

JAARVERSLAG 2008

VVD-HOOFDBESTUUR

Voorwoord

Het jaar 2008 begon al goed met de viering van het zestigjarig bestaan van onze partij, de VVD. We waren weer terug op de plek in Amsterdam waar P.J. Oud en D.U. Stikker in 1948 de VVD begonnen. En kijken nu terug op een zeer feestelijke bijeenkomst met veel oude en nieuwe gezichten.

Tijdens deze jubileumviering heeft Mark Rutte aangekondigd een moderne beginselverklaring te schrijven. De tekst is in het najaar door de partij vastgesteld.

Op 23 mei heb ik de voorzittershamer overgenomen van mijn voorganger Jan van Zanen. Dezelfde hamer die de beide hierboven genoemde illustere voorgangers ook hebben gehanteerd. Op deze plek wil ik Jan van Zanen nogmaals bedanken voor al zijn inzet voor de partij.

Mijn voorzitterschap begon na een spannende verkiezingsstrijd met Onno Hoes. Met behulp van een ledenraadpleging hebben de VVD-leden kunnen meebeslissen over wie dat voorzitterschap op zich moest nemen. Ook tijdens de twee andere ledenraadplegingen van 2008 hebben leden zich kunnen uitspreken. Over wie lijsttrekker wordt voor Europa, en met welke kandidatenlijst de VVD in juni 2009 de verkiezingsstrijd aan gaat. Hans van Baalen en zijn team staan in de startblokken. Ook hebben de leden het verkiezingsprogramma vastgesteld.

Samen met het vernieuwde hoofdbestuur heb ik drie topprioriteiten geformuleerd. Topprioriteiten waarmee de VVD de komende jaren aan de slag gaat. Topprioriteiten ook die ik graag nog een keer herhaal.

Verkiezingen winnen, door een permanente campagne, ondersteund door fondsenwerving. Talentmanagement door goede scouting van talent en bijbehorende opleiding en training. En een ideeënmachine door netwerken te bouwen en te gebruiken.

Het tweede halfjaar van 2008 heeft in het teken gestaan van het vorm geven en ontwikkelen van de permanente campagne. Een enerverend en boeiend proces, waar ik met veel plezier leiding aan geef. Ook dit jaar heeft weer veel gevergd van het incasservermogen, de energie en de veerkracht van onze vrijwilligers, kaderleden en politici. Zij hebben een gigantische klus geklaard. Het hoofdbestuur is hen dan ook veel dank verschuldigd. Ook verdienen de medewerkers van het algemeen secretariaat in Den Haag lof voor de wijze waarop zij onder moeilijke omstandigheden en grote druk, alle werkzaamheden die op hen afkwamen hebben uitgevoerd.

2008 Is voorbij en daarmee de voorbereidingen voor de permanente campagne. De VVD is klaar voor het grote avontuur. We gaan de echte problemen in Nederland eerlijk aanpakken. Daar staan we al meer dan 60 jaar pal voor, en blijven dat doen.

Ivo Opstelten
Partijvoorzitter

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Executive summary	6
1. Lustrum, algemene vergaderingen en ledenraadplegingen.....	8
1.1 Lustrum.....	8
1.2 124 ^e Algemene vergadering op 23 en 24 mei te Noordwijkerhout.....	8
1.3 125 ^e Algemene vergadering op 15 november te Rotterdam	9
1.4 Ledenraadplegingen	12
2. Bestuurszaken	15
2.1 Hoofdbestuur	15
2.2 HBKC-overleg.....	16
2.3 Waarderingsvormen	16
2.4 Algemeen Secretariaat/Thorbeckehuis	17
2.5 Commissie van Onderzoek	17
2.6 Commissie van Beroep	17
3. Talentmanagement.....	19
3.1 Algemeen	19
3.2 Het scouten van talent	19
3.3 Het ontwikkelen van talent.....	19
3.4 De match tussen vraag en aanbod	20
4. Opleiding en training	21
4.1 Activiteiten/Speerpunten van beleid	21
4.2 Landelijke bijeenkomsten.....	22
4.3 Stuurgroep Opleiding & Training	23
4.4 Landelijke Commissie Opleidingen (LCO)	24
4.5 Statistiek cursussen	25
5. Inhoudelijke discussie	27
5.1 Partijraden.....	27
5.2 Flitscongressen.....	28
5.3 Lef moet Lonen.....	29
5.4 Deellessies AV	30
5.5 Visiedocument Ruimtelijke Ontwikkeling en Wonen	30
6. Internationale Zaken	31
6.1 MATRA (Midden en Oost-Europa programma).....	31
6.2 European Liberal Democrat and Reform party (ELDR).....	33
6.3 Liberal International (LI).....	33
6.4 Nederlands Instituut voor Meerpartijen Democratie (NIMD).....	34
7. Voorlichting en communicatie	37
7.1 Waterschapsverkiezingen 2008.....	37
7.2 Landelijke PR-commissie (LPC)	37
7.3 Liber	37
7.4 Internet.....	38
7.5 Ledenwerving en ledenbehoud.....	39
8. Jongerenbeleid.....	41
8.1 CLJ	41
8.2 Projectgroep Jongeren	41
8.3 Samenwerking met de JOVD	41
9. Liberaal Vrouwen netwerk	42
9.1 Missie, visie en doelstelling	42
9.2 Activiteiten.....	42
9.3 Politiek Vrouwen Overleg (PVO)	42
9.4 Vertegenwoordigingen.....	42
9.5 International Network for Liberal Women (INLW)	43
10. Commissie ad hoc	44
11. VVD-Eerste Kamerfractie.....	45
11.1 Samenstelling bij aanvang van het verslagjaar (14 zetels).....	45
11.2 Bijeenkomsten	45

11.3	Commissies	45
12.	VVD-Tweede Kamerfractie.....	47
12.1	Samenstelling	47
12.2	Bijzondere fractiebijeenkomsten in het verslagjaar	47
12.3	Vergaderingen binnen de fractie	48
12.4	Overige	48
13.	VVD-Europees Parlementfractie.....	50
13.1	Samenstelling en portefeuillevreiding	50
13.2	ALDE-fractie	50
13.3	Contact met de VVD-geledingen	51
13.4	Beleid Eurofractie in 2008.....	51
13.5	Afsluitend	53
14.	VVD-Bestuurdersvereniging	54
14.1	Algemeen	54
14.2	Ledental	54
14.3	Bestuur	55
14.4	Kascommissie	55
14.5	Deelgezelsschappen.....	56
14.6	Commissie Leidraad.....	56
14.7	Bijeenkomsten	56
14.8	Vooruitblik.....	57
15.	Liberaal Internationale Groep Nederland (LIGN)	58
15.1	Activiteiten	58
15.2	Liberaal Internationale	58
15.3	Ledenwerving/ledenbehoud	58
15.4	Bestuurssamenstelling	59
16.	Partijcommissies	60
16.1	Partijcommissie Belastingen & Financiën.....	60
16.2	Partijcommissie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.....	62
16.3	Partijcommissie Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking	65
16.4	Partijcommissie Cultuur en Mediabeleid.....	66
16.5	Partijcommissie Defensie	68
16.6	Partijcommissie Economische Zaken	70
16.7	Partijcommissie Europese zaken	70
16.8	Partijcommissie Integratie	72
16.9	Partijcommissie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	73
16.10	Partijcommissie Maatschappelijke Participatie	76
16.11	Partijcommissie Milieu en Duurzaamheid	76
16.12	Partijcommissie Onderwijs en Jongerenbeleid.....	76
16.13	Partijcommissie Veiligheid en Justitie	80
16.14	Partijcommissie Verkeer en Waterstaat	82
16.15	Partijcommissie Volksgezondheid.....	86
16.16	Partijcommissie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening.....	88
16.17	Partijcommissie Werk en Inkomen	90
16.18	Partijcommissie Wetenschap en Innovatie	91
	Bijlage: Ledenadministratie	93

Executive summary

2008 Was een feestelijk jaar voor de VVD. Het 60-jarig bestaan van de partij vormde een hoogtepunt. In januari is uitgebreid gevierd dat de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie in 1948 werd opgericht. In hotel Krasnapolsky, waar destijds de handtekeningen werden gezet, kwamen ruim 900 VVD'ers bijeen om het glas te heffen op het 60-jarig verleden en een goede toekomst voor de partij.

Het jaar 2008 leverde veel positiefs op. De brede doelstellingen die de partij zich had gesteld zijn grotendeels behaald. In zowel kwantitatief als kwalitatief opzicht toonde de partij actieve betrokkenheid en zichtbaarheid in brede zin. Daarnaast werkte een gedeeltelijk nieuw hoofdbestuur aan de voorbereidingen voor de permanente campagne.

Kwantitatief en kwalitatief

Het ledental steeg in 2008 met ruim 200 leden. Daarmee lijkt een trendbreuk ingezet, aangezien sinds 1998 elk jaar (met uitzondering van 2006) het ledental daalde.

Deze leden konden op verschillende wijzen meebeslissen over partij-aangelegenheden. De twee algemene vergaderingen van mei en november waren beide goed bezocht (aantallen vermelden!). Daarnaast waren er drie ledenraadplegingen, waaraan respectievelijk 15.730, 12.509 en 7.370 leden meededen.

Ook inhoudelijke betrokkenheid binnen de partij was in 2008 weer groot. Dit is af te lezen aan de werkzaamheden van de verschillende partijcommissies, de internationale activiteiten en de grote hoeveelheid leden die actief zijn in die commissies en in vele andere functies. De start van een initiatief als Lef moet Lonen en de omvang van het netwerk na korte tijd is een voorbeeld van de betrokkenheid van VVD-ers die ook buiten de partij zichtbaar is.

Een geheel nieuw fenomeen voor de VVD als politieke partij waren de waterschapsverkiezingen van november. De VVD deed als een van de weinige politieke partijen in alle waterschappen mee en verkreeg uiteindelijk 11,2% van de stemmen (opkomst 24%). Dit resulteerde in 8 van de 26 waterschappen in deelname in het dagelijks bestuur.

Permanente campagne

Halverwege 2008 trad Ivo Opstelten als nieuwe partijvoorzitter aan. Ook drie nieuwe bestuursleden traden aan. Dit hernieuwde partijbestuur stelde de partij drie hoofddoelstellingen en startte met de opzet van de permanente campagne. Een van de hoofddoelstellingen is immers elke verkiezing winnen. Daaraan gekoppeld is het van belang veel en duidelijk zichtbaar te zijn met een permanente campagne. Ook in gedachtegoed.

Onder leiding van Mark Rutte in nauw overleg met de partijtopy kwam een concept-beginselverklaring tot stand, die door de Algemene Vergadering van november 2008 werd bediscussieerd en vastgesteld.

EP-verkiezingen

In 2008 zijn ook de voorbereidingen getroffen voor de Europese verkiezingen op 4 juni 2009. De partij heeft Hans van Baalen gekozen tot lijsttrekker, een kandidatenlijst en een verkiezingsprogramma vastgesteld.

2008 Was een jaar waarin gewerkt is aan de bouwstenen voor ook een feestelijke toekomst. De beginselverklaring, de permanente campagne en een groeiend aantal (actieve) leden zijn fundamenteel voor het behalen van de gestelde hoofddoelstellingen voor de komende jaren. Dat is wat 2008 voor de VVD was in een notedop.

In het uitgebreide jaarverslag is uitvoerig alle informatie opgenomen.

1. Lustrum, algemene vergaderingen en ledenraadplegingen

1.1 Lustrum

Op 24 januari 2008 bestond de VVD 60 jaar. Op zaterdag 26 januari werd dit gevierd in Hotel Krasnapolsky te Amsterdam met een middag- en avondprogramma waartoe leden waren uitgenodigd. Ruim 900 personen hebben deze dag met elkaar gevierd.

Het middagprogramma omvatte een plenair programma met onder andere een boekaanbieding van het boek *Zestig jaar VVD* van Patrick van Schie en Gerrit Voerman aan erelid Frits Korthals Altes. Richard Krajicek kwam zijn liberale sportvisie delen met de aanwezigen en internationaal werd de partij toegesproken en gefeliciteerd door Graham Watson (voorzitter ALDE) en Annemie Neijts. Trendwatcher Adjiedj Bakas gaf zijn visie op de komende VVD-jaren. De VVD-Tweede Kamerfractie vertoonde een film over diverse markante personen uit de geschiedenis van de VVD. Muzikale intermezzo's van het middagprogramma werden verzorgd door *Dario Fo* uit Poeldijk.

Na het middagprogramma volgde een feestelijke receptie waarin vele (oud-) bestuurders, oud-bewindslieden en vrijwilligers het glas konden heffen. Het boek van Gerrit Voerman m.m.v. Lucas Osterholt, *De VVD Visueel, liberale affiches in de twintigste eeuw* werd aangeboden. Na toespraken van onder andere partijvoorzitter Jan van Zanen en partijleider Mark Rutte werd de avond afgesloten met een feestelijk programma.

1.2 124^e Algemene vergadering op 23 en 24 mei te Noordwijkerhout

Besluitenlijst:

Vrijdagavond 23 mei stond voor een groot deel in het teken van het afscheid van partijvoorzitter Jan van Zanen. Hij ontving ter gelegenheid hiervan de Thorbeckepenning uit handen van de nieuwe partijvoorzitter Ivo Opstelten.

1. De voorzitter opende de plenaire vergadering op zaterdag 24 mei om 13.30 uur.
2. Besloten werd tot leden van de stem- en notulencommissie te benoemen:
 - De heer J. van Loozenoord te Austerlitz
 - De heer A.H.C. Jonker te Groningen
3. Het jaarverslag en de jaarrekening over 2007 werden goedgekeurd.
4. Tot leden van de financiële commissie werden benoemd:
 - De heer G.H.L. Bakker te Leiden
 - De heer Ph. Heinrich te Aerdenhout
 - Mevrouw J. van Mol te Rotterdam
 - De heer G.M.P. Recter te Den Haag
5. Besloten werd om over te gaan tot het invoeren van een Introductielidmaatschap.
6. De contributie voor het jaar 2009 werd vastgesteld.

7. Tot leden van de commissie van beroep werden benoemd:
 - De heer D.W. Zwart te Nootdorp als voorzitter
 - De heer J. Vos te Nuenen
 - Mevrouw W.J.M. Bregmans-Kaaks te Roden
 - De heer J.W. Prins te Nieuwerkerk
 - Mevrouw T. van der Stroom-van Ewijk te Heemstede
8. Het visiedocument Ruimtelijke Ordening en Wonen werd vastgesteld.
9. Het rapport van de tijdelijke commissie Herziening Ledenraadpleging werd behandeld en vastgesteld. Daarbij werden enkele amendementen in stemming gebracht.
 - Een amendement van de afdeling Leiden waarin de verantwoordelijkheid voor het kandidaatstellingsproces bij het Hoofdbestuur werd gelegd in plaats van de PSC werd met 294 stemmen voor en 25 stemmen tegen aangenomen.
 - Een amendement van de afdeling Utrecht over het handhaven van het Single Transferable Vote systeem werd aangenomen met 217 stemmen voor en 123 stemmen tegen.
 - Een amendement van de afdeling Rijnwoude om de adviesknop te handhaven werd met 174 stemmen voor en 149 stemmen tegen aangenomen.
 - Een amendement van de afdeling Utrecht om het gemeen overleg in de vorm van de algemene vergadering van afgevaardigden niet in te voeren werd met 191 stemmen tegen en 150 stemmen voor verworpen.
 - Een amendement van de afdeling Leiden om geen uitzonderingspositie voor de vaststelling van de kandidatenlijst voor de Eerste Kamer te maken werd met 184 stemmen voor en 125 stemmen tegen aangenomen.
10. Het technisch advies voor de verkiezingen voor het Europees Parlement werd vastgesteld.
11. Van de vertrekkende hoofdbestuurleden Ina Adema, Rogier van der Sande en Gert Scholtes werd afscheid genomen. Tot nieuwe hoofdbestuurleden werden benoemd:
 - Mark Verheijen te Venlo (1^e vice-voorzitter)
 - Wiet de Bruijn te Amsterdam (2^e vice-voorzitter)
 - Judith Tielen te Utrecht (algemeen secretaris)
12. De voorzitter sloot om 16.30 uur de vergadering.

Alle agendastukken zijn tenminste een jaar na te lezen via www.vvd.nl/av

1.3 125^e Algemene vergadering op 15 november te Rotterdam

Besluitenlijst:

1. De voorzitter opende de plenaire vergadering op zaterdag 15 november om 10.00 uur.
2. Besloten werd tot leden van de stem- en notulencommissie te benoemen:
 - De heer K. de Looff te Papendrecht

- De heer G. Bakker te Leiden
 - Mevrouw C. den Baars-Alberts te Burgh Haamstede
3. Het jaarplan en de begroting voor het jaar 2008 werden goedgekeurd.
4. Het Europees Verkiezingsprogramma " Voor een werkend Europa" werd vastgesteld:
- Daarbij werden 28 amendementen in stemming gebracht:
- Amendement 1 van de afdeling Den Haag over de titel werd met 357 stemmen tegen en 85 stemmen voor verworpen
 - Amendement 3 van de afdeling Den Haag werd met 399 stemmen tegen en 108 voor verworpen.
 - Amendement 4c van de afdeling Amsterdam werd met 343 stemmen tegen en 109 voor verworpen.
 - Amendement 5a van de afdeling Den Haag werd met 262 stemmen voor en 211 tegen aangenomen.
 - Amendement 6a van de afdeling Den Haag werd met 335 stemmen tegen en 140 stemmen voor verworpen.
 - Amendement 7 van de afdeling Amsterdam werd met 271 stemmen voor en 205 tegen aangenomen.
 - Amendement 8a van de afdeling Maastricht werd met 497 stemmen voor en 17 tegen aangenomen.
 - Amendement 11b van de partijcommissie Verkeer en Waterstaat werd met 296 stemmen tegen en 125 voor verworpen
 - Amendement 14b van de afdeling Brussel werd met 285 stemmen tegen en 172 voor verworpen.
 - Amendement 19b van de afdeling Leiden werd met 306 stemmen voor en 176 tegen aangenomen.
 - Amendement 26 van de partijcommissie Onderwijs werd met 288 stemmen voor en 156 tegen aangenomen.
 - Amendement 31d van de afdeling Brussel werd met 371 stemmen tegen en 75 voor verworpen.
 - Amendement 32 van de afdeling Leiden werd met 333 stemmen tegen en 98 voor verworpen.
 - Amendement 33b van de afdeling Rijnwoude werd met 396 stemmen tegen en 77 voor verworpen.
 - Amendement 33e van de afdeling Enschede werd met 263 stemmen voor en 233 stemmen tegen aangenomen.
 - Amendement 37 van de afdeling Leiden werd met 296 stemmen tegen en 135 voor verworpen.
 - Amendement 38 van de afdeling Leiden werd met 305 stemmen tegen en 131 voor verworpen.
 - Amendement 39 van de afdeling Leiden werd met 286 stemmen tegen en 164 voor verworpen.
 - Amendement 40b van de partijcommissie Europese Zaken werd met 227 stemmen voor en 226 tegen aangenomen.
 - Amendement 45e van de afdeling Brussel werd met 199 stemmen tegen en 165 voor verworpen.

- Amendement 48b van de afdeling Brussel werd met 215 stemmen voor en 174 tegen aangenomen.
 - Amendement 50a van de afdeling Delft werd met 310 stemmen tegen en 69 voor verworpen.
 - Amendement 50c van de afdeling Delft werd met 356 stemmen tegen en 47 voor verworpen.
 - Amendement 51 van de afdeling Amsterdam werd met 317 stemmen voor en 87 tegen aangenomen.
 - Amendement 57b van de afdeling Brussel werd met 289 stemmen voor en 119 tegen aangenomen.
 - Amendement 58a van de afdeling Brussel werd met 310 stemmen tegen en 107 voor verworpen.
 - Amendement 58b van de afdeling Delft werd met 363 stemmen tegen en 41 voor verworpen.
5. De Beginselverklaring werd vastgesteld. Daarbij werden 20 amendementen in stemming gebracht.
- Amendement 8c van de Kamercentrale Noord-Holland Noord werd met 306 tegen 177 stemmen verworpen.
 - Amendement 9a van de Kamercentrale Noord-Holland Noord werd met 366 stemmen tegen 136 voor verworpen.
 - Amendement 13b van de afdeling Delft werd met 353 stemmen tegen 122 voor verworpen.
 - Amendement 18 van de afdeling Den Haag werd met 324 stemmen tegen en 174 voor verworpen.
 - Amendement 21t van de Kamercentrale Noord-Holland Noord werd met 404 tegen en 36 voor verworpen.
 - Amendement 21u van de Kamercentrale Brabant werd met 390 stemmen tegen 46 voor verworpen.
 - Amendement 22a van de afdeling Dordrecht werd met 341 stemmen tegen en 65 voor verworpen.
 - Amendement 22b van de afdeling Delft werd met 364 stemmen tegen en 39 voor verworpen.
 - Amendement 22f van de afdeling Teylingen werd met 381 stemmen tegen en 25 voor verworpen.
 - Amendement 22g van de afdeling Den Haag werd met 379 stemmen tegen en 38 voor verworpen.
 - Amendement 24a van de Kamercentrale Gelderland werd met 328 stemmen tegen en 75 voor verworpen.
 - Amendement 24c van de partijcommissie Europese Zaken werd met 335 stemmen tegen en 55 voor verworpen.
 - Amendement 24 d van de afdeling Amsterdam werd met 287 stemmen tegen en 76 voor verworpen.
 - Amendement 29a van de kamercentrale Rotterdam werd met 288 stemmen tegen en 80 voor verworpen.
 - Amendement 41b van de Kamercentrale Noord-Holland Noord werd met 322 stemmen tegen en 37 voor verworpen.

- Amendement 42b van afdeling Zoetermeer werd met 297 stemmen tegen en 90 voor verworpen.
 - Amendement 43a van de partijcommissie Binnenlandse Zaken werd met 289 stemmen tegen en 54 voor verworpen.
 - Amendement 49a van de afdeling Zoetermeer werd met 285 stemmen tegen en 39 voor verworpen.
 - Amendement 49d van de afdeling Leiden werd met 232 stemmen tegen en 53 voor verworpen.
 - Amendement 62 van de afdeling Den Haag werd met 214 stemmen tegen en 41 voor verworpen.
6. De voorzitter sloot om 17.00 uur de vergadering.

Alle agendastukken zijn tenminste een jaar na te lezen via www.vvd.nl

1.4 Ledenraadplegingen

In het kader van de partijvernieuwing heeft de VVD destijds een duidelijke keuze gemaakt: leden hebben meer te zeggen. Sommige leden met een druk bestaan komen er vaak niet aan toe om naar een vergadering te komen. Bij landelijke kwesties gaf de traditionele besluitvorming via vergaderingen, afgevaardigden en besturen ook aan leden die wel meer tijd aan de partij besteden toch het gevoel dat hun geluid niet doorklonk. Dat moest beter, om het lidmaatschap van de VVD aantrekkelijk te houden. Daarom heeft de algemene vergadering besloten tot ledenraadplegingen als onderdeel van de partijvernieuwing.

In 2008 vonden de volgende ledenraadplegingen plaats:

- **Partijvoorzitter:** 12 tot en met 26 maart 2008
Van de 15.730 uitgebrachte stemmen gingen er 10.593 naar de Ivo Opstelten. Dat komt overeen met 67,34%.

Ivo Opstelten	10.593
Onno Hoes	4.990
Blanco	147
	15.730

Van de 36.636 stemgerechtigde VVD-leden hebben er 15.730 leden hun stem uitgebracht. Dat is een opkomstpercentage van 42,94%. Het merendeel van de stemmen is uitgebracht via Internet.

Via Internet gestemd	11.068
Telefonisch gestemd	1.038
Per post gestemd	3.624
	15.730

- **Lijsttrekker** bij de verkiezingen van het Europees Parlement in 2009: 24 september 2008 tot en met 8 oktober 2008

Van de 12.509 uitgebrachte stemmen gingen er 8.057 naar Hans van Baalen. Dit komt overeen met 64,4%.

Hans van Baalen	8.057
Toine Manders	4.278
Blanco	174
TOTAAL	12.509

Van de 36.867 stemgerechtigde VVD-leden hebben er 12.509 leden hun stem uitgebracht. Dat is een opkomstpercentage van 33,9%. Het merendeel van de stemmen is uitgebracht via Internet.

Via Internet gestemd	9.158
Telefonisch gestemd	1.173
Per post gestemd	2.178
TOTAAL	12.509

- **Kandidatenlijst** bij de verkiezingen van het Europees Parlement in 2009: 26 november 2008 tot en met 10 december 2008
De uitslag, zoals vastgesteld door de leden:
 1. Hans van Baalen, apart gekozen tot lijsttrekker in oktober 2008
 2. Jeanine Hennis-Plasschaert
 3. Toine Manders
 4. Jan Mulder
 5. Betty de Boer
 6. Jos Ramekers
 7. Pim van Ballekom
 8. Marianne Kallen-Morren
 9. Ingrid de Caluwé
 10. Ferdi de Lange
 11. Bart Keuper
 12. Gijs Schilthuis
 13. Joost van den Akker
 14. David van den Burg
 15. Nicole Maes
 16. André Bosman
 17. Bernd Roks
 18. Frank van Oorschot
 19. Tjalling Wiarda
 20. Hans Pluckel
 21. Paul ter Wal
 22. Margaret de Vos Van Steenwijk-Groeneveld
 23. Frank Verveld
 24. Willem Gasman
 25. Sam Cherribi
 26. Dries Lodewijks
 27. Joost van Keulen
 28. Rudmer Heerema
 29. Laetitia Smits Van Oyen

30. Edward Koops
31. Robert de Oude
32. Hans Aeijselts Averink
33. Stan Lyczak
34. Aat Peterse

Van de 34.780 stemgerechtigde VVD-leden hebben er 7.370 leden hun stem uitgebracht. Dat is een opkomstpercentage van 21,2%.

Via Internet gestemd	4.989
Telefonisch gestemd	489
Per post gestemd	1.892
TOTAAL	7.370

2. Bestuurszaken

Het hoofdbestuur vergaderde in het verslagjaar 16 keer, namelijk op 14 januari, 4 en 25 februari, 11 en 17 maart, 21 april, 7 en 19 mei, 9 juni, 2 juli, 25 augustus, 8 september, 13 en 27 oktober, 17 november en 8 december. De retraite was 19 en 20 september.

2.1 Hoofdbestuur

De samenstelling van het hoofdbestuur was als volgt in 2008: mr J.H.C. van Zanen (voorzitter tot 23 mei), mr I W Opstelten (voorzitter vanaf 23 mei), drs R.A.M. van der Sande (vice-voorzitter tot 23 mei), M.L. Verheijen (1^e vice-voorzitter vanaf 23 mei), mevrouw mr I.R. Adema (vice-voorzitter tot 23 mei), drs L.W.L. de Bruijn (2^e vice-voorzitter vanaf 23 mei), G.D. Scholtes (algemeen secretaris tot 23 mei), mevrouw drs J.Z.C.M. Tielen (algemeen secretaris vanaf 23 mei), ir J.D. Smit (algemeen penningmeester), C.L.M. Meeuwis, mevrouw drs J.E.M.B. Janssen, drs M.H. Dijk. Adviseurs: prof. dr U. Rosenthal (Eerste Kamer), drs M. Rutte (Tweede Kamer), J. Maaten (Europees Parlement), mr M.A.P. van Haersma Buma (VVD-Bestuurdersvereniging tot 1 november), mevrouw mr M.N. Kallen-Morren (VVD-Bestuurdersvereniging vanaf 1 november) en J B Diepemaat (JOVD).

Portefeuilleverdeling:

	Primair	Secundair
Ivo Opstelten, voorzitter	<ul style="list-style-type: none"> Algehele leiding en coördinatie Politieke contacten fracties Voorlichting vanuit de partij Externe communicatie Verkiezingscampagnes, permanente campagne en fondsenwerving 	<ul style="list-style-type: none"> Voorzitter van de partijraad Curator Teldersstichting
Mark Verheijen, 1 ^e vice-voorzitter	<ul style="list-style-type: none"> Idee en debat in de VVD Partijraden Ad-hocdiscussiebijeenkomsten Relatie met afdelingen en kamercentrales 	<ul style="list-style-type: none"> Adviserend lid van de partijraad Voorzitter LCID
Wiet de Bruijn, 2 ^e vice-voorzitter	<ul style="list-style-type: none"> Talentmanagement Permanente Scouting Partijcommissies Netwerkvorming Lef moet lonen 	<ul style="list-style-type: none"> Adviserend lid van de partijraad Aanspreekpunt PSC
Judith Tielen, algemeen secretaris	<ul style="list-style-type: none"> Functioneren en organisatie van de partij Functioneren en organisatie AS Statuten en reglementen Programma's AV's Mijn VVD en automatisering 	<ul style="list-style-type: none"> Secretaris en lid partijraad Plv algemeen penningmeester
Jan Dirk Smit, algemeen penningmeester	<ul style="list-style-type: none"> Financieel beheer van de partij Ledenadministratie Contributies en subsidiestromen 	<ul style="list-style-type: none"> Adviserend lid partijraad Plv algemeen secretaris
Mark Dijk, internationaal secretaris	<ul style="list-style-type: none"> Coördinatie organisatorische activiteiten van de partij op internationaal terrein Midden- en Oost-Europaprogramma Contacten besturen buitenlandse liberale partijen Organisatie inhoudelijke discussie m.b.t. tot Europa, ontwikkelingssamenwerking en defensie Betrekkingen met de ELDR/LI/LIGN 	<ul style="list-style-type: none"> Adviserend lid partijraad Lid raad van de ELDR Adviserend bestuurslid LIGN Lid uitvoerend comité LI
Jorine Janssen	<ul style="list-style-type: none"> Coördinatie van beleid Betrekking met JOVD, VVD-Bestuurdersvereniging (VBV) en seniorenbeleid Liberaal Vrouwen Netwerk 	<ul style="list-style-type: none"> Adviserend bestuurslid VBV Adviseur hoofdbestuur JOVD Voorzitter LVN Curator Teldersstichting Adviserend lid partijraad

	<ul style="list-style-type: none"> • Ad-hocdiscussiebijeenkomsten • Coördinator Waterschappen 	
Tila zur Lage-Simons	<ul style="list-style-type: none"> • Opleiding en training 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzitter LCO • Adviserend lid van de partijraad
Cees Meeuwis	<ul style="list-style-type: none"> • In- en Externe communicatie • Ledenwerving en ledenbehoud • Alternatieve vormen financiering • Permanente campagne organisatie • Fondsenwerving 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzitter LPC • Adviserend lid partijraad

2.2 HBKC-overleg

Het overleg tussen het hoofdbestuur en de kamercentralevoorzitters kwam in het verslagjaar zes keer bijeen.

2.3 Waarderingsvormen

Onderstaande personen hebben in 2008 een waardering ontvangen namens het hoofdbestuur. Het hoofdbestuur vindt het bijzonder verheugend dat vele vrijwilligers in aanmerking komen voor een waardering van de VVD.

Mr. D.U. Stikkerplaquette

De mr. D.U. Stikkerplaquette is genoemd naar de eerste voorzitter van de VVD. Deze plaquette is bedoeld voor personen die hun sporen hebben verdiend door hun inzet in het politieke bestuur.

- Mevrouw G. den Braven-Naaktgeboren te Hoogblokland
- De heer J. Rijpstra te Rotkreuz
- De heer N. Maas te Dordrecht
- De heer J. Heybroek te Blaricum
- De heer V.W.H.M. Berends te Harlingen
- De heer Th.C. Verdegem te Assen

Thorbeckepenning

De Thorbeckepenning wordt uitgereikt aan personen die op uitzonderlijke wijze en met grote inzet functies in de partijorganisatie uitgeoefend.

- De heer J. Hagendijk te Blokzijl
- De heer M.F. Spijker te Holten
- De heer W. Mastenbroek te Santpoort-Noord
- Mevrouw C.A. den Baars te Burgh Haamstede
- Mevrouw M.P.A. Zoet te Apeldoorn
- De heer Th.L.N. Weterings te Nieuw-Vennep
- De heer J.H.C. van Zanen te Amstelveen
- De heer B. Geremek te Warschau
- De heer E.R. Waterman te Delft
- De heer H.J.L. Scholte te Heenvliet
- De heer M.A.P. van Haersma Buma te Voorburg
- De heer G. Verstegen te Dordrecht

Margreet Kampspeld

De Margreet Kampspeld is genoemd naar het oud-Tweede Kamerlid en wordt uitgereikt aan vrouwen die op bijzondere wijze functies in en voor de Organisatie Vrouwen / het Liberaal Vrouwen Netwerk in de VVD hebben uitgeoefend.

- Mevrouw D.J. Feith-de Graaff te Oosterbeek

2.4 Algemeen Secretariaat/Thorbeckehuis

Op het algemeen secretariaat van de vereniging zijn 28 personeelsleden werkzaam, bestaande uit een totaal van 21,5 formatieplaats. In 2008 zijn 2 personeelsleden uit dienst getreden. Vijf personeelsleden zijn in 2008 in dienst getreden.

Het Thorbeckehuis bestond per 31 december 2008 uit de volgende medewerkers:

Hans Alberts, Ria van den Barselaar, Mathieu Borsboom, Davy Erwich, Ab Flick, Grady Flick, Dimitri Gilissen, Eva Gobits, Til Goergen, Willem van Haersma Buma, Rimke Haitzma, Machteld Hulsbergen, Karin de Kok, Isabelle Kuivenhoven, Annelien zur Lage, Hala Naoum Nehmé, Anneke van Oosten, Alexander Oostermeijer, Boudewijn Revis, Ronald de Rooij, Patricia van Schoonhoven, Sam van der Staak, David Vermorcken, Jan-Willem Wassink, Job Warners, Lucie Wigboldus, Herbert Zilverentant en Wim de Zwart.

De volgende medewerkers zijn in 2008 uit dienst getreden:
Pieter ten Bruggecate en Margreet Simpelaar.

De volgende medewerkers zijn in 2008 in dienst getreden:
Machteld Hulsbergen, Hala Naoum Nehmé, Boudewijn Revis, Patricia van Schoonhoven en Jan-Willem Wassink.

In het Thorbeckehuis is ook het secretariaat van de Eurofractie gehuisvest. Hiervan waren de volgende medewerkers per 31 december in dienst: Ingrid Jansen en Inge Snip.

Sinds 1 april 2007 staat het algemeen secretariaat onder leiding van de directeur Herbert Zilverentant.

2.5 Commissie van Onderzoek

De Commissie van Onderzoek heeft in 2008 de zaak Weesp behandeld.

2.6 Commissie van Beroep

De Commissie van beroep bestond uit de volgende personen:

- De heer mr D.W. Zwart te Nootdorp (voorzitter)
- De heer P.M. Blauw te Veendam

- De heer J. Vos te Nuenen
- Mevrouw W.J.M. Bregman-Kaaks te Roden (plv.)
- De heer J.W. Prins te Nieuwerkerk (plv.)
- Mevrouw T. van der Stroom-van Ewijk te Heemstede (plv.)

Behandelde zaken

De Commissie van Beroep heeft in 2008 één zaak behandeld. Beide leden uit Nuenen die eind 2007 uit het lidmaatschap van de VVD zijn ontzet, hebben hiertegen bezwaar aangetekend bij de Commissie van Beroep. De Commissie van Beroep heeft het besluit tot roeyement van één van hen bekrachtigd. Het andere roeymentsbesluit is vernietigd door de Commissie van Beroep.

3. Talentmanagement

3.1 Algemeen

Ivo Opstelten heeft gekozen voor talentmanagement als één van de drie speerpunten van het hoofdbestuur. Dit is een goede stimulans om door te gaan op de ingeslagen weg en onze verantwoordelijkheid te nemen in het leveren van kwalitatief goede volksvertegenwoordigers en bestuurders. Op landelijk niveau is het scouten van talent, het ontwikkelen van talent en het matchen van vraag en aanbod dan ook onverminderd doorgegaan, zodat we ook in de toekomst gegarandeerd zijn van kwalitatief goede kandidaten voor de politiek-bestuurlijke top en het maatschappelijk middenveld. Het jaar 2008 heeft vooral in het teken gestaan van het adviseren van het hoofdbestuur aangaande de advieslijst voor de Europese verkiezingen. Daarnaast zijn de voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen in 2010 in volle gang en is het Project 'De winnende lijst' gestart. Door middel van een workshop 'best practices' krijgen alle afdelingen de juiste tips en adviezen voor het samenstellen van hun winnende lijst voor de gemeenteraadsverkiezingen 2010. Het enthousiasme om zich in te zetten voor de partij is groot. Dit meten we onder andere af aan het succes van en de grote opkomst bij bovengenoemd project, maar ook het aantal aanmeldingen voor de diverse opleidings-trajecten, en aan het aantal aanvragen voor cursussen door de diverse kamercentrales en afdelingen.

3.2 Het scouten van talent

Bij het samenstellen van de lijst voor de Europese verkiezingen heeft het permanente karakter van de Scoutingscommissie (PSC) een grote toegevoegde waarde gehad. In een jaar zonder nationale verkiezingen bleef het aantal aanmeldingen wat achter, maar doordat de PSC al een aantal jaren consequent in gesprek is met talent in de partij, was er de mogelijkheid om een beroep te doen op deze talenten. Door talenten te benaderen voor een mogelijke plek op de lijst, geef je talent de ruimte, creëer je een podium voor talent en kunnen talenten ervaring opdoen met het campagnevoeren op landelijk niveau. Dit heeft de lijst voldoende stevigheid gegeven om de verkiezingen in te gaan.

3.3 Het ontwikkelen van talent

De samenwerking met de Haya van Somerenstichting is goed, wat mede heeft geresulteerd in de mogelijkheid om talenten door te geleiden naar de opleidingsprogramma's van de Haya van Somerenstichting, als de kader-cursus, masterclasses of de topkadertraining. Op deze wijze kunnen talenten worden opgeleid, getraind en uitgetest. Dit laatste om te kunnen beoordelen

of zij naast het op de bühne schitteren ook in teamverband kunnen werken, kunnen dienen en ook collega's iets gunnen.

De talenten die opvallen in de programma's van 'De Haya' worden op hun beurt doorgeleid naar de PSC. Zo is de wisselwerking tussen talentmanagement en 'De Haya' optimaal. Ook is op het algemeen secretariaat de slag gemaakt dat de afdelingen talentmanagement en opleiding & training onder leiding van de talentmanager nauw samenwerken.

Ook de kandidaten voor de Europese verkiezingen krijgen een intensief opleidingsprogramma van de Haya van Somerenstichting. Dit geeft het belang aan dat de VVD hecht aan de kwaliteit van hun volksvertegenwoordigers en bestuurders.

3.4 De match tussen vraag en aanbod

VVD Talentmanagement streeft naar een optimale inzet van kennis en kunde in de partij. Daarnaast streeft de VVD ernaar om het liberale geluid in het maatschappelijke middenveld te vergroten. Ook in 2008 is hier veel aandacht aan besteed, waardoor zowel het aanbod van talent, als de vraag naar talent is gestegen. Hierdoor zijn er vanuit talentmanagement veel geschikte VVD'ers voorgedragen op de diverse functies en klussen binnen en buiten de partij. Deze stijgende lijn moet dan ook in 2009 vastgehouden worden; hiertoe zullen dan ook een aantal initiatieven ontplooid worden, zoals het goed in kaart brengen van de functies die voor ons belangrijk zijn als het aanspreken van onze 'boegbeelden' in deze.

4. Opleiding en training

4.1 Activiteiten/Speerpunten van beleid

Kaderschool

Eén van de speerpunten van het beleid van de Haya van Somerenstichting is de Kaderschool. De Kaderschool bestaat uit de Kadercursus en de Topkadertraining. Tijdens het traject werden de deelnemers beoordeeld door de Beoordelings- en Begeleidingscommissie (BBC). De cursisten hebben na afloop van het traject hun beoordeling samen met een gericht ontwikkelingsadvies toegestuurd gekregen.

Kadercursus

De Kadercursus 2008 besloeg vier zaterdagen, met als hoofdthema 'Vrijheid en verantwoordelijkheid'. De doelstelling is het aanbieden van een kwalitatief goede cursus waar (aankomende) kaderleden zowel inhoudelijk als in vaardigheden getraind worden. Aan de Kadercursus hebben in 2008 61 deelnemers meegedaan. Er waren ruim 80 aanmeldingen binnengekomen, waardoor er is geselecteerd op basis van het CV, reeds ontplooiende activiteiten binnen de VVD en gevolgd cursussen bij de Haya van Somerenstichting. Sprekers bij de Kadercursus waren onder meer: Afshin Ellian, Mark Rutte, Mariëtte Hamer, Jan Laurier, Frank de Grave, Fred Teeven en Esmaa Alariachi. In 2008 werd de Kadercursus voorgezeten door Joan Leemhuis-Stout, lid van de Permanente Scoutingscommissie.

Topkadertraining

Uit de deelnemersgroep van de Kadercursus en de Regionale Masterclasses is een selectie gemaakt voor de Topkadertraining. Ook vanuit de database van de Permanente Scoutingscommissie is een aantal deelnemers geselecteerd. Uiteindelijk hebben 25 personen deelgenomen aan de Topkadertraining. De training bestaat uit twee zaterdagen in Utrecht en twee weekenden in Wolfheze. Tijdens de eerste twee zaterdagen krijgen de deelnemers vaardigheidstrainingen. De laatste twee weekenden omvatten een intensief, gevarieerd programma.

Aan de Topkadertraining verleenden onder meer Han ten Broeke, Frank de Grave, Jeroen de Veth, Bas van 't Wout, Bas Mouton, Mark Rutte en Ivo Opstelten hun medewerking. Voorzitter van de Topkadertraining in 2008 was Frank de Grave.

Regionale Masterclasses

Met de Regionale Masterclasses wordt beoogd op regionaal niveau een training verdeeld over tien maanden aan te bieden die kennis en vaardigheden integreert. Om de kamercentrales te stimuleren in de toekomst een dergelijke training te organiseren is een 'Blauwdruk Haagsche Masterclass' beschikbaar waarin van A tot Z de organisatie staat omschreven. De kamer-

centrales zijn belast met de organisatie van de Regionale Masterclasses. In de volgende Kamercentrales wordt een Masterclass georganiseerd:

1. Den Haag
2. Rotterdam
3. Utrecht
4. Amsterdam
5. Gelderland
6. Zuid-Holland Noord
7. Friesland, Groningen en Drenthe (gezamenlijke organisatie)
8. Limburg
9. Overijssel

In de Kamercentrale Brabant is de Masterclass in oprichting.

eLearning

De Haya van Somerenstichting heeft eLearning ontwikkeld om VVD-leden gratis kennis te laten maken met onze cursussen. In 2008 werden via www.vvdwebtv.nl zes cursussen aangeboden: Liberale Waarden, Politieke Stromingen, Geschiedenis van het Liberalisme, Gemeenteraad, Gemeentefinanciën en Europa. In december 2008 hebben circa 2251 VVD'ers zich geabonneerd op eLearning. De kosten worden gedekt uit het voor eLearning geormerkte budget en sponsorgelden.

Maatwerktrainingen

De afgelopen jaren krijgen de trainingen van de Haya van Somerenstichting steeds meer het karakter van maatwerktrainingen. Naar verwachting zal de vraag naar maatwerktrainingen de komende jaren alleen maar toenemen. In 2008 is de Haya van Somerenstichting gestart met de Waterschapstraining. Deze maatwerktraining is vooral geschikt voor nieuwe (nog te kiezen) leden voor de waterschappen. Door deze training is een goede basis gelegd om meer inhoud te geven aan het lidmaatschap van de waterschappen. In 2009 wordt deze maatwerktraining omgevormd tot een vaste cursus van de Haya van Somerenstichting; uiteraard wordt de cursus aangepast naarmate de vraag dit verlangt.

4.2 Landelijke bijeenkomsten

Zomerschool

De zomerschool omvat een vierdaags programma ter verdieping van het liberale gedachtegoed voor een selectie van gevorderde studenten, pas afgestudeerden en jonge beleidsmedewerkers van de Tweede Kamerfractie, als project van de Teldersstichting in samenwerking met de Haya van Somerenstichting.

In totaal namen 21 mensen deel; 17 deelnemers via de Teldersstichting en de fractie en 4 deelnemers via de Haya van Somerenstichting. De programmaonderdelen werden door diverse mensen ingeleid, onder andere

Mark Rutte (voorzitter VVD-Tweede Kamerfractie en partijleider), Patrick van Schie (historicus en directeur van de Teldersstichting), Afshin Ellian (jurist, schrijver en hoogleraar sociale cohesie, burgerschap en multiculturaliteit), Anton Zijderveld (emeritus hoogleraar), Herman Philipse (filosoof, universiteitshoogleraar aan de Universiteit Utrecht), Frits Bolkestein (hoogleraar te Delft en Leiden en president-curator van de Teldersstichting).

Terugkomdag Wmo

Naar aanleiding van een zeer geslaagde dag Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) welke de Haya de Somerenstichting in 2006 verzorgd heeft, was er onder wethouders en raadsleden sterk de behoefte aan een vervolg. Daaraan is in maart 2008 gehoor gegeven. Naast de inbreng van de trainers en van Tweede Kamerlid Anouchka van Miltenburg, was er de mogelijkheid met elkaar knelpunten en kansen te bespreken. Er werd gereflecteerd op inhoudelijke vraagstukken. Hoe ga je om met politieke problemen rondom de Wmo? De Wmo-terugkomdag zal in 2009 wederom georganiseerd worden.

Voorzittersdag

In verband met bezuinigingen is de Voorzittersdag in 2008 niet georganiseerd.

Reünie deelnemers Topkadertraining

In 2008 is voor de tweede keer de reünistendag voor oud-deelnemers van de Regionale Masterclasses en van de Topkadertraining georganiseerd. De organisatie van deze eerste alumni-bijeenkomst lag in handen van de afdeling Utrecht, die met ondersteuning vanuit de Haya-stuurgroep *VVD Dialogues* inhoud heeft gegeven.

4.3 Stuurgroep Opleiding & Training

De Stuurgroep Opleiding & Training is in 2008 vier keer bijeengekomen. De belangrijkste onderwerpen van bespreking waren: ambitieplannen van de Haya van Somerenstichting, eLearning, Kadercursus, Topkadertraining, Train de (nieuwe) Trainer, waterschapstraining, kwaliteit/update cursusmateriaal, sponsoring en zomerschool.

De samenstelling van de stuurgroep was in 2008 als volgt:

Tila zur Lage (voorzitter), Ronald de Rooij (secretaris), Hans van den Broek, Mark Giesbers, Reinout Woittiez, Denise Eikelenboom, Baerte de Brey, Herman van Hemsbergen, Marjolijn Bergmann, Isabelle Kuivenhoven (Talentmanagement) Mariëtte Kroes (VVD-Bestuurdersvereniging) en Willibrord van Beek (adviseur Tweede Kamer).

4.4 Landelijke Commissie Opleidingen (LCO)

Activiteiten

De belangrijkste activiteiten zijn: Kadercursus, eLearning, Train de Trainer en Train de Nieuwe Trainer, Wmo-terugkomdag, Topkadertraining, maatwerk-trainingen, landelijke cursussen, Regionale Masterclasses en de Landelijke dag Opleiding & Training.

Leden LCO

Naast de leden en adviserende leden van de stuurgroep hadden de volgende leden per 1 januari 2008 zitting in de Landelijke Commissie Opleiding & Training: Joke Vroegop-de Bruijne, Martin Bitter, Arno Gassen, Jeriça Hartholt, Kees Hermus, Henk de Jager, Hanneke Kamer van Hoegee, Wytske Kist, Iwan Luijendijk, Marjolein van der Meer Mohr, Simon van Maurik, John Niessen, Dorine Peters, Janny Rosendaal-Kamping, Patricia Sloot-Drenth, Hannagnes Faber, Erik Vriesen, Matthijs Oosterhuis en Björn Schutz.

Landelijke dag Opleiding & Training

De Landelijke dag Opleiding & Training vond plaats op 14 juni 2008. De opkomst was naar tevredenheid; uit het gehele land waren 45 opleidingsfunctionarissen aanwezig. Er werden diverse deelsessies gegeven, waaronder; talentmanagement, eLearning, hoe organiseer ik een cursus, *best practices*, masterclasses en de cursus Wmo. Er was tijd voor kennismaking en de ruimte voor het delen van de aanpak van het organiseren van met name reguliere cursussen.

Train de Trainer/Train de Nieuwe Trainer

De Haya van Somerenstichting heeft in samenwerking met BAZN de Bestuursacademie vier zaterdagen georganiseerd voor bestaande én nieuwe trainers. Er werd vooral aandacht besteed aan vraag- en ervaringsgericht trainen. Van belang hierbij was om vakinhoudelijke kennis en praktische vaardigheden in een liberale werkomgeving te integreren. Op de eerste zaterdag waren er 18 deelnemers, te weten 11 bestaande en 7 nieuwe trainers. Tijdens de vervolgdagen waren er 8 bestaande en 5 nieuwe trainers. Van de nieuwe trainers zijn er uiteindelijk twee door de selectie gekomen, twee zijn er afgefallen en één heeft zich in verband met privéomstandigheden teruggetrokken.

Lokale en regionale cursussen en trainingen

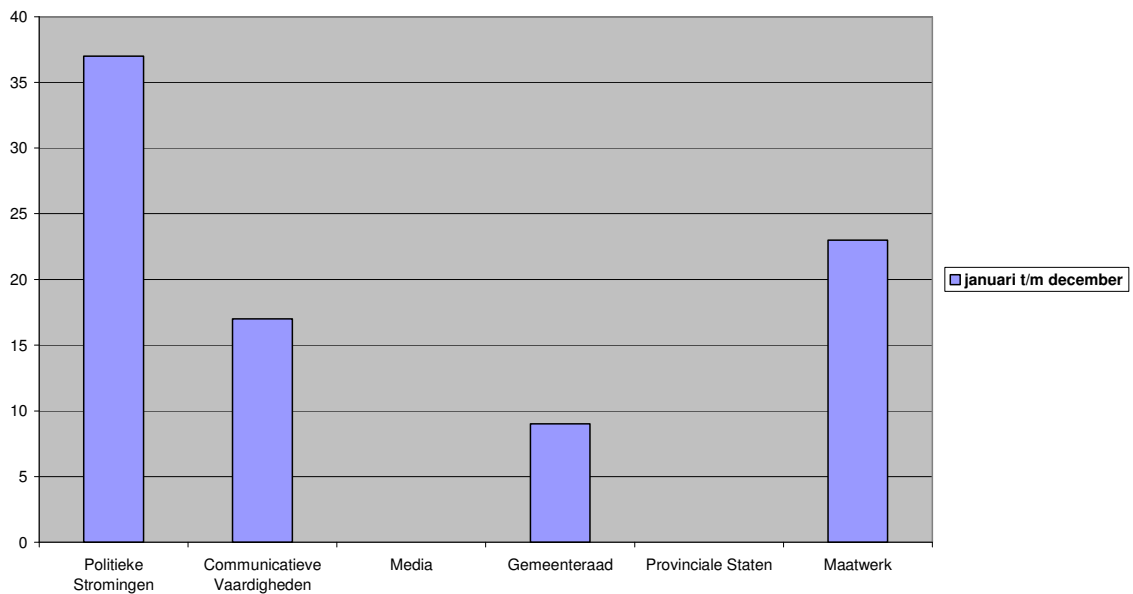
Het opleiden van (potentiële) bestuurders en volksvertegenwoordigers blijft een belangrijke basis voor alle opleidings- en trainingsactiviteiten. In 2008 zijn in totaal 102 cursussen georganiseerd, tegen 112 in 2007. Van de 102 cursussen zijn er 16 vervallen. Honderd cursussen zijn aangevraagd door afdelingen en kamercentrales. Veertien cursussen hebben geen doorgang gevonden, en 86 cursussen zijn wel doorgegaan.

4.5 Statistiek cursussen

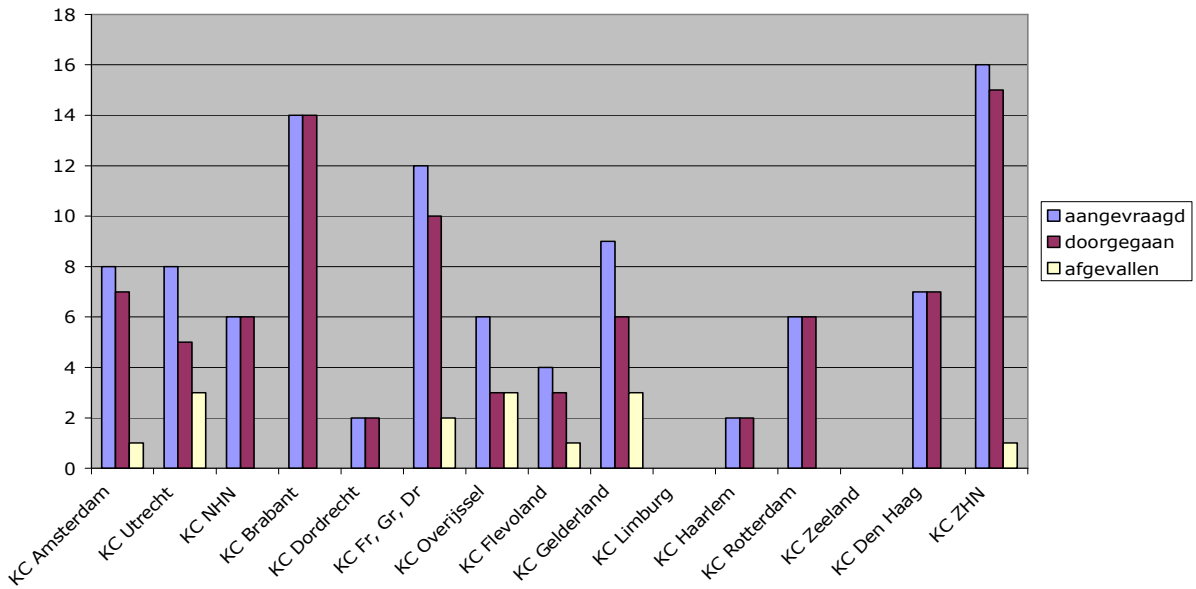
In onderstaand overzicht staat het aantal cursussen per kamercentrale vermeld die gerealiseerd zijn in 2008 met ondersteuning van de Haya van Somerenstichting.

Cursussen aangevraagd:	100
Cursussen doorgegaan:	86
Cursussen niet doorgegaan:	14

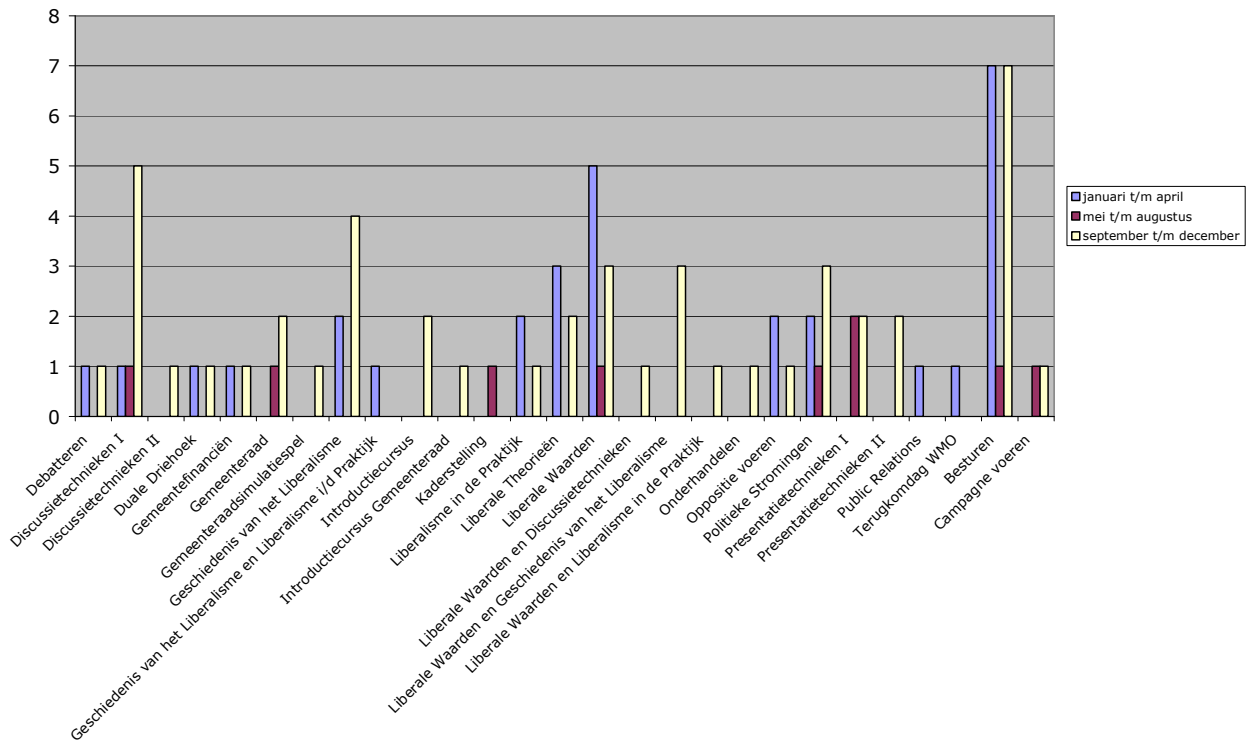
CURSUSSEN PER CLUSTER 2008

januari t/m december 2008

Soort cursussen 2008

5. Inhoudelijke discussie

Binnen de organisatie van het partijbureau is de afdeling Idee en Debat (I&D) verantwoordelijk voor de landelijke politiek-inhoudelijke portefeuille van de partij. I&D staat het hoofdbestuur en haar portefeuillehouders hierin bij.

Onder de verantwoordelijkheid van I&D vallen onder andere:

- Procesmanagement en inhoudelijke voorbereiding van landelijke flitscongressen, partijraden, themabijeenkomsten
- Landelijke partijcommissies van advies
- Visiedocumenten
- Landelijke Commissie Inhoudelijk Debat (LCID)
- Ondersteuning ad-hoccommissies
- Marketing van landelijke activiteiten onder leden en niet-leden

De afdeling I&D bestaat uit: drs A.P.A. Oostermeijer (politiek assistent hoofdbestuur en verantwoordelijk voor I&D), mevrouw T. Goergen (secretariële ondersteuning Idee en Debat), mevrouw M. Simpelaar (medewerker Idee en Debat) en D. Vermorcken (medewerker Idee en Debat).

5.1 Partijraden

Veilige basis voor vrije burgers

De eerste partijraad van 2008 vond plaats op 15 maart in het Kamerlingh Onnes gebouw te Leiden. Centraal stond het geschrift van de Teldersstichting genaamd "Veilige basis voor vrije burgers." Onder leiding van commissievoorzitter Loek Hermans is dit document tot stand gekomen. Sprekers waren Fleur de Beaufort (Teldersstichting), Fred Teeven (Tweede Kamerlid), Bert Wijbenga (Politiekorpschef Flevoland) en Loek Hermans (Eerste Kamerlid). Moderator was Ard van de Steur.

Beginselverklaring

Op 30 juni kwam de partijraad bijeen in De Kumpulan van Huize Bronbeek te Arnhem. Een essay van de hand van Mark Rutte over de Beginselverklaring werd middels stellingen door de aanwezigen behandeld. Moderator was Jan Anthonie Bruijn.

Miljoenennota

In de maand oktober wordt traditioneel de partijraad 'Miljoenennota' georganiseerd. Ditmaal in hotel De Buunderkamp te Wolfheze. De partijraad stond in het teken van de terugblik op Prinsjesdag en de algemene beschouwingen. Het centrale thema was 'De Scherpe Kantjes van de VVD: een onderscheidende, liberale inbreng in het najaar van 2008'. Inleidingen werden gegeven door Ivo Opstelten, Mark Rutte, Uri Rosenthal (voorzitter Eerste Kamerfractie) en Frans Weekers (Tweede Kamerlid). Leden van de

Eerste en Tweede Kamer gingen daarna aan ronde tafels in gesprek met de partijraadsleden. De bijeenkomst werd geleid door Mark Verheijen (vice-voorzitter hoofdbestuur). Aansluitend vond het lijsttrekkersdebat voor de Europese verkiezingen plaats tussen Hans van Baalen en Toine Manders.

Onderwijs

Zaterdag 13 december was de laatste bijeenkomst, die in het teken stond van Onderwijs. De bijeenkomst werd gehouden in de Hogeschool van Leiden. Zowel het primair, voortgezet, als hoger onderwijs alsmede beroeps- en volwasseneneducatie kwamen aan bod. Er was volgens de partijcommissie reden voor optimisme, maar er is ook nog veel ruimte voor verbetering. Die ruimte wordt door dit kabinet onvoldoende benut. *Wat stelt de VVD hier vanuit liberaal perspectief tegenover?* Inleidingen werden gegeven door prof. Jan Anthonie Bruijn (voorzitter partijcommissie Onderwijs), Ineke Dezentjé Hamming-Bluemink (Tweede Kamerlid) en Halbe Zijlstra (Tweede Kamerlid). De bijeenkomst was inhoudelijk voorbereid door de partijcommissie Onderwijs en Jongerenbeleid.

5.2 Flitscongressen

Ruimte en Wonen in Nederland Waterland

Op zaterdag 2 februari vond het flitscongres 'Ruimte en Wonen in Nederland Waterland' plaats in Hotel Huis Ter Duin te Noordwijk. Deze was inhoudelijk voorbereid door de partijcommissie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening. Tijdens het flitscongres zijn drie thema's aan de orde komen: ruimtelijke kwaliteit, een vrije woningmarkt en 'Nederland Waterland'. Aan deze bijeenkomst werkten mee: Henry Meijdam (voorzitter VROM-raad), Klaas van Egmond (directeur Milieu en Natuurplanbureau), Mark Rutte (voorzitter Tweede Kamerfractie), Bruno Bruins (oud-staatssecretaris) en de Tweede Kamerleden Helma Neppérus (woordvoerder Ruimtelijke Ordening & Milieubeleid) en Brigitte van de Burg (woordvoerder Volkshuisvesting).

Slotbijeenkomst Herbronning

Op 16 februari vond in Arnhem de slotbijeenkomst plaats van de in 2007 gestarte serie van Herbronningsbijeenkomsten. Dit keer over de Liberale Beginselen. Na inleidingen van Dirk Verhofstadt, Patrick van Schie (directeur Teldersstichting) en Kees den Blanken (voorzitter Herbronningscommissie) werd die middag intensief gedebatteerd. De Liberale Spiegel werd aangeboden aan de twee kandidaat-partijvoorzitters, Onno Hoes en Ivo Opstelten Deze is bedoeld als een aanvullende en blijvende (schriftelijke) inhoudelijke bijdrage van de werkgroep 'Herbronning'. Tijdens tal van discussies is gebleken dat de ontvankelijkheid voor liberale argumenten wordt belemmerd door vooroordelen die over het liberalisme blijken te bestaan.

Innovatie: Durf het te wagen!

Zaterdag 1 maart organiseerde de landelijke VVD het Flitscongres 'Innovatie: Durf het te wagen!' in Media Plaza te Utrecht. Centraal stond de rol die ondernemers, politiek en overheid hierin kunnen én moeten spelen. Door inleiders, toekomstscenario's, en workshops werden deelnemers actief betrokken bij het nationale innovatiedebat van de VVD. Aan deze bijeenkomst werkten onder anderen mee: Adjiedj Bakas (trendwatcher), Jan Kamminga (voorzitter ondernemersorganisatie technologische industrie FME), Theo de Vries (voorzitter landelijke partijcommissie Innovatie & Wetenschap), Daan Dohmen (directeur Focus Cura), Ed Bongers (manager Dutch Space), Wim de Ridder (Hoogleraar Toekomststudies TU) en Charlie Aptroot (Tweede Kamerlid).

Flitscongres Nederland waterland

Op 6 september vond het VVD Debatsymposium 'Wat is de toekomst van Nederland Waterland?' plaats in het Scheepvaart- en Transportcollege te Rotterdam. In aanloop naar de waterschapsverkiezingen van november 2008 werd gediscussieerd over een liberale langetermijnvisie op een aantal actuele kernthema's op het gebied van duurzaam waterbeheer.

Sprekers waren Jan Jaap de Graeff (directeur Natuurmonumenten), Chris Zevenbergen (directeur Dura Vermeer en hoogleraar Stedelijk Waterbeheer), Ronald Waterman (initiator Bouwen met de Natuur), Sybe Schaap (voorzitter Unie van Waterschappen), Jan Geluk (dijkgraaf Waterschap Hollandse Delta), Mark Rutte (fractievoorzitter). Dagvoorzitter was Randstad Gezant Bruno Bruins. De bijeenkomst is voorbereid door de in 2007 opgerichte kerngroep Nederland Waterland.

Individualisering & integratie

Op zaterdag 25 oktober kwam de VVD bijeen in conferentiecentrum Dekker te Zoetermeer. Centraal stond het thema 'Individualisering en Integratie'. De bijeenkomst was voorbereid door de Teldersstichting en de partijcommissie Maatschappelijke participatie. Sprekers waren Fleur de Beaufort (Teldersstichting), Uri Rosenthal (voorzitter Eerste Kamerfractie), Afshin Ellian (Hoogleraar Sociale cohesie, burgerschap en multiculturaliteit aan de Universiteit Leiden), Petra van der Burg (wetenschappelijk medewerker Wetenschappelijk Instituut CDA), Henk Kamp (Tweede Kamerlid) en Ivo Opstelten. Moderator was Adriëne Vriesendorp-Dutilh.

5.3 Lef moet Lonen

In Nederland zijn ondernemers de motor achter onze welvaart, groei en innovatie. De ondernemers vormen een traditionele achterban voor de VVD. Deze bijzondere relatie moet gekoesterd, onderhouden en behouden worden op permanente basis. Om dit mede vorm te geven is een kerngroep ingesteld onder leiding van Caren van Egten (partner bij PWC), bijgestaan door Alexander Oostermeijer (secretaris), Margreet Simpelaar (partijbureau), Benjamin Derksen (NWC Media), Charlie Aptroot en Brigitte van de Burg

(leden Tweede Kamerfractie). Doel is te komen tot een landelijk netwerk van ondernemers, politici, coaches en adviseurs. Inmiddels bestaat er een virtueel netwerk van meer dan 750 deelnemers via de sociale netwerksite www.Linkedin.com . Verder wordt het project ondersteund door de website www.lefmoetlonen.nl

Komende jaren zal verder worden gewerkt aan de landelijke *community*, uitbreiding van de website en de organisatie van landelijke bijeenkomsten.

5.4 Deelsessies AV

Tijdens de 124^e Algemene Vergadering op 23 en 24 mei in Noordwijkerhout werden er 12 deelsessies georganiseerd namelijk:

1. Huishoudelijke vergadering
2. Visiedocument Ruimtelijke Ordening en Wonen
3. Waterschapsverkiezingen
4. Liberaal Vrouwen Netwerk
5. Partijcommissie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
6. Partijcommissie Onderwijs en Jongerenbeleid
7. Partijcommissie Maatschappelijke Participatie
8. Partijcommissie Werk en Inkomen
9. Partijcommissie BZK
10. Partijfinanciering
11. Internationaal secretariaat
12. Introductiecursus AV

Tijdens de 125^e Algemene Vergadering op 15 november in Rotterdam, zijn geen deelsessies georganiseerd en is de gehele vergadering voltallig behandeld.

5.5 Visiedocument Ruimtelijke Ontwikkeling en Wonen

Dit visiedocument is opgesteld door de partijcommissie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en geeft een liberale langetermijnvisie op het beleids-terrein en de ontwikkelingen die daarin spelen. De partijcommissie heeft dankbaar gebruik gemaakt van de bijdragen van alle afdelingen en individuele leden tijdens de 124^e Algemene Vergadering, het flitscongres van 2 februari evenals de partijcommissies Belastingen & Financiën, Milieu & Duurzaamheid, Verkeer & Waterstaat en de fracties van de Eerste en Tweede Kamer en Europees Parlement. Het document is besproken en aangenomen door de 124^e Algemene Vergadering van de VVD te Noordwijkerhout (23 en 24 mei 2008).

6. Internationale Zaken

VVD Internationaal heeft zich ook in 2008 ingezet om de VVD op de Europese en wereldwijde kaart te zetten. Door de constante aanwezigheid van de VVD op internationaal niveau, heeft de VVD een sterke positie verworven op Europees en internationaal niveau. Naast de actieve inzet in de ELDR (de Europese koepel van liberale partijen) en *Liberal International* (de wereldwijde koepel van liberalen), heeft de VVD door haar lange staat van dienst in het samenwerkingsprogramma MATRA en binnen het NIMD een Europa-breed en wereldwijd liberaal netwerk ontwikkeld.

Naast de internationale activiteiten heeft VVD Internationaal verschillende activiteiten voor de achterban van de VVD georganiseerd. In de eerste helft van 2008 zijn er vijf politiek cafés georganiseerd waar het thema Ontwikkelingssamenwerking centraal stond. In maart heeft VVD Internationaal in samenwerking met de ALDE en VVD Amsterdam een groot Europa-congres georganiseerd in Amsterdam. Het centrale thema van de dag was 'Energie' waarbij onder andere Frits Bolkestein, Mark Rutte en Laurens Jan Brinkhorst hun visie gaven op de Energiepolitiek van Nederland en Europa. Een paneldiscussie met de top van het Nederlandse energiebedrijfsleven onder leiding van Tweede Kamerlid Han ten Broeke belichtte de problematiek rondom de Energie-afhankelijkheid en de verzwakte positie van de Europese Unie op het wereldtoneel.

Ook heeft VVD Internationaal een internationaal programma georganiseerd tijdens het 60-jarig jubileum van de VVD. Hierbij waren vele Europese liberale kopstukken zoals Graham Watson, Annemie Neyts, Frits Bolkestein en vertegenwoordigers van Oost-Europese partijen aanwezig.

In 2008 is ook de website www.vvdinternationaal.nl online gegaan. De website heeft als doel het informeren van de leden van de VVD en andere geïnteresseerden in de activiteiten die VVD Internationaal uitvoert.

6.1 MATRA (Midden en Oost-Europa programma)

Sinds 1994 neemt de VVD deel in het MATRA-programma, dat gericht is op capaciteitsopbouw van liberale zusterpartijen in Oost-Europa en de Balkan. Dit programma wordt gefinancierd door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Door het MATRA-programma kan de VVD met liberale partijen samenwerken in verschillende landen. In 2008 heeft de VVD met partijen en organisaties in de volgende landen samengewerkt: Armenië, Azerbeidzjan, Belarus, Bosnië en Herzegovina, Bulgarije, Georgië, Kosovo, Macedonië, Moldavië, Montenegro, Oekraïne, Servië en Turkije. Vraaggestuurdheid van de samenwerking is van doorslaggevend belang. Elke partner is zelf verantwoordelijk voor de samenwerking door middel van het indienen van aanvragen voor projecten.

Het driejarenprogramma als basis voor de samenwerking is in 2008 gestart. Een van de prioriteiten is het verbeteren van de monitoring en evaluatie van de samenwerking, zodat na drie jaar verscherpte resultaten kunnen worden aangetoond. Anderzijds is een grote kracht van dit programma dat de overdracht van kennis en ervaring in een aantal sessies door de VVD plaatsvindt en dat de partner de opgedane kennis en ervaring zelf verder onder haar kader verspreidt. In Kroatië wordt bijvoorbeeld de training 'Decentralisatie en Europa' door de liberale partner HNS in vervolgotrainingen gebruikt voor haar eigen kader.

Naast bilaterale activiteiten ondersteunt de VVD de regionale samenwerking in de Balkan. De verschillende landen hebben zich, na het uiteenvallen van Joegoslavië en de verschillende oorlogen die hierdoor zijn ontstaan, vooral gericht op de eigen soevereiniteit. De liberalen in de regio erkennen echter dat samenwerking tussen de landen van groot belang is voor economische vooruitgang. Om dit te stimuleren hebben de liberalen uit Bosnië, Servië, Kroatië, Kosovo, Macedonië en Montenegro 'LIBSEEN' opgericht, dat staat voor *Liberals of South Eastern Europe*. Het doel is om minimaal twee keer per jaar een groot congres te organiseren waar liberalen uit de regio samenkomen om te discussiëren over gemeenschappelijke problemen en een gemeenschappelijke aanpak. Hiermee zijn de liberalen de eerste in de regio en zijn daarmee het leidend voorbeeld voor andere politieke stromingen.

Ook in de Kaukasus ondersteunt de VVD regionale samenwerking. In 2008 heeft de VVD projecten uitgevoerd met liberale deelnemers uit Azerbeidzjan, Georgië, Zuid-Ossetië, Abchazië en Armenië. De trainingen richtten zich voornamelijk op het liberalisme. In de Kaukasus zijn partijen voornamelijk georganiseerd rondom de partijleider en niet zozeer gebaseerd op ideologieën. Er is dan ook grote behoefte aan trainingen over politieke ideologieën. In Georgië is in 2008 veel gebeurd: de vervroegde verkiezingen in januari waar de liberalen flink hebben verloren en de oorlog met Rusland om de separatistische regio's Zuid-Ossetië en Abchazië in augustus. Ondanks dat is de *Liberal political club* waar men maandelijks debatten en spreekbeurten organiseert, blijven functioneren. Met behulp van de VVD is deze club in 2007 opgericht en bestaat de club voort.

In Moldavië zijn veel projecten uitgevoerd ter voorbereiding op de parlementaire verkiezingen in maart 2009, waarbij de kans aanwezig is dat de liberale zusterpartij van de VVD de communistische regering zal verslaan. Moldavië is het enige land in Europa met een communistische regering.

In Wit-Rusland heeft de VVD de oppositie ondersteund, voornamelijk de *United Civil Party*. Helaas heeft de oppositie bij de verkiezingen in september wederom geen enkele zetel gekregen. De Verkiezingen in Belarus worden gekenmerkt door grootschalige fraude en intimidatie. VVD-Europarlementariër Jeanine Hennis-Plasschaert zet zich sterk in voor harder ingrijpen door de Europese Unie in Belarus.

6.2 European Liberal Democrat and Reform party (ELDR)

De VVD is een van de grondleggers van de ELDR (*European Liberal Democrat and Reform party*), een overkoepelend orgaan van liberale politieke partijen uit heel Europa.

In 2008 stond de vaststelling van het ELDR-manifest centraal; het verkiezingsprogramma 2009-2014 van de ELDR voor de verkiezingen van het Europees Parlement. Het manifest zal de basis vormen voor de verkiezingsprogramma's van alle Europese liberale partijen.

In april vond het eerste overleg over het manifest plaats tijdens de *ELDR Council* in Tallinn. Daarnaast was er een campagnetraining/seminar georganiseerd voor alle campagneleiders.

In oktober vond het ELDR-congres plaats in Stockholm. Tijdens dit congres is het ELDR-manifest 2009 definitief vastgesteld. Het thema van het congres was '*Inspiring Europe*'. Er waren onder andere speeches van de Finse premier minister Matti Vanhanen, de Deense premier Anders Fogh Rasmussen, de Belgische minister van Financiën Didier Reynders en Hans van Baalen.

Delegaties vanuit heel Europa hebben in 2008 meegediscussieerd over het ELDR-manifest. Er waren hevige discussies over de uitbreiding van de Europese Unie en het landbouwbeleid. Onder leiding van Mark Dijk (Internationaal Secretaris), Jan Kees Wiebenga en Han ten Broeke heeft de VVD gepleit voor het strikt handhaven van de Kopenhagen-criteria in het geval van uitbreiding. Ook heeft de VVD gepleit voor ambitieuze en eerlijke hervorming van het Europese landbouwbeleid binnen de grenzen van de WTO. Het manifest is unaniem aangenomen en sluit goed aan bij het verkiezingsprogramma van de VVD.

De ELDR-partij, als vertegenwoordiger van miljoenen Europese kiezers, vormt een steeds belangrijkere link tussen de burgers en is goed vertegenwoordigd binnen de verschillende EU-instanties. Voor meer informatie kunt u terecht op de website van de ELDR: www.eldr.org.

6.3 Liberal International (LI)

Op mondiaal niveau is de VVD aangesloten bij het wereldwijde netwerk van liberale partijen, *Liberal International* (LI). Buitenlandwoordvoerder en lijsttrekker voor de VVD in het Europees Parlement, Hans van Baalen, is momenteel *deputy-President* en inkomend President van de *Liberal International*.

In 2008 vond het jaarlijks congres van *Liberal International* plaats in Belfast. In samenwerking met de liberale *Alliance-party* organiseerde het secretariaat van *Liberal International* een groot congres waar onder andere de Zimbab-

waanse oppositieleider en huidige premier Morgan Tsvangirai als eregast aanwezig was. Namens de VVD namen Hans van Baalen, Mark Dijk, Willem van Haersma Buma (medewerker VVD Internationaal) en Sam van der Staak (VVD-partijcoördinator NIMD) deel aan het congres.

De 181^e *Executive Committee* was gepland in december 2008 in Bangkok. Deze heeft geen doorgang kunnen vinden door de onlusten die op dat moment plaatsvonden in Bangkok. Hans van Baalen heeft wel een delegatie geleid om nader kennis te maken met de *Democratic Party*, waarbij ook een ontmoeting met de nieuwe premier plaatsvond. De *Democratic Party* is de partij die sinds december 2008 de regerende partij is na het gedwongen aftreden van premier Somchai.

Door de jarenlange inzet van de VVD in *Liberal International* heeft onze partij veel waardering en aanzien van liberale partijen wereldwijd. Het praktische nut is daarom dat onze VVD-politici en VVD-leden, via de Liberale Internationale Groep Nederland (LIGN), toegang hebben tot een groot internationaal netwerk van liberalen.

6.4 Nederlands Instituut voor Meerpartijen Democratie (NIMD)

Het Nederlands Instituut voor Meerpartijen Democratie (NIMD) is een samenwerkingsverband van de Nederlandse politieke partijen en is actief in 17 landen in Afrika, Latijns Amerika, Azië en Oost-Europa. Door de belangrijkste politieke partijen in deze jonge democratieën met elkaar in dialoog te brengen, weet het NIMD de rivaliteit tussen partijen te verminderen. Het NIMD zorgt ervoor dat politieke partijen, in plaats van elkaar tegen te werken, gezamenlijke agenda's voor de ontwikkeling van hun land opstellen. Daarnaast gebruikt het NIMD de kennis van Nederlandse politieke partijen om partijorganisaties in deze landen te versterken.

Het NIMD-bestuur en de Raad van Toezicht bestaan uit vertegenwoordigers van de Nederlandse politieke partijen. Namens de VVD is voorzitter van de VVD-Eerste Kamerfractie, Uri Rosenthal, bestuurslid. Hans van Baalen en Raymond van der Meer nemen zitting in de Raad van Toezicht.

Op dagelijkse basis is er bovendien een VVD-partijcoördinator die aan het NIMD ter beschikking is gesteld. De VVD ontvangt voor deze medewerker een volledig dekkende vergoeding van het NIMD. Sinds oktober 2007 vervult Sam van der Staak de rol van partijcoördinator.

In 2008 heeft de VVD-partijcoördinator de basis gelegd voor NIMD-programma's in Afghanistan en Burundi. In Afghanistan is een programma opgezet voor politieke educatie van jonge Afghanen om tegemoet te komen aan het grote politieke leiderschapstekort in dat land.

Burundi heeft met hulp van het NIMD een begin gemaakt aan een dialoog tussen de in het parlement vertegenwoordigde politieke partijen. In het najaar van 2008 hebben de partijen in dit Centraal Afrikaanse land, vele waarvan er tot voor kort elkaar te wapen bestreden, gezamenlijke prioriteiten opgesteld. Veiligheidsbeleid en het kiesstelsel zullen zij voorafgaand aan de verkiezingen in 2010 met elkaar moeten hervormen.

De partijcoördinator was in 2008 eveneens verantwoordelijk voor een programma dat Georgische politieke partijen steunt in de ontwikkeling van hun partijorganisaties en hun politiek beleid. In de eerste maanden van 2008 wist het NIMD een Georgische 'stemwijzer' te ontwikkelen, die de partijen hielp om hun politieke standpunten te formuleren en die met elkaar te vergelijken. Vervroegde verkiezingen, daarop volgende protesten en de kortdurende oorlog met Rusland in augustus hebben er echter voor gezorgd dat vanaf mei de samenwerking tussen politieke partijen grotendeels stil is komen te liggen.

Voor de NIMD-activiteiten van het afgelopen jaar kunt u het jaarverslag van deze organisatie raadplegen (www.nimd.org).

Samenvatting van bereikte resultaten over 2008:

Doelstelling (jaarplan 2008)	Resultaat	Toelichting
Een actief lidmaatschap van de ELDR/LI, ELDR manifesto 2009	<ul style="list-style-type: none"> - Goede vertegenwoordiging uit VVD bij congressen. - Het congres in Stockholm, eind oktober 2008, stond in het licht van het ELDR-manifesto voor de EP-verkiezingen 2009. Meerderheid VVD-amendementen aangenomen. - ELDR ertoe gebracht meer te richten op Balkan-problematiek. 	
Het inhoudelijk versterken van de samenwerking in ELDR-verband met in ieder geval één activiteit in Nederland	<ul style="list-style-type: none"> - Grote rol VVD bij LI-congres. Parallel aan het 60-jarig bestaan van de VVD heeft VVD Internationaal 15 internationale gasten uitgenodigd om deel te nemen aan het programma. Verder heeft VVD Internationaal Graham Watson, leider ALDE-fractie in het Europees Parlement bereid gevonden om als keynote speaker te spreken tijdens de viering van het 60-jarig bestaan. 	
Vormgeven aan discussie over internationale politiek binnen de VVD	<ul style="list-style-type: none"> - Subsidie voor vier politiek cafés en een slotbijeenkomst over ontwikkelingssamenwerking en liberalisme verkregen. Uitvoering van januari – april 2008 - Europacongres Energie 	<ul style="list-style-type: none"> - Vier politiek cafes en een slotbijeenkomst over thema's gerelateerd aan Internationale Samenwerking. Uitvoering heeft plaatsgevonden tussen januari 2008 en april 2008. - Europacongres Energie vond plaats in mei 2008. 150 deelnemers, sprekers

Ondersteunen van de samenwerking met democratische bewegingen in het Midden-Oosten en het versterken van de dialoog tussen West-Europese politici en progressieve politici/intellectuelen uit het Midden-Oosten, voornamelijk in LI-verband; Het versterken van de politieke partijen in Oost-Europa voornamelijk in Kroatië, Bosnië, Servië, Moldavië, Georgië en Belarus.

In maart 2008 heeft een fact finding in Turkije plaatsgevonden in samenwerking met *Liberal International*.

- Meer dan 30 projecten succesvol uitgevoerd met inzet van VVD-trainers en politici.
- Meer nadruk op monitoring en evaluatie in de samenwerkingsprojecten
- Projectadministratie geprofessionaliseerd
- Regionaal samenwerkingsverband in de Balkan en Kaukas gerealiseerd
- Voorbereidende werkzaamheden voor samenwerking met liberalen in Kosovo in gang gezet.

o.a. Frits Bolkestein, Borislaw Geremek, Laurens-Jan Brinkhorst, Halbe Zijlstra. Paneldiscussie en subseminars. Tijdens het congres kreeg Borislaw Geremek de Thorbeckepenning voor de verdediging van de liberale idealen ten tijde van het Communistische regime in Polen en na de val van het communisme.

7. Voorlichting en communicatie

7.1 Waterschapsverkiezingen 2008

De waterschapsverkiezingen vonden plaats van 13 tot en met 25 november 2008. In alle 26 waterschappen werden tegelijkertijd nieuwe besturen gekozen. Stemgerechtigden konden per post hun stem uitbrengen. De gemiddelde opkomst kwam uit op 24%. De VVD deed in alle waterschappen mee met een eigen lijst en wist in totaal 59 zetels te halen (van de 502); dit komt overeen met 11,2% van de stemmen.

De nieuwe besturen zijn op 8 januari 2009 geïnstalleerd. In 8 waterschappen maakt de VVD deel uit van het dagelijks bestuur. Daarnaast zijn er in 10 waterschappen dagelijkse bestuurders die lid zijn van de VVD.

7.2 Landelijke PR-commissie (LPC)

Elk kamercentraalbestuur heeft een lid dat verantwoordelijk is voor de portefeuille PR-activiteiten en permanente campagne. Deze PR-vertegenwoordigers hebben zitting in de Landelijke PR-Commissie (LPC). Voorzitter van de commissie is het hoofdbestuurslid met de portefeuille Communicatie & PR, Cees Meeuwis. In de commissie zitten ook de voorlichters van zowel partij als fractie en vertegenwoordigers van het Algemeen Secretariaat.

De LPC komt doorgaans vier à vijf keer per jaar bijeen. In 2008 kwam de LPC bijeen op de volgende data: 15 maart, 24 mei, 6 september en 13 december

Onderwerpen die aan de orde kwamen waren:

- Waterschapsverkiezingen
- Permanente Campagne
- Best Practices
- Ledenwerving/ledenbehoud
- Evaluatie Commissie Dekker
- Liber

7.3 Liber

Liber is in 2008 acht maal uitgekomen, te weten in februari, april, mei, juni, september, oktober, november en december. Daarnaast is tegelijk met de Liber van november een bijlage verschenen voor de Waterschapsverkiezingen: de Waterkrant.

Met nieuws vanuit de partij, interviews met leden en informatie over belangrijke activiteiten van de VVD, heeft Liber zich breed georiënteerd op alle gelederen van de VVD. Er is ruimte geboden om meningen naar voren te

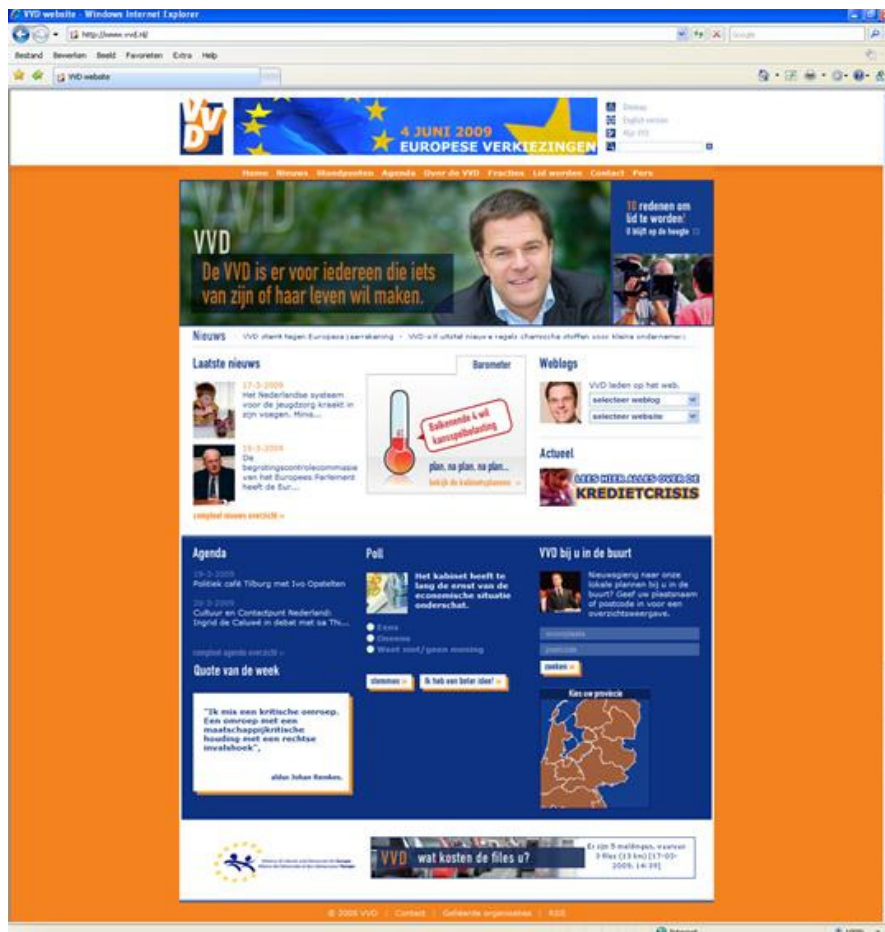
brengen en discussie aan te jagen. Daarnaast is er speciale aandacht uitgegaan naar de waterschapsverkiezingen.

Net als in eerdere jaren heeft Liber in 2008 veel met beeld/tekst-verhouding gedaan. Met foto's zijn artikelen extra tot leven gebracht. De vaste cartoon op pagina drie droeg bij aan de beeldbepaling van het blad.

Als bijlage bij Liber 7 in november, is de Waterkrant meegezonden aan de leden. Deze campagnekrant werd ook op straat uitgedeeld tijdens de campagneperiode voor de waterschapsverkiezingen. De krant had tot doel leden en niet-leden te informeren over de VVD-standpunten tijdens de waterschapsverkiezingen. Deze verkiezingen vonden plaats van 13 tot en met 25 november 2008.

7.4 Internet

VVD-website

Eind 2005 is de VVD-website geheel vernieuwd. Deze opzet voldoet nog steeds aan de eisen die de VVD aan haar website stelt. Met het oog op de

permanente campagne en de komende verkiezingen zal de website in 2009 aangepast worden.

Lokale websites

Eveneens sinds eind 2005 biedt de VVD afdelingen/kamercentrales/individuen (wethouders/raadsleden e.d.) de mogelijkheid een professionele doch eenvoudig te onderhouden lokale website in de VVD-huisstijl af te nemen. In 2008 is het aantal afdelingen/kamercentrales/individuen dat van deze mogelijkheid gebruik maakt gegroeid van 165 naar 207.

De lokale website wordt op basis van sponsoring aangeboden; de VVD vraagt de gebruiker slechts om een jaarlijkse bijdrage. De hoogte hiervan is afhankelijk van het aantal VVD-leden van de kring waarbinnen de gebruiker actief is. Deze bijdragen vloeien terug in het project lokale websites.

Thorbeckeweb

Thorbeckeweb is de wekelijkse digitale nieuwsbrief voor VVD-leden. De partij, Tweede Kamer, Eerste Kamer en Eurofractie zijn hierin bijna wekelijks met items vertegenwoordigd.

Thorbeckeweb wordt bijna wekelijks op vrijdag verstuurd; in 2008 61 keer, inclusief 18 extra edities. Het aantal abonnees is in 2008 circa 14.000.

7.5 Ledenwerving en ledenbehoud

Ledenwerving en ledenbehoud blijven voor de partij van groot belang. In 2008 hebben zich in totaal 3706 nieuwe leden aangemeld; 3484 leden hebben zich afgemeld. Dit betekent een netto toename van 222 leden. Daarmee komt het totale ledenbestand per 31 december 2008 op 37054.

Ten behoeve van ledenwerving en ledenbehoud werden onder meer de volgende activiteiten uitgevoerd:

1. Bonusregeling: financiële *incentive* voor afdelingen/stadskamercentrales met als doel een hogere netto ledengroei
2. Automatische incasso
3. Introductie proeflidmaatschap

Ad. 1 Bonusregeling

Het hoofdbestuur heeft een regeling vastgesteld voor de afdelingen en stadskamercentrales met de bedoeling een duidelijke financiële *incentive* aan de afdelingen/stadskamercentrales af te geven om te komen tot een hogere netto ledengroei. In 2008 was deze regeling beperkt en dit zal ook nog voor 2009 gelden.

De regeling is als volgt:

- Elke afdeling/stadskamercentrale die een nettoledenwinst weet te behalen, ontvangt een eenmalige bonus van € 100,- per lid dat er netto is in dat jaar is bijgekomen.

- Naast deze bonus per netto lid ontvangt de afdeling/stadskamercentrale met de hoogste *absolute* netto ledengroei van het desbetreffende jaar een bonus van € 3000,-. Voor de tweede plaats is € 2000,- gereserveerd, voor de derde plaats € 1000,-.
- Ten derde ontvangt de afdeling/stadskamercentrale naast deze bonus per netto lid met de hoogste *relatieve* netto ledengroei van het betreffende jaar een bonus van € 3000,-. Voor de tweede plaats is € 2000,- gereserveerd, voor de derde plaats € 1000,-. Zo hebben ook kleinere afdelingen en stadskamercentrales een kans.
- Als een afdeling of stadskamercentrale zowel met een absolute groei als relatieve groei op plaats één (of twee of drie) eindigt, worden *beide* bonussen aan deze afdeling uitbetaald.
- De peildatum is telkens 1 januari.

De top 3 van afdelingen/stadskamercentrales die de hoogste *absolute* groei hebben laten zien in 2008 zijn:

(1) Venlo-Tegelen-Belfeld, (2) Utrecht en (3) Rotterdam.

De top 3 van afdelingen/stadskamercentrales die de hoogste *relatieve* groei hebben laten zien in 2008 zijn:

(1) Bergen, (2) Venlo-Tegelen-Belfeld en (3) Genève.

8. Jongerenbeleid

8.1 CLJ

De Commissie Liberaal Jongerenbeleid (CLJ) valt sinds 1 januari 2000 onder voorzitterschap van het JOVD-hoofdbestuur. Voor een verslag van de samenstelling en werkwijze van de CLJ wordt verwezen naar het jaarverslag van de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD). De CLJ heeft in 2008 niet vergaderd. De jongerenfunctionarissen in de kamercentralebesturen hebben een duidelijke schakelfunctie tussen JOVD en VVD en zijn het aanspreekpunt over het te voeren jongerenbeleid in de kamercentrale.

8.2 Projectgroep Jongeren

Onder voorzitterschap van Simone Wolthuis is sinds in het najaar van 2008 een projectgroep Jongeren ingesteld. Deze projectgroep richt zich op de binding van jongeren aan de VVD en het werven van jonge kiezers.

8.3 Samenwerking met de JOVD

In 2008 hebben de JOVD en de VVD gesproken over intensievere samenwerking op het gebied van onder meer Opleiding en Trainingen en Internationale activiteiten. Hiervoor zijn in het najaar van 2008 jaarlijkse afspraken overeengekomen die in 2009 geïmplementeerd zullen worden.

9. Liberaal Vrouwenennetwerk

De netwerkfunctie van het Liberaal Vrouwen Netwerk (LVN) is in het jaar 2008 verder versterkt. De werkwijze van het LVN wordt zowel binnen als buiten de partij steeds beter zichtbaar.

De stuurgroep LVN, bestond in 2008 uit vier leden en een adviseur. Het voorzitterschap is in 2008 overgedragen van mevrouw drs J.E.M.B. Janssen aan mevrouw drs M.C. Vos-Maan. Mevrouw Janssen blijft aan de stuurgroep verbonden als adviseur en portefeuillehouder in het hoofdbestuur.

9.1 Missie, visie en doelstelling

De missie blijft: "Integratie in de partij biedt betere kansen voor de VVD-vrouw om een goede netwerker te worden". Het Liberaal Vrouwen Netwerk zit met haar doelstelling en missie op de goede lijn om zich binnen de partij verder te ontwikkelen, zowel ten aanzien van partijorganisatie als partij-politiek. Het streven blijft meer gekwalificeerde vrouwen op politieke en maatschappelijke posities te krijgen en arbeidsparticipatie te bevorderen.

9.2 Activiteiten

In 2008 hebben twee netwerkbijeenkomsten plaatsgevonden. Beide bijeenkomsten waren goede bijeenkomsten, waar op een ontspannen sfeer samengewerkt werd. Daarnaast heeft het Liberaal Vrouwen Netwerk op de 124^e Algemene Vergadering in Noordwijkerhout een deelsessie georganiseerd over de arbeidsparticipatie van vrouwen.

9.3 Politiek Vrouwen Overleg (PVO)

Aan het PVO nemen vrouwen deel van VVD, D66, CDA, ChristenUnie, PvdA en GroenLinks. Het voorzitterschap van het PVO is in 2008 bekleed door de VVD en kwam tweemaandelijks bij elkaar.

Er zijn door het PVO meerdere gesprekken gevoerd, onder meer met minister Plasterk van Emancipatie.

9.4 Vertegenwoordigingen

Het Liberaal Vrouwen Netwerk is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur van de Nederlandse Vrouwenraad. Eveneens is het LVN vertegenwoordigd in de klankbordgroep Internationaal en de commissie Rechten van de vrouw van de Nederlandse Vrouwenraad.

Het LVN onderhoudt contacten met E-Quality, bureau voor gender en etniciteit, en diverse organisaties waaraan meerdere netwerken of contactpersonen gekoppeld zijn.

Leden van de stuurgroep hebben zitting in de Landelijke Commissie Inhoudelijke Discussie, de Haya van Somerenstichting en de commissie Talentmanagement.

Er is regelmatig contact met de portefeuillehouders LVN in de Kamercentrales, JOVD, VVD-Bestuurdersvereniging en partijcommissies. In dit verslagjaar zijn door leden van de stuurgroep op uitnodiging diverse bijeenkomsten bijgewoond.

9.5 International Network for Liberal Women (INLW)

Het Liberaal Vrouwen Netwerk is als groep lid van het *International Network of Liberal Women* (INLW), een netwerk van liberale vrouwen groepen en individuele vrouwen en mannen die de liberale en INLW-grondbeginselen onderschrijven. Het INLW is *observer member* bij *Liberal International* en heeft *consultative status* met de Economisch en Sociale Raad van de Verenigde Naties.

In het INLW-bestuur hebben twee VVD-leden zitting: als *Secretary General*, Margaret de Vos van Steenwijk-Groeneveld en als *Treasurer*, Marianne Kallen-Morren. Om de samenwerking met het INLW te verbeteren, is Margaret de Vos van Steenwijk-Groeneveld in 2008 toegetreden tot de stuurgroep van het Liberaal Vrouwen Netwerk.

10. Commissie ad hoc

Er zijn in 2008 geen ad-hoccommissies ingesteld.

11. VVD-Eerste Kamerfractie

11.1 Samenstelling bij aanvang van het verslagjaar (14 zetels)

De heer drs E. Asscher
De heer mr G.J.J. Biermans
Mevrouw mr A. Broekers-Knol
Mevrouw prof dr H.M. Dupuis
Mevrouw mr dr A.W. Duthler
De heer mr G.J. De Graaf
De heer drs L.M.L.H.A. Hermans
De heer ir P.H. Hofstra
Mevrouw W.H. Huijbregts-Schiedon
De heer F.E. van Kappen
Mevrouw prof mr dr E.M. Kneppers-Heynert
De heer prof dr U. Rosenthal
De heer dr ing S. Schaap
Mevrouw mr P. Swenker

Samenstelling fractiebestuur bij aanvang van het verslagjaar

De heer prof dr U. Rosenthal, voorzitter
De heer mr G.J. de Graaf, vice-voorzitter
Mevrouw mr dr A.W. Duthler, secretaris/penningmeester

11.2 Bijeenkomsten

De VVD-Eerste Kamerfractie vergadert iedere dinsdagochtend. Op dinsdag vinden ook de plenaire vergadering van de Eerste Kamer en vergaderingen van commissies en overige fracties plaats.

11.3 Commissies

Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin

- Loek Hermans
(commissievoorzitter)
- Sybe Schaap
- Anne-Wil Duthler
- Frank van Kappen

Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking

- Fred de Graaf (commissievoorzitter)
- Frank van Kappen
 - Heleen Dupuis
 - Uri Rosenthal

Economische Zaken

- Liesbeth Kneppers
(commissievoorzitter)
- Edward Asscher
- Pieter Hofstra
- Ankie Broekers

Europese Samenwerkingsorganisaties en Tijdelijke gemengde commissie subsidiariteitstoets

- Ankie Broekers (vice-voorzitter commissie)
- Sybe Schaap
- Liesbeth Kneppers
- Anne-Wil Duthler

Financiën

- Ger Biermans
- Pieter Hofstra
- Edward Asscher
- Loek Hermans

JBZ Raad

- Ankie Broekers
- Anne-Wil Duthler
- Fred de Graaf
- Frank van Kappen

Justitie

- Anne-Wil Duthler
- Ankie Broekers
- Fred de Graaf
- Liesbeth Kneppers
(ondernemingsrecht)

**Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit**

- Sybe Schaap
- Helmi Huijbregts
- Paula Swenker
- Loek Hermans

**Nederlands-Antilliaanse en
Arubaanse Zaken**

- Frank van Kappen (vice-voorzitter
commissie)
- Fred de Graaf
- Ger Biermans
- Sybe Schaap

**Onderwijs, Cultuur en
Wetenschapsbeleid**

- Loek Hermans
- Heleen Dupuis
- Edward Asscher (cultuur)
- Ger Biermans (cultuur)

Sociale Zaken en Werkgelegenheid

- Paula Swenker
- Liesbeth Kneppers
- Helmi Huijbregts
- Ger Biermans (pensioenen)

Verkeer en Waterstaat

- Pieter Hofstra
- Helmi Huijbregts
- Edward Asscher (luchtvaart)
- Heleen Dupuis (verkeersveiligheid)

**Volksgezondheid, Welzijn en
Sport/Jeugd en Gezin**

- Heleen Dupuis (vice-voorzitter
commissie)
- Paula Swenker
- Helmi Huijbregts
- Ger Biermans
- Uri Rosenthal

**Volkshuisvesting, Ruimtelijke
Ordening en Milieu/Wonen, Wijken
en Integratie**

- Edward Asscher
- Helmi Huijbregts
- Pieter Hofstra
- Paula Swenker
- Uri Rosenthal

Verzoekschriften

- Helmi Huijbregts
- Uri Rosenthal

12. VVD-Tweede Kamerfractie

12.1 Samenstelling

Samenstelling 18e fractie bij aanvang verslagjaar (21 leden)

drs M. Rutte, Ch.B. Aptroot, mr drs J.C. van Baalen, W.I.I. van Beek, drs S.A. Blok, drs A.J. Boekestijn, J.H. ten Broeke, mevrouw mr dr B.I. van der Burg, mevrouw mr I. Dezentjé Hamming-Bluemink, mevrouw mr L.J. Griffith, H.G.J. Kamp, drs P.de Krom, mevrouw A. van Miltenburg, mevrouw mr H. Neppéus, mr drs A. Nicolaï, J.W. Remkes, mevrouw drs E.I. Schippers, mevrouw J.F. Snijder-Hazelhoff, mr F.Teeven, mr drs F.H.H. Weekers, drs H. Zijlstra.

Samenstelling fractiebestuur bij aanvang van het verslagjaar

drs M. Rutte: voorzitter

mevrouw drs E.I. Schippers: vice-voorzitter

W.I.I. van Beek, secretaris

drs S.A. Blok: secretaris personeel/penningmeester

Wijziging in de fractiesamenstelling gedurende het verslagjaar

Op 17 december verliet de heer H. Kamp de fractie om commissaris te worden voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Zijn opvolging is voorzien door de beëdiging van de heer T. Elias op 18 december.

12.2 Bijzondere fractiebijeenkomsten in het verslagjaar

- Op 14 januari kwam de fractie in Zaltbommel bijeen ter bespreking van een langetermijnvisie.
- Het 60-jarig feest van de partij, op 26 januari in Krasnapolsky te Amsterdam, werd door fractieleden en fractiemedewerkers bijgewoond. De fractie bood de partij een door haar samengestelde film aan met bijdragen van een aantal prominenten uit de afgelopen 60 jaar.
- Op 28 januari bracht de gehele fractie met fractiemedewerkers een bezoek aan de VVD-Eurofractie in Brussel.
- In het begin van het jaar werden bijeenkomsten belegd tussen de fractie en de Permanente Scoutingscommissie, de VVD-Bestuurdersvereniging en de Teldersstichting.
- Op 9 december vergaderden de VVD-fracties van de Tweede en Eerste Kamer gezamenlijk.
- Met een besloten lunch nam de fractie op 18 december afscheid van de heer Kamp.

Vrijdenkersruimte

Op 4 juli opende de fractievoorzitter de VVD-vrijdenkersruimte. In deze ruimte binnen de werkkamers van de fractie kunnen kunstenaars, columnisten en cartoonisten die op de een of andere manier te maken krijgen met

censuur, hun werk tentoonstellen. Deze bijeenkomst voor de vrijheid van meningsuiting en de daaraan gekoppelde tentoonstelling is een co-productie met de PVV.

Reünie - 60 jaar fractie

Het 60-jarig bestaan van de VVD-Tweede Kamerfractie werd gevierd met een reünie van (oud-) fractieleden, (oud-) fractiemedewerkers en (oud-) persoonlijk medewerkers.

Ruim 350 mensen waren aanwezig in de Oude Zaal van de Tweede Kamer die voor deze gelegenheid was opgeluisterd met een 20 panelen tellende overzichtstentoonstelling van mensen binnen de fracties en markante momenten tussen 1948 en 2008. De 20 meter lange tentoonstelling werd tijdens de AV te Rotterdam nog één keer opgebouwd.

Tijdens de reünie werd een reünistenclub opgericht genaamd: Club1A, voor alle (oud-) fractieleden, (oud-) fractie medewerkers en (oud-) persoonlijk medewerkers van de VVD-Tweede Kamerfractie. Deze club functioneert zelfstandig maar is èn om de continuïteit te garanderen èn om logistieke redenen verankerd in de fractie. Dat is zichtbaar in drie bestuursfuncties: de vice-voorzitter van Club1A is een lid van het fractiebestuur; de penningmeester van Club1A is een lid van de fractie-feestcommissie en de secretaris van Club1A is de ambtelijk secretaris van de fractie.

Fractieweekend

Op 29 en 30 augustus vond het jaarlijkse fractieweekend plaats in Garderen. Hiervoor zijn ook de VVD-Eerste Kamerfractie, de VVD-Europarlementariërs en het hoofdbestuur uitgenodigd.

Diversen

Aan het eind van het jaar werd de traditie dat HB-leden en KC-voorzitters de fractievergadering roulerend bijwonen in ere hersteld.

12.3 Vergaderingen binnen de fractie

De fractie vergadert iedere dinsdagochtend ter voorbereiding op de Kamerweek. Op de dinsdagmiddagen komt de fractie bijeen ter bespreking van een thema voor de lange termijn en in het najaar ook ter bespreking van de diverse deelbegrotingen.

Het fractiebestuur vergadert in beginsel één keer per week. De fractiecommissies bepalen zelf de vergaderfrequentie.

12.4 Overige

- De gesprekken met belangenorganisaties en bedrijven vinden veelvuldig plaats.
- De fractie ontving in het verslagjaar 53 groepen. Hier is het aantal groepen dat wordt ontvangen door individuele fractieleden niet bij inbegrepen.

- De fractie ontving in dit verslagjaar 119 brieven en via het partijbureau 11 brieven. De aan de leden verzonden brieven zijn hier niet bij inbegrepen. De fractievoorzitter ontving rechtstreeks 7715 brieven en e-mails.
- Zowel de fractie als de fractieleden ontvingen enorme aantallen e-mails.
- De vergaderingen van partijcommissies, themabijeenkomsten en congressen van de partij werden door fractieleden bijgewoond.
- Kamerleden bezochten veelvuldig de ledenvergaderingen van de Kamercentrales en afdelingen van de VVD.

13. VVD-Europees Parlementfractie

13.1 Samenstelling en portefeuillevdeling

De Europese fractie van de VVD bestond in 2008 uit Jules Maaten, Jeanine Hennis-Plasschaert, Jan Mulder en Toine Manders. Op 4 juni 2009 vinden de volgende verkiezingen voor het Europees Parlement plaats.

Portefeuillevdeling

Jules Maaten (delegatieleider):

- Commissie Milieubeheer en Volksgezondheid
- Commissie Buitenlandse Zaken
- Tijdelijke commissie Klimaatverandering
- Coördinatiegroep Lissabon Strategie
- Delegatie ASEAN

Jeanine Hennis-Plasschaert:

- Commissie Vervoer en Toerisme
- Commissie Justitie, Binnenlandse Zaken en Burgerlijke Vrijheden
- Tijdelijke commissie Klimaatverandering
- Delegatie EU-Turkije
- Delegatie EU-Rusland
- Delegatie EU-Wit Rusland
- Delegatie EU- Zuidoost Europa

Jan Mulder:

- College van Quaestoren
- Commissie Begroting
- Commissie Begrotingscontrole (Coördinator ALDE)
- Commissie Landbouw en plattelandsontwikkeling
- Commissie Visserij
- Delegatie EU-Zuid-Azië
- Delegatie EU-Zuid-Afrika

Toine Manders:

- Coördinator ALDE Commissie Interne Markt en Consumentenbescherming
- Commissie Industrie, Onderzoek en Energie
- Delegatie EU-China
- Delegatie EU-Latijns Amerika
- Delegatie in de Paritaire Parlementaire Vergadering ACS-EU

13.2 ALDE-fractie

De VVD-leden in het Europees Parlement maken deel uit van de Alliantie van Liberalen en Democraten voor Europa (ALDE). De ALDE-fractie is de op twee na grootste fractie in het Europees Parlement. De Brit Graham Watson

fungeert als fractievoorzitter. De ALDE-fractie wordt gedragen door twee Europese politieke partijen, de ELDR (waarvan de VVD lid is) en de EDP.

13.3 Contact met de VVD-geledingen

De VVD-leden in het Europees Parlement onderhouden intensieve betrekkingen met de partij. Zo worden de partijbijeenkomsten bezocht en wonen de Europarlementariërs bij toerbeurt de vergaderingen van de Tweede Kamerfractie, het hoofdbestuur en het HBKC bij. Daarnaast zijn zij toehoorder in een aantal partijcommissies. In 2008 bracht een aantal kamercentrales en afdelingen op uitnodiging van de Eurofractie een bezoek aan het Europees Parlement in Brussel of Straatsburg.

De Europese fractie houdt eveneens contact met de VVD-leden in Nederland door middel van spreekbeurten, werkbezoeken of anderszins. Verder wordt er na elke plenaire zitting een nieuwsbrief gestuurd naar geïnteresseerden. Ook levert de Europese fractie wekelijks bijdragen aan de digitale nieuwsbrief Thorbeckeweb. De Europese fractie doet haar uiterste best om de permanente campagne zo goed mogelijk vorm te geven. Meer informatie over de activiteiten van de VVD-Eurofractie vindt men op de website www.vvd.nl (Eurofractie) en op de individuele websites van de leden:

www.julesmaaten.eu

www.jeanineineuropa.nl

www.jan-mulder.eu

www.toinemanders.nl

13.4 Beleid Eurofractie in 2008

Interne markt

In 2008 is de Eurofractie sturend geweest op een dossier over de versimpeling van het vrije verkeer van goederen. Het principe van wederzijdse erkenning is ruim 20 jaar na het begin van de ontwikkeling van de interne markt via een verordening vastgelegd. De bewijslast voor de toepassing van het principe van het vrije verkeer van goederen ligt dankzij deze verordening niet meer bij ondernemers maar bij de lidstaten. Deze nieuwe wetgeving kan het Europese bedrijfsleven een besparing van meer dan 100 miljard euro per jaar opleveren. Op het gebied van energie heeft de VVD zich op het liberaliseringspakket voor de energiemarkt ingezet voor de ontbundeling van energiebedrijven en heeft samen met Neelie Kroes gewerkt aan een voorstel om de Europese energienetten beter te integreren zodat een tijdelijk tekort, zoals begin dit jaar als gevolg van het conflict tussen Rusland en Oekraïne, gemakkelijk kan worden opgevangen door het omleiden van elektriciteit of gas.

Betere controle op Europese uitgaven

De VVD heeft zich het afgelopen jaar hard gemaakt voor een betere controle op Europese uitgaven. Op initiatief van de VVD-Eurofractie is een aantal

voorstellen aangenomen, die onder andere tot doel hebben dat lidstaten haast moeten maken met het invoeren van de zogenaamde lidstaatverklaring. Met deze lidstaatverklaring leggen lidstaten verantwoording af over de besteding van Europese gelden die ze ontvangen. De Europese Commissie is ook onder druk gezet om lidstaten te stimuleren om de lidstaatverklaring zo snel mogelijk in te voeren.

Justitie, burgerlijke vrijheden en binnenlandse zaken

Zeker op het terrein van asiel en migratie heeft het Europees Parlement niet stilgezeten. Als het gaat om de aanpak van illegale immigratie is bijvoorbeeld de zogenaamde terugkeerrichtlijn aangenomen. Doel hiervan is dat aan illegaal verblijf een einde moet worden gemaakt door de invoering van gemeenschappelijke standaarden en procedures voor de terugkeer van illegale immigranten naar het land van herkomst. Ook is er een akkoord bereikt ten aanzien van de sancties voor werkgevers die illegalen in dienst hebben. Voorzichtige stappen zijn er tevens gezet als het gaat om legale immigratie. Met de *Blue Card* wordt beoogd hoogopgeleide werknemers van buiten de EU aan te trekken om op deze wijze de Europese concurrentiepositie een 'boost' te geven.

Extern beleid

Samen met mensenrechten organisaties Terre des Homme en Save the Children en Tweede Kamerlid Fred Teeven heeft de VVD-Eurofractie een campagne gelanceerd tegen kinderseksuïerisme. De campagnewebsite www.SayNo.eu behaalde ruim 30.000 handtekeningen en kreeg landelijke aandacht in de media. Met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting op Internet heeft het Europees Parlement een voorstel van de VVD aangenomen om Internet censuur te beschouwen als een internationale handelsbarrière.

Hervorming Europese landbouwbeleid

De VVD heeft zich in 2008 ingezet voor verdere hervorming van het Europese landbouwbeleid. Op voorstel van de VVD-Eurofractie komt er een Europees onderzoek dat in kaart moet brengen welke kosten boeren maken bij het leveren van publieke diensten, op het gebied van landschapsonderhoud, milieubescherming, dierenwelzijn en voedselveiligheid. De uitkomsten van deze studie moeten een basis vormen voor verdere hervorming van het Europese landbouwbeleid, waarbij boeren gericht en proportioneel gecompenseerd worden voor de diensten die zij leveren aan de maatschappij. De beloftes die aan de boeren gedaan zijn over de steunmaatregelen tot aan 2013 moeten echter wel gerespecteerd worden. Ook de Europese overheid moet namelijk betrouwbaar zijn.

Begroting

Ook heeft de VVD zich het afgelopen jaar hard gemaakt voor een betere controle op Europese uitgaven. Op initiatief van de VVD-Eurofractie zijn er een aantal voorstellen aangenomen die onder andere tot doel hebben dat lidstaten haast moeten maken met het invoeren van de zogenaamde lidstaat-

verklaring. Met deze lidstaatverklaring leggen lidstaten verantwoording af over de besteding van Europese gelden die ze ontvangen.

Milieu

Er is een voor Nederland werkbaar akkoord gekomen voor fijnstofnormen, waarbij transportintensieve gebieden als de Rotterdamse haven en Schiphol met hoge concentraties fijnstof de mogelijkheid hebben gekregen tot uitstel. Bovendien dringt de VVD aan op strenge bronmaatregelen zodat woningbouwprojecten van gemeentes straks gewoon kunnen doorgaan met bouwen.

Transport

De vraag naar mobiliteit groeit nog steeds, intra-EU en wereldwijd, en dat zal voorlopig ook zo blijven. Om die groei op te vangen, hebben we alle modaliteiten (weg, water, lucht en rail) hard nodig en is het van belang om bestaande obstakels uit de weg te ruimen. Met name het wegvervoer wordt flink gehinderd door onzinnige belemmeringen zoals de wildgroei aan rijverboden en de steeds complexere wetgeving als het gaat om cabotage. De Europese liberalen blijven zich hiertegen verzetten. Verder wordt er permanent gestreden voor een gelijk speelveld. Verschillende lidstaten kondigen steeds vaker maatregelen af, onder de noemer veiligheid of milieu, om daarmee de eigen markt af te schermen. Dat kan en mag niet getolereerd worden.

Volksgezondheid

De VVD heeft succesvol gepleit voor een vrijwillige Europese donorkaart die kan bijdragen aan een snelle identificatie van donors en beschikbare organen. De Europese donorkaart moet een aanvulling zijn op bestaande nationale kaarten. Ook op het gebied van Europese bescherming tegen pandemieën heeft de VVD steun gekregen voor een ingediend voorstel om een Europese noodvoorraad van antivirale middelen aan te leggen en de Europese Commissie de bevoegdheid te geven om binnen 24 uur op te treden bij een eventuele voor mensen gevaarlijke epidemie. De VVD heeft er ook mede voor gezorgd dat er meer veilige medicijnen voor kwetsbare kinderen op de markt komen die specifiek voor hen zijn ontwikkeld en getest. Bovendien hebben ze de Europese Commissie opgeroepen om kinderen wereldwijd te beschermen tegen onethische medische experimenten op kinderen die voornamelijk plaatsvinden in ontwikkelingslanden.

13.5 Afsluitend

In het geval dat consensus tussen de twee grote politieke blokken in het Europees Parlement, de EVP (christen-democraten) en de PSE (socialisten), ontbreekt, beschikken de liberalen over de zogenaamde *swing vote* en bepalen zij aldus de meerderheid. In dit politieke krachtenveld dragen de VVD-Europarlementariërs bij aan een liberaler Europa.

14. VVD-Bestuurdersvereniging

14.1 Algemeen

De VVD-Bestuurdersvereniging is in 1946 opgericht als ontmoetingspunt voor en van liberale gemeente- en provinciebestuurders en is uitgegroeid tot een ondersteunend apparaat voor haar leden en tot een platform voor kennisuitwisseling en discussie. Tot de werkzaamheden behoren het ontwikkelen en uitwerken van standpunten met betrekking tot het binnenlands bestuur en het ondersteunen van lokale en provinciale VVD-bestuurders. Tevens worden in samenwerking met de Haya van Somerenstichting opleidingen en trainingen ontwikkeld en verzorgd voor gemeente- en provinciebestuurders (o.m. Leergang Gemeenteraad). Ook informatieoverdracht, adviseren van de Tweede Kamerfractie, het creëren van netwerken en belangenbehartiging behoren tot het takenpakket van de vereniging. Onder dit laatste aspect kan aandacht voor de rechtspositie van gekozen en benoemde gemeente- en provinciebestuurders genoemd worden. Uiteraard onderhouden wij ook goede contacten met de VVD-politici op nationaal en Europees niveau.

Ook in 2008 combineerde mevrouw drs E Ph Gobits de functie van bestuurssecretaris voor de VVD-Bestuurdersvereniging met de functie van assistent bestuurszaken op het algemeen secretariaat van de VVD. Deze functiecombinatie vloeit voort uit de overeenkomst tussen de VVD-Bestuurdersvereniging en de VVD waarbij alle (huidige) diensten van de VVD-Bestuurdersvereniging, met uitzondering van Provincie en Gemeente, voor een vast bedrag per jaar worden ingekocht bij de VVD. J Warners is één dag per week werkzaam voor de VVD-Bestuurdersvereniging.

Ing W Schoevers uit Leidschendam is als eindredacteur aan Provincie en Gemeente verbonden. Het tijdschrift is wederom negen maal verschenen. Daarnaast zijn alle columns 'Naar mijn mening', die voorzitter Michiel van Haersma Buma van 2002 tot en met 2008 schreef voor Provincie en Gemeente, gebundeld. Het eerste exemplaar van deze bundel ontving Michiel van Haersma Buma uit handen van intredend voorzitter Marianne Kallen-Morren tijdens het jaarcongres in Lunteren.

14.2 Ledental

Door besluiten van de algemene vergadering van de VVD en van de VVD-Bestuurdersvereniging zijn sinds 1 januari 1992 de gekozen en benoemde gemeente- en provinciebestuurders automatisch lid van de VVD-Bestuurdersvereniging. Sinds november 2007 zijn ook Eerste en Tweede Kamerleden en Europarlementariërs automatisch lid van de VVD-Bestuurdersvereniging. Achtergrond van deze beslissing was dat liberale bestuurders gezamenlijk de verantwoordelijkheid hebben voor de instandhouding van de kwaliteit van de

voorzieningen die beogen het goed functioneren van liberalen in die functie te bevorderen. De VVD-Bestuurdersvereniging wil dit bewerkstelligen.

De contributie van de VVD-Bestuurdersvereniging komt als toeslag op de contributie van de VVD. In 2008 bedroeg die toeslag € 96,57. Daarnaast kent de VVD-Bestuurdersvereniging het buitengewoon lidmaatschap voor geïnteresseerden. De jaarlijkse toeslag hiervoor bedroeg in 2008 € 48,29.

Het ledental (zowel gewone als buitengewone leden) van de VVD-Bestuurdersvereniging bedroeg op 31 december 2008: 2907. Dit is een netto afname van 142 leden ten opzichte van eind 2007.

De ledenadministratie wordt in het kader van het afgesloten contract volledig door de VVD verzorgd.

14.3 Bestuur

Het bestuur bestaat uit een Dagelijks en een Algemeen Bestuur. Op provinciaal niveau wordt de VVD-Bestuurdersvereniging vertegenwoordigd door een lid van het Algemeen Bestuur. Deze heeft een aantal andere leden in de desbetreffende provincie om zich heen verzameld om gezamenlijk activiteiten te ontplooiën.

In 2008 bestond het bestuur uit de navolgende personen:

Dagelijks bestuur: mr M A P van Haersma Buma (voorzitter tot 1 november), mevrouw mr M N Kallen-Morren (vice-voorzitter tot 1 november en voorzitter vanaf 1 november), drs A A M Brok (vice-voorzitter vanaf 1 november), mevrouw M H Kroes (secretaris), drs H Dijkma (penningmeester), C A Lok (tot 4 april) en mr J W P G Luijendijk (vanaf 4 april).

Provinciale vertegenwoordigers: mevrouw T Klip-Martin (Drenthe), J Lodders (Flevoland), mevrouw A de Vries (Friesland), H L Wichgers (Gelderland), mevrouw S W P J Sengers (Groningen, tot 5 april), mr A Scheidema (Groningen, vanaf 5 april), J Niederer (Limburg), mevrouw J Zwijnenburg-van der Vliet (Noord-Brabant), M Schoenmaker (Noord-Holland, tot 1 november), J R A Nawijn (Noord-Holland, vanaf 1 november), J Hatenboer (Overijssel), R.P. Waltmann (Utrecht), mr S J Heijning (Zeeland, tot 5 april), Chr Simons (Zeeland, vanaf 5 april), F. van den Oever (Zuid-Holland).

Adviseurs: J M Geluk (ir Lelykring) en mevrouw drs J E M B Janssen (namens het hoofdbestuur van de VVD).

14.4 Kascommissie

In 2008 bestond de kascommissie uit de volgende personen:

Mevrouw drs A P C J Stallaert, drs G H L Bakker.

Plaatsvervangend lid: mr H M Bergmann, S J Klarenbeek (tot 5 april),
E N W Hoogland (vanaf 5 april).

14.5 Deelgezelschappen

In 2008 waren binnen de VVD-Bestuurdersvereniging de volgende deelgezelschappen actief:

- P J Oudgezelschap (burgemeesters), voorzitter: mevrouw W M Verver-Aartsen (tot 5 april), drs A Mans (vanaf 5 april)
- Schepenbank (wethoudersplatform), voorzitter: drs R P Waltmann
- Fractievoorzittersplatform, voorzitter: R Posthumus (tot 1 september), P van Dijk (vanaf 1 september)
- Ir Lelykring (waterschapsbestuurders), voorzitter: J M Geluk

14.6 Commissie Leidraad

In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen op 3 maart 2010 stelt de VVD-Bestuurdersvereniging een leidraad verkiezingsprogramma 2010 – 2014 op. Hiermee biedt zij afdelingen een handreiking bij het opstellen van een eigen verkiezingsprogramma, toegesneden op de lokale situatie.

Op 19 september kwam de commissie Leidraad gemeenteraadsverkiezingen 2010 voor de eerste keer bijeen. De Leidraad wordt op 4 april 2009 aan de ledenvergadering voorgelegd.

Leden: drs A A M Brok (voorzitter), J Heybroek, mr R Luchtenveld, mevrouw drs T Venrooy-van Ark, drs R Vuijk, drs T van Bekkum, drs J M Staatsen, E H van Vliet, O W F van Baal, P van Dijk, mr J W F Hoskam, Chr Simons, mevrouw T van der Torren, mevrouw drs A de Vries, mevrouw drs L J Werger, mevrouw drs A A Zwierstra, E R van Holthe.

14.7 Bijeenkomsten

Traditiegetrouw werden de eerste zaterdag van april de jaarvergadering in Utrecht en het eerste weekend van november het jaarcongres in Lunteren georganiseerd.

Op 5 april vond de jaarvergadering plaats. Mevrouw M Rohmer verzorgde een presentatie over hoe haar architectenbureau de afgelopen tien jaar is omgegaan met bouwen voor jongeren op basis van onderzoek naar de hedendaagse jongerencultuur en haar maatschappelijke context. Daarna gaven de Tweede Kamerleden, onder leiding van Rutte aan hoe zij hun oppositierol in de Tweede Kamer vervullen.

Op 31 oktober en 1 november vond in Lunteren het jaarcongres plaats. Op vrijdagavond hield Nationale ombudsman prof dr A F M Brenninkmeijer de aanwezige bestuurders een spiegel voor als het gaat om hoe mensen tegen de overheid aankijken. Vervolgens werd scheidend voorzitter Michiel van Haersma Buma in het zonnetje gezet. Het eerste exemplaar van de bundel

met zijn columns 'Naar mijn mening' ontving hij, als dank voor acht jaar voorzitterschap, uit handen van intredend voorzitter Marianne Kallen-Morren. Ook reikte partijvoorzitter Ivo Opstelten aan Michiel van Haersma Buma de Thorbeckepenning uit. Het avondprogramma eindigde met het startschot voor de campagne van de waterschapsverkiezingen.

Op zaterdagochtend stemde de ledenvergadering in met het voorstel Provincie en Gemeente in 2009 als 'de verdieping' van bepaalde politieke en bestuurlijke informatie bij Liber te voegen. Provincie en Gemeente blijft een eigen inhoudelijke koers varen, wordt in full-colour tabloidformaat aangeboden en zal acht maal per jaar -tegelijk met Liber- verschijnen. Hiermee wordt een substantiële kostenreductie gerealiseerd. Na acht jaar voorzitterschap droeg Michiel van Haersma Buma de voorzittershamer over aan Marianne Kallen-Morren. Arno Brok werd benoemd tot de nieuwe vicevoorzitter.

De presentatie van de commissie Leidraad gemeenteraadsverkiezingen 2010 op de zaterdagochtend trok veel belangstelling. Onder leiding van commissievoorzitter Brok werd het een levendige brainstorm over inhoud en vorm van de komende leidraad en welke thema's, onderwerpen en adviezen er een plek in zouden moeten hebben.

14.8 Vooruitblik

Op 4 juni 2009 vinden de verkiezingen voor het Europees Parlement plaats. Het centrale thema van de jaarvergadering op 4 april 2009 wordt derhalve Europa. Daarnaast staat 2009 in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen in 2010.

15. Liberale Internationale Groep Nederland (LIGN)

15.1 Activiteiten

Op 12 maart was Cecelia Malmström, minister van Europese Zaken van Zweden, bij de Liberale Internationale Groep Nederland (LIGN) te gast. Op deze avond, georganiseerd in Sociëteit de De Witte te Den Haag, sprak de minister over de relatie Nederland - Zweden en over Europese integratie.

Op 10 juni hield de LIGN haar jaarvergadering in de Residentie van de Turkse ambassadeur Selahattin Alpar te Den Haag. Na het huishoudelijke gedeelte hield staatssecretaris van Europese zaken Frans Timmermans een inleiding over de rol van Nederland in de Europese Unie en een eventueel Turks EU-lidmaatschap.

15.2 Liberale Internationale

Van 15 tot en met 18 mei werd het 55^e congres van de Liberale Internationale (LI) in Belfast gehouden. VVD en LIGN waren in een gezamenlijke delegatie, onder leiding van internationaal secretaris Mark Dijk, vertegenwoordigd. Verschillende resoluties, onder andere over de vrijheid van meningsuiting, discriminatie, klimaat en voedselprijzen, werden door het congres aangenomen. De Zimbabwaanse oppositieleider Morgan Tsvangirai sprak het congres toe en vroeg om steun in de strijd tegen dictator Robert Mugabe.

Vanwege de grote mate van onzekerheid over het functioneren van de internationale luchthaven van Bangkok na het volksprotest werd de van 11 tot en met 14 december geplande *Executive Committee* naar begin 2009 verschoven. Hiervoor kwam een *fact finding mission* onder leiding van *LI Deputy President* Hans van Baalen in de plaats. Er werden onder andere gesprekken gevoerd met oppositieleider en beoogd minister-president Abhisit Vejjajiva (Democratische Partij), het buiten-parlementaire volksprotest, vertegenwoordigers van de Koning, de strijdkrachten, het bedrijfsleven en de mensenrechtenorganisaties.

15.3 Ledenwerving/ledenbehoud

LIGN-penningmeester Raymond van der Meer, LIGN-secretaris Stephan Stegweg en de ledenadministratie van de VVD hebben in 2008 het ledenbestand van de LIGN gesaneerd. Dit resulteerde in het afvoeren van notoire wanbetalers. Op 31 december 2008 telde de LIGN 152 leden. LIGN-bestuurslid Marc van Voorst tot Voorst (ledenwerving/ledenbehoud) heeft het initiatief genomen tot een ledenwerfactie en een speciale daarvoor ontworpen LIGN-folder. Op de 125^e Algemene Vergadering van de VVD op 15 november te Rotterdam, is deze speciale ledenwervingsfolder ruimhartig uitgedeeld.

Tevens ontvangen nieuwe VVD-leden de LIGN-folder in hun welkomstpakket. In 2009 zal deze actie een vervolg krijgen.

15.4 Bestuurssamenstelling

Het LIGN-bestuur bestond op 31 december 2008 uit Hans van Baalen (voorzitter LIGN, tevens Deputy President Liberale Internationale), Stephan Stegweg (secretaris), Raymond van der Meer (penningmeester), Eric Trinthamer (algemeen bestuurslid bijzondere projecten), Kalin Anev (algemeen bestuurslid communicatie), Marc van Voorst tot Voorst (algemeen bestuurslid ledenwerving/ledenbehoud) en internationaal secretaris Mark Dijk qualitate qua namens VVD.

16. Partijcommissies

16.1 Partijcommissie Belastingen & Financiën

Samenstelling partijcommissie

mr M.P.M. van de Ven (voorzitter), drs R. Plugge (secretaris), mr M.L.C. Koorn (secretaris) drs P.J. Beerepoot, mr S.Y. Christians, mr H.J.C. van Erdelen, mr Y.E. Gassler, dr M. Gelderman, J. Gielink, drs M.J.A.M. van Gijlswijk, J.H.M. Heezen, drs F. Hellendall, mr H Hop, J.N.M. Jansen, M. Jakobsen, mr M.P.H. Jonker, drs Th.J. Keijzer, D.A.M. Koerhuis, mevrouw drs L.B.C. Knops, mevrouw mr B.G.M. Lemstra, mr drs R.W. van der Linde, G.M. Meesman, mevrouw drs Chr. J.M. Noordermeer Van Loo, mr C.D.E.J. Nijman, drs A.J.G. Pieterse, drs G.M.P. Recter, mevrouw mr E.A.S. Rommel, mr A.Th.A. Roodnat, mr E.T.H. Scheer, mr J.M. Slagter, L.J. Smit, drs R.F. Thijssen, mr P.H.F.G. Verhaegh, mr G.A.M. Verwilt, mr drs P.E.C. Vossenbergh

Adviserende leden: mr A.M. Manders (EP), J.W. Remkes (TK), mr drs F.H.H. Weekers (TK), mr G.J.J. Biermans (EK)

Samenstelling partijcommissie toelichting

Eind 2008 telde de partijcommissie Belastingen & Financiën 40 gewone leden. Voorzitter is Mart van de Ven. Eerste en tweede secretaris zijn respectievelijk Ramses Plugge en Paul Koorn (in functie vanaf september 2008). Adviserende leden zijn Johan Remkes, Frans Weekers (Tweede Kamer) en Ger Biermans (Eerste Kamer). De Tweede Kamerleden waren bij vrijwel alle plenaire bijeenkomsten aanwezig. De vergaderingen werden bijgewoond door gemiddeld 15-16 leden.

In de loop van het verslagjaar was er sprake van een toenemende belangstelling voor het lidmaatschap van de partijcommissie. Vanaf december 2008 is daarom in overleg met het hoofdbestuur besloten tot instelling van een Kring van Adviseurs. Hiermee kan de partijcommissie inclusief Kamerleden voor specifieke vraagstukken een beroep doen op specialisten van buiten de partijcommissie. Hiermee is beoogd de omvang van de partijcommissie Belastingen & Financiën beheersbaar te houden en tegelijkertijd geen kennis/ervaring verloren te laten gaan.

Structuur

Eind 2008 kende de partijcommissie zeven werkgroepen. Deze ad-hocwerkgroepen zijn vestigingsklimaat, indirecte belastingen, vastgoed, bedrijfsopvolging, MKB, successierechten en financiën. Die laatste werkgroep is gevormd uit partijcommissieleden met een financiële achtergrond. Deze werkgroep heeft inmiddels 11 leden en een eigen secretaris, Paul Koorn, die is benoemd per september 2008 (zie boven).

Algemeen

De plenaire bijeenkomsten worden goed bezocht. Incidenteel zijn bijeenkomsten georganiseerd buiten de plenaire vergaderingen om. Specifiek betrof dit de werkgroep successierechten -onder leiding van Paul Verhaegh- om ten behoeve van de fractie een voorstel te formuleren tot vereenvoudiging van de Successiewet en een verlaging van tarieven. Bij de financieel specialisten is eigen groepsoverleg, ondanks pogingen daartoe, nog niet tot stand gekomen. Echter, er zijn wel door een aantal leden belangwekkende notities opgesteld inzake onder meer de kredietcrisis.

De kwaliteit van de leden van de partijcommissie is bijzonder hoog. Naast een aantal universitair docenten telt de commissie ook toppartners van belastingadvieskantoren, hoofden van fiscale afdelingen van multinationals en ambtenaren. De werkgroep financiën bestaat uit specialisten actief in de financiële sector en bij toezichthouders. Dit betekent dat er in de regel voor vrijwel elke vraag van onze Kamerleden een expert beschikbaar is voor de beantwoording.

Net als in 2007 is de partijcommissie er nog niet in geslaagd om een lid te vinden die dichtbij het Europese financiële (uitvoerings-) beleid zit; tot dusver is dit ook niet nodig gebleken. Voorts ontbreekt expertise op douanegebied, maar hierover krijgt de commissie vrijwel geen vragen. De werkgroep financiën ontbeert expertise aan de begrotingskant.

De breedte en kwantiteit van Kamervragen en adviezen geven aan dat de commissie goed heeft gefunctioneerd in 2008.

Specifieke werkzaamheden

Punten van voortdurende aandacht waren in 2008, naast de internationale concurrentiepositie van Nederland (rentebox, defiscalisering rente, belastingheffing excessieve vermogensbestanddelen, enz.) de administratieve lastenverlichting, de successiewetgeving (zie boven) en vanaf september 2008 de kredietcrisis.

In 2008 zijn er contacten geweest met de partijcommissies VRO, EZ en Justitie. Voorts hebben de voorzitter en de secretarissen de vergaderingen van het hoofdbestuur inzake de permanente campagne bijgewoond.

De samenwerking met onze Tweede Kamerleden verloopt bijzonder goed en ook plezierig. Deze leden zijn zeer actief in hun contacten met de commissie, in plenair verband, maar ook direct met individuele leden buiten de plenaire vergaderingen om. Het werkt heel positief dat altijd een persoonlijk medewerker van de Kamerleden bij elke vergadering aanwezig is. Zij kunnen daardoor steeds volledig op de hoogte zijn van hetgeen zich in de commissie afspeelt. De afstemming over follow-up buiten de plenaire vergaderingen om verloopt heel soepel.

Productie

De oppositierol beperkt de invloed van de VVD op het politieke beleid. Desondanks heeft de partijcommissie Belastingen & Financiën veel input geleverd, onder meer: notitie vennootschapsbelastingplicht overheidsbedrijven, commentaar en wijzigingsvoorstellen inzake het wetsvoorstel

belastingheffing excessieve vermogensbestanddelen, een reactie op ideeën van Financiën over de Successiewet met een tegenvoorstel, input op het Belastingplan 2009, en notities "lessen uit de kredietcrisis". Daarnaast zijn geregeld binnen en buiten vergaderingen (via e-mail) vragen van Kamerleden over diverse onderwerpen beantwoord.

16.2 Partijcommissie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Samenstelling partijcommissie

mevrouw drs O.F. Scheidel (voorzitter), mr drs R.M.H. Kubben (secretaris), mr R.J.M.H. de Greef (secretaris tot nov.), J.D. Berghuijs, mevrouw P.J. Bouvy-Koene, H.G.M. Cornelissen, drs A.A. Dalenoord, drs A.L. Ditewig, drs E.J.H.S. Flipse, drs J.F.M. Gaillard, mr C.M. de Graaf, I.A.M. ten Hagen, mr drs M. Huisman, drs J.W.A. Kradolfer, G.C. Kuipers, mevrouw drs H.L.E. Leeflang-Wierda, mevrouw ir L.C.Q.M. Lindgren-Smits van Oye, mr R. Luchtenveld, C.A. van der Maat, drs D. Poos, drs G.A.J. Putman, mr drs C. Riezebos, A.S. Scholten, mevrouw C.F.L. van Sluis, mevrouw mr C.H.C. Steensel-van Hage, drs H.J. Tankink, drs E.H.M. Vinken, J.J. Werkman, drs H.J.Th. Wilmer, dr H.J.M. van Zon (t/m november)

Adviserende leden: mevrouw J.A. Hennis-Plasschaert (EP), W.I.I. van Beek (TK), mevrouw dr B.I. van der Burg (TK), mevrouw mr L.J. Griffith (TK), J.W. Remkes, drs L.M.L.H.A. Hermans (EK), dr ing S. Schaap (EK)

Algemeen

De partijcommissie stelt zelfstandig of samen met andere commissies adviezen op ten behoeve van het hoofdbestuur, de partij en de VVD-fracties. Daarnaast treden de commissie en haar leden op als klankbord voor de VVD-fracties of fractieleden. Ten slotte fungeert de commissie als discussieplatform waarin de ontwikkelingen op haar terrein worden gevolgd en onder de loep worden genomen.

De partijcommissie levert een bijdrage aan de gedachtevorming en discussie binnen de VVD. De commissie gaat vernieuwend te werk en schuwt de discussie en taboes niet. Niet alle huidige VVD-standpunten zijn heilig. De commissie voelt zich voor haar ideeënvorming niet direct gebonden aan het laatste VVD-verkiezingsprogramma. De partijcommissie handelt wel zo veel mogelijk in lijn met de VVD-beginselverklaring en het Liberaal Manifest.

De plenaire commissie is verantwoordelijk voor de inhoudelijke gedachtevorming. De commissie kan besluiten ad-hocwerkgroepen in te stellen om een onderwerp dieper te analyseren en een voorzet voor een discussie of standpunt te maken voor de partijcommissie. De voorbereiding van de vergaderingen is in handen van de voorzitter en de secretaris. Agendering van onderwerpen geschiedt zoveel mogelijk in de plenaire vergaderingen.

De leden van de partijcommissie worden gestimuleerd om vanuit hun eigen invalshoek een bijdrage te leveren aan de discussie en standpuntvorming in de commissie; dit kan mondeling en schriftelijk. Commissieleden kunnen punten agenderen of een discussie stimuleren door in bijvoorbeeld een A4-tje bepaalde punten onder de aandacht te brengen. Hierover vindt afstemming met de secretaris en/of voorzitter plaats.

De discussies in de partijcommissie worden gevoerd aan de hand van documenten (opgesteld door een individueel lid of enkele leden), stellingen of een nota/rapport van een externe (bijvoorbeeld het kabinet of een advies-college). De discussies in de partijcommissie leiden doorgaans tot standpuntbepaling, maar dat hoeft niet. Individuele leden kunnen -op verzoek van de leden van de fracties of het hoofdbestuur- persoonlijk een bijdrage leveren aan de standpuntbepaling in de partij of in de fractie.

Structuur van de partijcommissie

We werken met de plenaire commissies en ad-hocwerkgroepen. De plenaire partijcommissie kwam in 2008 in het Tweede Kamergebouw op 24 januari, 13 maart, 16 april, 4 juni, 24 september, 26 november en 11 december bijeen. Daarnaast was er een extra vergadering in het Thorbeckehuis op 15 oktober 2008.

Samenstelling partijcommissie/orgaan

De partijcommissie bestond op 31 december 2008 uit 33 personen waarvan twee fractiemedewerkers. Er zijn zes adviserende Eerste en Tweede Kamerleden. Het afgelopen jaar hebben Joan Kensmil, Paul Koorn, Alberta Schuurs en Harry van Zon afscheid genomen van de partijcommissie. Nieuwe leden dit jaar zijn Pauline de Bouvy, Marianne Kallen, Christophe van der Maat, Jacques Niederer, Antoin Scholten en Jack Werkman.

Daarnaast hebben er enige verschuivingen plaatsgevonden in het bestuur van de partijcommissie. Per juni 2008 is Raymond Kubben begonnen als tweede secretaris. Per 31 december 2008 heeft Rob de Greef afscheid genomen als eerste secretaris van de partijcommissie en heeft Raymond Kubben het volledige secretariaat op zich genomen.

De Tweede Kamerfractie is doorgaans vertegenwoordigd via Willibrord van Beek, Brigitte van der Burg, Laetitia Griffith of Johan Remkes. Voor de Eerste Kamer is Loek Hermans de vertegenwoordiger. Doordat de vergadering van de commissie niet altijd op dinsdag valt, is hij slechts eenmaal aanwezig geweest. Met Europarlementariër Jeanine Hennis-Plasschaert is afgesproken dat zij als agendalid optreedt.

Werkzaamheden partijcommissie

In 2008 heeft de partijcommissie vele onderwerpen behandeld. De meeste onderwerpen hebben tot een substantiële discussie geleid op basis van

discussienotities. Via deze discussie is inbreng geleverd aan fractieleden of aan de discussie in de partij.

Hieronder worden de onderwerpen kort toegelicht:

- **Gelaatsbedekkende kleding:** eind 2007/begin 2008 hebben enkele commissieleden het Tweede Kamerlid Kamp geadviseerd ten behoeve van zijn wetsvoorstel om gezichtsbedekkende kleding te verbieden.
- **Decentralisatie en minimaal takenpakket gemeenten/bestuurlijke inrichting/Randstad:** mede aan de hand van diverse rapporten is meerdere keren in de partijcommissie gediscussieerd over deze onderwerpen. De gedachtevorming zal worden gebruikt voor een discussie over dit onderwerp in de partij. Enkele commissieleden, waaronder de voorzitter, bespreken dit onderwerp ook in zogenaamde *diners pensants*. In 2009 worden hiervoor ook andere VVD-leden uitgenodigd.
- **OOV-bevoegdheden:** in 2008 is in een ad-hoccommissie en in de plenaire vergadering gesproken over de bevoegdheden van de burgemeester. Het standpunt hierover zal in 2009 aan het verantwoordelijke Tweede Kamerlid Griffith worden aangereikt. Mogelijk vindt ook een bijeenkomst over dit onderwerp plaats.
- **Koninkrijksrelaties:** tijdens de vergaderingen in 2008 is veel aandacht geweest voor rechtstreekse discussie met en advisering aan het verantwoordelijke Tweede Kamerlid Remkes over de staatkundige veranderingen in de Nederlandse Antillen.
- **Beginselverklaring:** de partijcommissie heeft voorafgaand aan het opstellen van de beginselverklaring input geleverd voor de verklaring. Ook zijn amendementen opgesteld voor de behandeling van de verklaring. De belangrijkste daarvan (waaronder beginsel van machtscheiding en decentralisatie) zijn tijdens het novembercongres overgenomen.
- **Grondrechten, scheiding kerk en staat en subsidiëring organisaties:** de partijcommissie heeft uitgebreid gediscussieerd over de uitspraken over subsidiëring van de SGP, alsook over de scheiding van kerk en staat. Dit heeft onder meer geleid tot een parallelsessie met de partijcommissie maatschappelijke participatie (projectgroep Individualisering) op het meicongres met de titel 'Botsende grondrechten'.
- **Wetsvoorstel Veiligheidsregio:** de partijcommissie heeft zowel in 2007 als in 2008 uitgebreid geadviseerd aan het verantwoordelijke Tweede Kamerlid Griffith over het wetsvoorstel Veiligheidsregio.
- **Nederland Waterland:** zowel de partijcommissie als geheel als individuele commissieleden hebben een bijdrage geleverd aan deze discussie. Vanuit de commissie is aandacht gevraagd voor de bestuurlijke consequenties van deze discussie.
- **ICT en overheid:** de partijcommissie heeft in 2008 rechtstreeks advies gegeven aan het verantwoordelijke Tweede Kamerlid Van der Burg over dit onderwerp.

Naast deze onderwerpen is ook aandacht besteed aan de politieke actualiteit. Een deel van de leden van de partijcommissie heeft op 15 september een

werkbezoek gebracht aan het Europees Parlement in Brussel op uitnodiging van Jeanine Hennis-Plasschaert.

16.3 Partijcommissie Buitenlandse Zaken en Ontwikkelings-samenwerking

Samenstelling partijcommissie

J. Manheim (voorzitter), C.G. de Vor (secretaris tot april, aansluitend lid), C.J. de Gruiter (secretaris vanaf mei), mr K.W.T. Berghuijs, mr drs J.J. Boertjens, mevrouw drs L.D. van Deelen, drs E. Dirksen, R. El Aridi, mevrouw drs T. Ehrami (vanaf juli), drs A. Geensen, J.R. Honkoop, I.M. de Jong, drs M.A. de Kiewit, drs H.H.J. Labohm, J. Lintjer, mr dr K.M. Manusama, mevrouw drs K. Merkus (vanaf juli), drs F.M.H. Moquette, ing R. Offerhaus, mr J.H.T. van Orsouw, drs K. Petersen, mr J.G. Pliester, J. Toet, drs E. Turabaz, mevrouw M.E.R. de Vos van Steenwijk, drs C.J.C.G. Widdershoven.

Adviserende leden: J. Maaten (EP), mr drs J.C. van Baalen (TK), drs A.J. Boekestijn (TK), mr G.J. de Graaf (EK), F.E. van Kappen (EK)

De partijcommissie heeft in 2008 tien keer plenair vergaderd. Daarnaast heeft een aantal bijeenkomsten plaatsgevonden van clusters en werkgroepen.

Samenstelling en werkwijze van de partijcommissie

De partijcommissie Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking heeft in 2008 onder leiding van John Manheim een andere werkwijze gekozen. De vaste clusters werden opgeheven, waardoor alleen plenair vergaderd werd. Daarnaast hebben werkgroepen zich beziggehouden met speciale projecten. Zo werd een analyse gemaakt van het conflict tussen Rusland en Georgië dat uitmondde in een advies aan de fractie en was een aantal leden actief ter ondersteuning van de publicatie van Tweede Kamerlid Arend Jan Boekestijn over ontwikkelingssamenwerking in Afrika. Beide projecten liepen nog aan het einde van 2008.

In april is secretaris Chris de Vor opgevolgd door Kees de Gruiter. Tina Ehrami is tussentijds lid geworden. Met aangrenzende partijcommissies bestaat een goede samenwerking. Zo hebben wij sherpa's ingesteld (Jan Meinte Postma neemt vanuit 'Europese Zaken' deel aan onze bijeenkomsten) en worden rond onderwerpen van overlappend belang de leden van andere commissie uitgenodigd.

Inhoud van de vergaderingen

Op internationaal gebied stonden in 2008 vooral de aanloop naar de verkiezingen in de VS, het Midden-Oosten, de Kaukasus en de Nederlandse bijdrage aan ontwikkelingssamenwerking in de belangstelling. Bijzondere gasten waren ambassadeur Eric M. Javits, *Permanent Representative to the*

Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) en Zijne Excellentie de heer Harry Kney-Tal, ambassadeur van de Staat Israël.

Aanwezigheid Tweede Kamerleden

De Tweede Kamerleden Hans van Baalen en Arend Jan Boekestijn gaven blijk van hun waardering voor het werk van de partijcommissie door (daar waar mogelijk) aanwezig te zijn. Vanaf de aanloop naar de campagne van Van Baalen voor het EP-lijsttrekkerschap nam zijn bezoekfrequentie af, maar die van Boekestijn werd intensiever. Dit kwam mede door de ondersteuning die de partijcommissie verleent bij het onderzoek en de samenstelling bij zijn publicatie behorende bij het fractiestandpunt over de Nederlandse bijdrage aan Ontwikkelingssamenwerking.

16.4 Partijcommissie Cultuur en Mediabeleid

Samenstelling partijcommissie

mevrouw drs I.S.H. de Caluwé, (voorzitter), B.I. Min (secretaris), drs O. Aerden, drs M. Andriessen, drs Th.M. Elsing, E.W.W. Evenhuis, drs E.J.A. Goossens, dr J. Huigen, M.W. Kerremans, G.S. Knap, M.F. Laurs, B. van Loon, mevrouw W. Lycklama à Nijeholt, mevrouw M.A. Nieuwenhuizen Segaar-van Dinteren, mevrouw drs M.F. Ramaker, W.J. Rutten, mevrouw C.A. Schneider, drs H.P.R.J. Schoonenberg, mevrouw H.E. van Valkenburg-Lely, en C. van Velzen en S. Wiering.

Adviserende leden: J.H. ten Broeke (TK), J.W. Remkes (TK), drs E. Asscher (EK), mr G.J.J. Biermans (EK)

Algemeen

- De partijcommissie Cultuur en Mediabeleid is het jaar gestart met 21 leden (exclusief Kamerleden en persoonlijk medewerkers), met als voorzitter Ingrid de Caluwé en als secretaris Ben Min.
- De Tweede Kamer werd vertegenwoordigd door Atzo Nicolai met als persoonlijk medewerker Alexander Kolks voor het onderwerp Cultuurbeleid en Johan Remkes met als persoonlijk Catharina Pranger voor het onderwerp Mediabeleid.
- Vanuit de Eerste Kamer zijn de heren Edward Asscher en Ger Biermans aanspreekpunten voor de Partijcommissie. De heer Asscher heeft meerdere bijeenkomsten van de partijcommissie bijgewoond en heeft daarin de Eerste Kamer vertegenwoordigd.
- In het voorjaar heeft Atzo Nicolai zijn portefeuille Cultuur overgedragen aan Han ten Broeke. Hiermee heeft ook een overdracht van de verantwoordelijke persoonlijk medewerker plaatsgevonden naar Harriët Slager.
- In 2008 hebben twee leden een stap terug (inactief) gedaan en zijn twee nieuwe leden toegetreden.
- De partijcommissie is zes keer bij elkaar gekomen, te weten op 22 januari, 18 maart, 20 mei, 1 juli, 23 september en 18 november.

- Halverwege het jaar is de vergaderlocatie verplaatst van het Thorbeckehuis naar het Tweede kamergebouw. Dit gaf de fractieleden de mogelijkheid om de partijcommissievergaderingen bij te wonen en resulteerde in volledige participatie van de Tweede Kamerleden Remkes en Ten Broeke.
- De partijcommissie is opgedeeld in twee werkgroepen: Cultuur en Media. Beide werkgroepen vergaderen apart als voldoende leden aanwezig waren. In de tweede helft is plenair vergaderd samen met de fractievertegenwoordigers van de Eerste en Tweede Kamer.
- De bezetting van met name het onderdeel Cultuur binnen de partijcommissie is niet toereikend om de verantwoordelijke Tweede Kamerleden van voldoende input en advies te kunnen voorzien. Het aanvullen van de cultuurpoot van de partijcommissie heeft voor 2009 prioriteit.

Werkzaamheden partijcommissie

Cultuur

- Met de overdracht van Atzo Nicolaï naar Han ten Broeke is aan de partijcommissie meer ondersteuning gevraagd op het vlak van Cultuur.
- De cultuurnota en vierjaarlijkse begroting stonden dit jaar centraal. Een herijking heeft plaatsgevonden waarbij vernieuwde uitgangspunten op cultuurbeleid worden voorgestaan op liberale grondslag. Cultuur dient teruggegeven te worden aan de burger en zal dus minder vanuit de overheid bepaald moeten worden. Dit kan door een deel van de geldstromen meer via het publieke domein te laten plaatsvinden.
- Kennisverdieping heeft plaatsgevonden, onder andere door een bezoek aan Haarlem en cultuurwethouder Chris van Velzen waar verschillende aspecten van cultuurbeleid op bestuurlijk niveau aan de orde kwamen.
- Daarnaast heeft de partijcommissie Tweede Kamerlid Han ten Broeke ondersteund met informatie en contacten in het culturele werkveld. De ondersteuning vanuit de partijcommissieleden was echter beperkt door de matige inhoudelijke bezetting van de partijcommissie op dit punt.

Mediabeleid

- Doelstelling van de werkgroep Mediabeleid is om binnen drie jaar te komen met een liberaal omroepbeleid, met inachtneming van de actuele ontwikkelingen binnen het mediabestel en de reeds eerder uitgewerkte notitie 'Publieke functies, Publieke taak'.
- De behandeling van de mediawet stond dit jaar centraal. Vanuit de partijcommissie is de nodige input geleverd aan de fractie om de Mediawet te te bekritisieren en aan te scherpen.
- Initiatief is genomen om een Flitscongres over de Mediawet en de publieke omroep te organiseren. Vanwege de kosten en herziene inzichten over effectiviteit en inzet is afgezien om dit in 2008 te doen. Met het oog op de Tweede Kamerverkiezingen wordt dit mogelijk in 2010 gedaan.

Vooruitblik 2009

- In 2009 zal de partijcommissie Cultuur- en Mediabeleid de volgende activiteiten organiseren:
 - Overleg op 20 januari, 17 maart, 12 mei, 30 juni, 29 september, 13 oktober en 24 november waarbij visie en beleid verder zullen worden uitgewerkt en lopend debat zal worden ondersteund;
 - Werkbezoeken voor beide werkgroepen afzonderlijk (rondom een actueel thema);
 - Het opzetten van discussieforums ondersteund door intranetoplossing;
 - Aanvulling op de commissieleden op het gebied van Cultuur inclusief het bouwen aan een tweede en derde netwerkkring om de partijcommissie.
 - Herhalende activiteiten opzetten in het veld om daarmee draagvlak en continuïteit op te bouwen in het informele netwerk rond de thema's Cultuur en Media voor de VVD.
 - Ondersteuning aan een specialistenwerkgroep op het gebied van Cultuur, die samen met Tweede Kamerlid Han ten Broeke een nieuwe Cultuurnota voor de VVD gaat schrijven.

16.5 Partijcommissie Defensie

Samenstelling partijcommissie

R. Reitsma (voorzitter), J.A. Hoek (secretaris), J.J. Rijpma (secretaris vanaf oktober), dr J.F.W. van Angeren, P.H. Boegborn RI, A. Bosman, drs B.H.C. Brekelmans, M.P. Dekker, ir. R. Drost, M. van Drunen, mr K.H.D.M. Dijkhoff, B. Fritsche, L.C. van der Hulst, H. van Ketel, drs M.W.M. Kitzen, J.J.M. Koenraadt, S.W.G.M. Kramer, S.L.A. Lagerweij, R.P. Lakkee, F.S. van der Meijden, mevrouw mr Ch. M. Meindersma, mr R.C. Nulkes, dr R.L. Prevo, drs R.H. Ritsma, M.A.J. Snoeren, M.S. Stillebroer, A. Sijnja, M.D. Valentijn, D. van Veenendaal, R.A.G. Vos, mevrouw M.A.D. Waalkes, ddrs M.B.L.E. Wygman, drs S.H.G. van Zoomeren

Adviserende leden: mr drs J.C. van Baalen (TK), drs A.J. Boekestijn (TK), J.H. ten Broeke (TK), mevrouw prof dr H.M. Dupuis (EK), mr G.J. de Graaf (EK), F.E. van Kappen (EK)

In 2008 is de partijcommissie Defensie voorgezeten door Ruurd Reitsma. De vice-voorzitter van de commissie is Mees Dekker. Tot november heeft Harald Hoek de functie van secretaris bekleed. Vanwege een uitzending naar het buitenland, heeft Jesper Rijpma de functie van secretaris overgenomen, tot Harald Hoek terug is.

Gedurende het jaar heeft een aantal leden de partijcommissie om persoonlijke redenen verlaten. Er trad ook een aantal nieuw leden toe. Aan het einde van 2008 telde de commissie 28 leden. Er wordt in principe alleen nog maar op het Algemeen Secretariaat vergaderd. Dit omdat het Tweede Kamergebouw teveel complicaties met zich meebrengt.

De structuur van 2007 is in 2008 gehandhaafd. De partijcommissie werkt nog steeds met een vaste kerncommissie die uit ongeveer tien leden bestaat. Activiteiten van de partijcommissie worden gezien als projecten die door een ad hoc samengesteld groepje mensen wordt uitgevoerd. Leden zijn vrij om zich, afhankelijk van hun interesse en capaciteiten, aan te sluiten bij een dergelijke projectgroep. Deze manier van werken wordt binnen de partijcommissie als zeer prettig en effectief ervaren. Voorbeelden van dergelijke projecten zijn de ondersteuning van de fractie op het gebied van maritiem terrorisme en het ICT-project SPEER. Ook rond de conceptbeginselverklaring is er door een projectgroep gewerkt aan amendementen.

Elke maand, met uitzondering van het zomerreces, was er een commissievergadering die door gemiddeld vijftien tot twintig mensen werd bezocht. Agenda-items konden daags voor de vergadering aan de secretaris worden doorgegeven. Vanwege het dynamische karakter van het beleidsterrein defensie is de agenda elke keer aan het begin van de vergadering na een rondvraag opgesteld. Tijdens vergaderingen werd de voortgang van de projecten besproken en kwam de actualiteit uitgebreid aan bod.

Tweede Kamerlid Boekstijn heeft regelmatig contact onderhouden met de commissie en heeft ook een aantal vergaderingen bijgewoond. Op verzoek van de heer Boekstijn heeft de commissie een aantal onderwerpen verder uitgediept en hem van informatie voorzien. Ook is er samengewerkt aan VVD-standpunten op gebied van defensie. Met Tweede Kamerlid Van Baalen heeft de commissie dit jaar niet samengewerkt. In 2008 is het contact met de andere partijcommissies helaas wat afgenomen.

De partijcommissie heeft zich in 2008 gebogen over een aantal actuele ontwikkelingen binnen de krijgsmacht die volgens ons politieke aandacht vereisen. Zo is er onder andere een gehele vergadering gesproken met de hoofddirecteur Personeel van het Ministerie van Defensie over de personeelsproblematiek bij defensie. Ook heeft de commissie zich gebogen over het mandaat voor de Nederlandse schepen die deelnemen aan de EU-missie Atalanta.

Tevens hebben commissieleden in 2008 een bijdrage geleverd aan het vormgeven van een liberale VVD-visie op defensie, in navolging van andere partijen. In 2009 wordt dit werk voortgezet.

Zaken die in 2008 zijn behandeld en nog steeds bijzondere aandacht hebben, zijn onder andere de missie in Afghanistan, de personeelsproblematiek bij defensie, het nieuwe gevechtsvliegtuig, ICT-problematiek, integrale veiligheid en maritiem terrorisme. De commissie levert de Kamerfractie gevraagd en ongevraagd advies over al deze onderwerpen.

16.6 Partijcommissie Economische Zaken

Samenstelling partijcommissie

drs G.W. van Gent (voorzitter), drs A.R. Schuitemaker (secretaris), A.P.G.M. Dekkers, drs ing M. Delcour, drs H.E.G.D. Dunsbergen, drs E. de Haas, drs ir M.H. ter Horst, dr R. Huisman, drs M. van Kalleveen, mr T. Mader, mr F.J. Mreijen, drs W.H.E. van Ommeren, S.J.A.B. Stokkermans, drs M.B.D. Vos, ir E.D. Wiebes

Adviserende leden: J. Maaten (EP), ir J. Mulder (EP), Chr.B. Aptroot (TK), drs H. Zijlstra (TK), drs E. Asscher (EK), mevrouw prof mr dr E.M. Kneppers-Heijnert (EK)

De partijcommissie Economische Zaken is in 2008 negen keer bijeengekomen. De samenwerking met de betreffende fractieleden uit de Eerste en Tweede Kamer is ten opzichte van 2007 wat verbeterd. Op een aantal zaken heeft de commissie EZ als klankbord gediend voor de fractieleden. Voor 2009 zal het eerste aanspreekpunt binnen de Tweede Kamer het nieuwe lid Ton Elias zijn, als vervanger voor Charlie Aptroot. Met de Eerste Kamer is dat Edward Asscher.

In 2008 zijn twee nieuwe leden tot de commissie toegetreden. De totale omvang van de commissie ligt daardoor op 15. Besloten is om drie nieuwe leden uit te nodigen teneinde de omvang van de commissie iets te vergroten.

Begin 2008 is ondanks de nodige voorbereiding samen met de kamercentrale Rotterdam, besloten om af te zien van het organiseren van een congres over economie. Dit vanwege de te geringe aansprekende onderwerpen, de onwaarschijnlijkheid van het bereiken van personen buiten de VVD en de hoge kosten.

De focus van de commissie lag in eerste instantie op de algemene onderwerpen Ondernemerschap, Innovatie, Globalisering en Toerisme. Vanwege de economische crisis is de aandacht meer verschoven naar de algemene economische situatie en de rol van de overheid daarbij.

Twee leden van de partijcommissie hebben zitting in een nieuw opgerichte werkgroep energie.

16.7 Partijcommissie Europese zaken

Samenstelling partijcommissie

mr J.G.C. Wiebenga (voorzitter), R.J.J. Martens (secretaris), mr drs H.W. Mojet (secretaris vanaf augustus), J.P. van den Akker, drs C.C.A. Beels, dr W.F. van Eekelen, mr E.M.E. van der Enden, mr J.C. van Haersolte, drs W.K. Hoekzema, mr P.G.A. van der Hoeven, mr J.C. Jonker, ir J. Kaastra, mevrouw mr M.N. Kallen-Morren, drs K.J.R. Klompenhouwer, drs M.A.J. Knip, drs M.P.E.V. Koenings, G.A. van der Kooij, mevrouw drs S. de Kroon, R.W. Kruijer, mevrouw drs. M. Kuijer, drs. R.H. Lek, ir R. van Onkelen, mevrouw

mr L.Chr. van der Perk, drs R. van Petegem, drs M.V. Pistecky, drs H. Poppens, drs J.M. Posthuma, drs J. Reijnen, D. Rump, mevrouw drs M.J. Sanders-Ten Holte, ir U.G. Schilthuis, mevrouw drs A.V. Vermeer, mr F.G. Wilman, mevrouw drs A. Wissink, drs F.A. Wijsenbeek

Adviserende leden: mevrouw J.A. Hennis-Plasschaert (EP), J. Maaten (EP), mr A.M. Manders (EP), ir J. Mulder (EP), mr drs J.C. van Baalen (TK), J.H. ten Broeke (TK), mevrouw mr A. Brokers-Knol (EK), dr ing S. Schaap (EK)

In 2008 kwam de partijcommissie zeven keer bijeen, waarbij de opkomst van de leden schommelde tussen 12 en 17 personen. De vergaderingen werden zeer trouw bijgewoond door de Eerste Kamerfractie, zeer regelmatig bijgewoond door de Tweede Kamerfractie en in beperkte mate door leden van de VVD-fractie in het EP. Medewerkers van de Tweede Kamerfractie woonden regelmatig de vergaderingen bij. Er is een sterke voorkeur om te vergaderen in het Tweede Kamergebouw. Subgroepen kwamen regelmatig bijeen, meestal op het AS.

Een divers aantal notities is vanuit ad-hocsubgroepen van de partijcommissie uitgebracht, onder andere over Europees recht & sport, de EU-uitbreiding, het Europees Hof van Justitie. Daarbij zijn ook wel eens minderheidsstandpunten geformuleerd en besproken binnen de partijcommissie.

Sinds 2008 werkt de partijcommissie met zogenaamde sherpa's, dat wil zeggen leden van de commissie die contactpersoon zijn of soms als toegevoegd lid fungeren voor andere partijcommissies. Dit systeem voldoet aan een vraag waar dergelijk contact nuttig blijkt, en scheidt een constructief werkverband met partijcommissies die op aanverwante terreinen werken, zoals de partijcommissies BuiZa & OS en Economische Zaken. Zo is goed samengewerkt met de partijcommissie Buiza & OS voor een notitie over Rusland en Georgië. Langs een ander kanaal is in het voorjaar met de Europa Commissie van de kamercentrale Amsterdam samengewerkt aan een seminar over Europa. In dit seminar stond het thema energie centraal.

Met betrekking tot energie is de partijcommissie na de zomer actief geweest om een intercommissie-projectgroep bijeen te brengen om de betreffende Tweede Kamerleden met de portefeuilles energie en milieu te adviseren.

Vanuit de partijcommissie zijn twee leden afgevaardigd voor de Programma-commissie voor het EP-verkiezingsprogramma. Vanuit de partijcommissie is voor het EP-programma een bijdrage geleverd. Vervolgens is voor het conceptverkiezingsprogramma en ook voor de beginselverklaring een aantal amendementen voorbereid, waarvan een aantal is aangenomen door de ALV.

Vanwege persoonlijke omstandigheden is een lid uit de partijcommissie getreden. Een aantal leden woont geen enkele vergadering bij; plots komen dergelijke leden echter soms toch terug (bijvoorbeeld als zij vanwege uitlandigheid niet konden komen). Mede om die reden is de leiding van de

partijcommissie er niet toe over gegaan om leden, die lange tijd niet komen, af te schrijven.

Tijdens de laatste vergadering van de partijcommissie in 2008 is uitvoerig stilgestaan bij de permanente campagne en is gediscussieerd hierover op basis van een interessante en prikkelende voordracht van Boudewijn Revis.

De leiding van de partijcommissie fungeert met twee (door het hoofdbestuur geconfirmeerde) secretarissen, hetgeen bijzonder prettig werkt. Drie keer is deze leiding als zodanig bijeengekomen om planning en functioneren van de partijcommissie onderling te bespreken. Er is uitstekend contact met de HB-vertegenwoordiger, Internationaal secretaris Mark Dijk, die regelmatig de vergaderingen bijwoont.

16.8 Partijcommissie Integratie

Samenstelling partijcommissie

ing. S.A.S. Spaargaren (voorzitter), mevrouw H. Naoum Nehme (secretaris), drs. ing. A. Aalberts, mevrouw M. Ballast-Tatarian, mevrouw L. Berrada, mevrouw P. Brunsveld van Hulten, mevrouw mr drs. C. Duangto, B. Kat, drs. J.J. van Klaveren, W.A.C. van der Klis, mevrouw drs. C.M. Koko, M. Kunovac, drs. T. Leest (Canada), R. Ouachou, mevrouw dr R. Redmond, mevrouw S. Sangian, I. Temur, mevrouw K.E. Tsai, K. Ullah, drs. R. Wiegmans.

Algemeen

De partijcommissie Integratie is in mei 2007 opgericht. De taken zijn (1) het gevraagd en ongevraagd advies geven aan de volksvertegenwoordigers van de VVD en het hoofdbestuur, (2) het optreden als klankbord voor onze volksvertegenwoordigers en (3) het signaleren van en discussiëren over belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen op integratie- en immigratiegebied. Dit laatste kan tot nieuwe standpunten leiden die kunnen afwijken van bestaande VVD-standpunten.

Structuur & werkwijze

De partijcommissie komt maandelijks plenair bijeen. De commissie heeft een voorzitter en secretaris die verantwoordelijk zijn voor de voorbereidingen, coördinatie en uitvoering. De bijeenkomsten vinden plaats in het Tweede Kamergebouw of op het fractiesecretariaat.

Werkzaamheden

De partijcommissie is in januari begonnen met een aantal werkgroepen. Doel hiervan is de problemen te benoemen en met effectieve oplossingen te komen. De werkgroepen zijn (1) Individualisering, participatie en beter burgerschap (onder leiding van mevrouw Brunsveld van Hulten), (2) Betere scheiding van geloof en staat (onder leiding van mevrouw Duangto) en (3) Schooluitval en probleemjongeren (onder leiding van mevrouw Tsai).

De eerste werkgroep heeft haar resultaten gepresenteerd. Een bijdrage heeft zij ook geleverd aan het VVD-Flitscongres Individualisering en integratie (25 oktober) in samenwerking met de Teldersstichting en partijcommissie Maatschappelijke participatie.

- Prof. dr mr Afshin Ellian was gastspreker tijdens een vergadering in het voorjaar.
- Een bijdrage is geleverd aan het VVD-verkiezingsprogramma voor de EP-verkiezing.
- Tevens is aan de Nota Islam van Tweede Kamerlid Henk Kamp een bijdrage geleverd.

Vele actuele thema's gaven aanleiding tot discussies en bijdragen van de commissie. Zo waren er ook afgelopen jaar veel berichten over de onderwerpen integratie en immigratie.

Henk Kamp kwam met het wetsvoorstel gezichtsbedekkende kleding. De staatssecretaris van Justitie Albayrak kreeg een motie van wantrouwen van de VVD voor de illegale Chinezen en de minister van WWI moest gedwongen vertrekken.

Andere onderwerpen waren onder andere Marokkaanse reljongeren in Gouda, Milli Gorus, dubbele paspoorten, Turkse dienstplicht van Turkse Nederlanders, falende integratie, lage opkomst inburgeringscursussen, kosten pardonregeling, haatzaaiende imams, terrorisme, neutraliteit staat en religieuze kleding.

16.9 Partijcommissie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Samenstelling partijcommissie

ir J.C. Boxem (voorzitter), ir M.J.B. Jansen (secretaris), F.J. Ampt, S.A. van Balen Blanken, J. de Boer, mevrouw W.D. Boskma-Veenstra, J. Broertjens, drs S.J. de Groot, mevrouw T.T.M. de Groot, M.A. Haasken, mevrouw drs M.E.G.A. Horden-Bloemen, mevrouw C.C.E. Jansen, dr ir W.L. Jansen, mevrouw drs A.G. Joosten, ing G.C. van 't Klooster, ir. J.H. Kremer, J.W. Lagerweij, dr ir L. Mol, drs ir J.J.M. Oorschot, drs J.J. Ramekers, ir. D.A.M. Risseeuw. G. Roos, J.H. Veltkamp, J.A. Verhoeven, A.B. Vink, F. Vletter, ing J. Wietsma

Adviserende leden: ir J. Mulder (EP), mevrouw J.F. Snijder-Hazelhoff (TK), drs H. Zijlstra (TK), mevrouw W.H. Huijbregts-Schiedon (EK), dr ing S. Schaap (EK)

2008: Activiteiten en resultaten

Samenvatting:

- 5 vergaderingen
- 2 visiedocumenten (Dierwelzijn, Agrarische Energieproductie)
- 3 expertmeetings Natura 2000 en Kaderrichtlijn Water
- 1 parallelsessie Algemene Vergadering
- 3 werkbezoeken
- 300 mensen (VVD'ers en niet-leden) direct bereikt

Vergaderingen

De partijcommissie LNV heeft in 2008 vijf keer vergaderd. Eén vergadering heeft plaatsgevonden bij het Waterschap Groot Salland, waar Eerste Kamerlid Siebe Schaap dijkgraaf is. Tweede Kamerlid Janneke Snijder heeft elke vergadering bijgewoond. Tweede Kamerlid Charlie Aptroot heeft als woordvoerder product- en bedrijfsschappen aan één vergadering deelgenomen.

Bijeenkomsten en activiteiten speerpunten

Bij de start van de nieuwe Partijcommissie in 2007 zijn de onderstaande speerpunten vastgesteld. Deze onderwerpen zijn in 2008 verder uitgewerkt en uitgediept.

- Dierwelzijn
- Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
- Natuur
- Energie

Dierwelzijn

De partijcommissie LNV heeft in 2008 het visiedocument Dierwelzijn vastgesteld. De kern hiervan is dat de houder van het dier de eerste verantwoordelijkheid heeft voor het welzijn en de plicht dit welzijn te waarborgen. Dit betreft zowel landbouw-productiedieren alsook huisdieren. Wanneer (een deel van) de maatschappij verdergaande dierwelzijnsmaatregelen wil dan wettelijk is voorgeschreven, dan kan de markt daarvoor zorgen.

Tijdens de Algemene Vergadering op 24 mei heeft de partijcommissie een parallelsessie over Dierwelzijn georganiseerd. Naast commissieleden waren daar ook de woordvoerders van het Europees Parlement en Tweede Kamer aanwezig.

Natura 2000 en Kader Richtlijn Water

Een werkgroep heeft in 2008 drie expert-meetings georganiseerd over de Europese en Nederlandse wetgeving Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water. Deze bijeenkomsten zijn zeer drukbezocht met honderden geïnteresseerden uit alle VVD-geledingen (afdelingen, kamercentrales, gemeenteraden, Provinciale Staten, Eerste en Tweede Kamer en Waterschappen). Tijdens de bijeenkomsten gaven deskundigen aan welke gevolgen deze wetten en richtlijnen hebben in technische, organisatorische en financiële zin.

Agrarische Energieproductie

De werkgroep Agrarische Energieproductie heeft een visiedocument opgesteld over de teelt van energiegewassen en het gebruik van bio-energie. Kernboodschap is dat het stimuleren van de teelt van energiegewassen niet ten koste mag gaan van voedselproductie of natuur. Ook wordt geconstateerd dat vrije toegang tot het energienet in geval van agrarische energieproductie niet gewaarborgd is.

De partijcommissie Wetenschap en Innovatie werkt ook aan een visiedocument over toekomstige energieproductie en -gebruik. Besloten is dat leden van de werkgroep van de partijcommissie LNV deel gaan nemen aan de VVD-projectgroep Energie

Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Na een succesvol flitscongres over het Europese Landbouwbeleid eind 2007, heeft de partijcommissie LNV een belangrijke bijdrage geleverd aan het Europese verkiezingsprogramma. Naar de mening van de partijcommissie miste het conceptverkiezingsprogramma een aantal cruciale onderdelen en ging het uit van enkele verkeerde veronderstellingen. Zo is op aangegeven van de partijcommissie LNV vastgelegd dat afspraken tot 2013 vastliggen en dat deze afspraken ook het uitgangspunt zijn voor de VVD. Tevens is de correctie doorgevoerd dat het Europees Landbouwbeleid niet genationaliseerd kan en moet worden en is het streven naar wereldwijd *level-playing field* toegevoegd. De partijcommissie LNV heeft geconstateerd dat het in het vervolg in een eerder stadium bij het opstellen van landelijke partijprogramma's betrokken wil zijn.

Werkbezoeken

In 2008 heeft de Partijcommissie LNV drie werkbezoeken georganiseerd.

- Op 13 juni is een werkbezoek gebracht aan de Krimpenerwaard. Dit was een zeer succesvol werkbezoek met een enorme opkomst van zowel VVD-leden als niet-leden. Tweede Kamerlid Janneke Snijder kon daar het resultaat boeken dat allerlei voorgenomen streekplannen (het zogeheten Veenweidepact) weer opnieuw in behandeling moeten worden genomen door Gedeputeerde Staten van Zuid Holland.
- Op 6 oktober heeft een delegatie van de partijcommissie LNV een bezoek gebracht aan Brussel. Gastheer was Europarlementariër Jan Mulder. Verder waren de Europarlementariërs Toine Manders en Jules Maaten betrokken. Gediscussieerd werd met hoge ambtenaren van Directoraat-Generaals Milieu en Agri, alsmede met enkele Nederlandse lobbyisten over het reilen en zeilen in Brussel.
- Op 28 november hebben een delegatie van de partijcommissie LNV en Janneke Snijder een werkbezoek gebracht aan het Wormer en Jisperveld (NH) met als thema "weidevogelbeheer". Op het melkveebedrijf van de familie Al waren ook vertegenwoordigers van Natuurmonumenten, de Agrarische Natuurvereniging en het Nationaal Landschap Wormer en Jisperveld aanwezig.

16.10 Partijcommissie Maatschappelijke Participatie

Samenstelling partijcommissie

J. Goedhart (voorzitter), drs A.H.L. Kocken (plv. voorzitter/1^e secretaris), mevrouw drs D. van Wijngaarden (2^e secretaris), mevrouw F.M. Alsem, mr A. Berens, E.A.H. van der Biezen, mevrouw P. Brunsveld-Van Hulten, mevrouw C.A. Buursema-Kassel, drs M.A. v.d. Donk, mevrouw J. van Es, mevrouw mr J.M. Fleuren-Van Walsem, D. Hanke, mevrouw J.H.M. Hermans-Vloedveld, mevrouw J.A. Hertzberger, mevrouw C.A. Huigen-van Boven, mevrouw M.A. Huisman, drs M.E. Huizing, drs P.J. Jansen, drs P. Lamberts, P.P. Leferink op Reinink, J. Louwes, S.G.W. Nijboer, A. Otten, mevrouw mr drs B.J.M.v Pampus, J. Rust, mevrouw E.A.H. Schaddelee, G.A.C. Schoehuizen, mevrouw G.J.M. Vergunst-Van Diepen, S. de Visser, mevrouw drs M.C. Vos-Maan.

Adviserende leden: mevrouw dr B.I. van der Burg (TK), mevrouw A. van Miltenburg (TK), mevrouw drs E.I. Schippers (TK), mevrouw mr P. Swenker (EK), mevrouw prof mr dr E.M. Kneppers-Heijnert (EK)

16.11 Partijcommissie Milieu en Duurzaamheid

Samenstelling partijcommissie

ir J.G. ten Wolde (voorzitter), mevrouw E.M. Joustra (secretaris), mevrouw ir I.G.M. de Bondt, dr ir R.L. Cornelissen, T.E. Doorten, drs J.H. Klein Molekamp, G.M. Kuijpers, jhr dr ir A.J.P. Lange, ir K. Minks, M.F. Oosterveer, drs D.D. Straat, ir H.B. Van Walré de Bordes, ir ing L.J. Zwierstra

Adviserende leden: J. Maaten (EP), mevrouw mr H. Neppérus (TK), mevrouw W.H. Huijbrechts-Schiedon (EK)

De partijcommissie is in 2008 maandelijks bij elkaar geweest, op de zomermaanden na. Vanuit de partijcommissie is een bijdrage geleverd aan de commissie 'Nederland Waterland' en de commissie Energie.

In 2008 is er een discussie geweest over de werkzaamheden van de partijcommissie. In november is er een vertegenwoordiger vanuit het hoofdbestuur bij een vergadering geweest om hier verder over mee te denken. Er wordt vanuit de partijcommissie kritisch gekeken naar het functioneren van de partijcommissie Milieu en Duurzaamheid en de functie van de partijcommissies in het algemeen.

16.12 Partijcommissie Onderwijs en Jongerenbeleid

Samenstelling partijcommissie

prof dr J.A. Bruijn (voorzitter), mevrouw drs M. van der Werff (secretaris), W.Q. Backhuys, drs C.J. Bakker, drs P.H. Bergen, H. Boers, drs W. Brand, P.J. van den Burg, mevrouw T.T.L. Buijsse, drs H.B. Caarels, M.E.P. Ceulen, drs A. Deeleman, dr H.G. Dennert, drs J. Divis, P.B. Dorsemagen, P.L. van

Dort, drs J.J. van Driel, dr W.M.J. Flapper, drs E.L.J. George, drs D.N.E.A. Gilissen, J. van Goudoever, mevrouw L.M.C. Ginjaar-Haack, ir P.L. Hartkamp, R.J. Heerema, G.J.J.J. Heetman, R. van den Hoed, mevrouw drs P.M. van Hoogenhuizen-Verploegh, E.N.W. Hoogland, mr drs A.M.T. in 't Hout, W.R.J. Idema, mevrouw drs C.L.A. Jacobson-Robijn, mevrouw mr J.F. Jonkman-Israël, mevrouw drs A.J. Kaptein, mevrouw P.F.A.M. Kolman-Backbier, drs M.J. Koster van Groos, K. Kwint, mevrouw drs M.J.E. Lierop, S.G.M. Lukkassen, drs B. Luijkx, P.C. Moerland, drs Th.J.H.M. Osse, mevrouw drs M. Overakker-Schapers, mevrouw M.H.J. Potjer-Scholten, A. Rambaldo, J.D. Schoone, P.R. Sinot, drs R.P. Splunteren, prof dr D.M. Swagerman, T. van Tilborg, R.L. Veen, mevrouw drs A. van Vriesendorp-Dutilh, mevrouw L. Vrieze, G.J.M. op de Weegh, drs. A. Wevers, mevrouw W.J.G. Wollerich Kole, drs R.P. Zevenbergen, mr M. Zevenhuizen, mevrouw mr I.M. Zweerts de Jong

Adviserende leden: mevrouw mr I. Dezentjé Hamming-Bluemink (TK), drs H. Zijlstra (TK), mevrouw prof dr H.M Dupuis (EK), drs L.M.L.H.A. Hermans (EK)

Algemeen

De partijcommissie Onderwijs en Jongerenbeleid bestaat uit vijf werkgroepen met experts op het gebied van Jongerenbeleid en de verschillende deelvelden van het onderwijs (Primair Onderwijs, Voortgezet Onderwijs, Beroeps- onderwijs & Volwasseneneducatie en Hoger Onderwijs). Van de werkgroep Jongerenbeleid maken structureel ook leden van de partijcommissie Maatschappelijke Participatie deel uit.

De Partijcommissie bestond op 31 december 2008 uit 51 leden. De stuur- groep bestond op dat moment uit de volgende personen:

- M.E.P. Ceulen, voorzitter werkgroep Primair Onderwijs (PO)
- J. Divis, voorzitter werkgroep Voortgezet Onderwijs (VO)
- P.B. Dorsemagen, voorzitter werkgroep Beroepsonderwijs en Volwassenen Educatie (BVE)
- drs D.N.E.A. Gilissen, voorzitter werkgroep Hoger Onderwijs (HO)
- mevrouw drs A. Vriesendorp-Dutilh, voorzitter werkgroep Jongerenbeleid
- mevrouw drs M. van der Werf, secretaris partijcommissie
- prof dr J.A. Bruijn, voorzitter partijcommissie

Verslag

De partijcommissie Onderwijs en Jongerenbeleid bestaat uit de door het hoofdbestuur benoemde leden. Daaromheen is er een netwerk van deskundigen in het veld, die ook actief kunnen worden betrokken bij de advisering. De werkwijze is flexibel, maar er zijn wel werkafspraken. De advisering aan de politici wordt in eerste instantie verzorgd door de werkgroepen, die daartoe regelmatig zelf vergaderen. Werkgroepen hebben een eigen vergaderagenda om adviezen voor te bereiden, te overleggen met de politici over adviesvragen en lopende zaken, bij te dragen aan algemene vergaderingen en partijraadbijeenkomsten, schriftelijke bijdragen en

publicaties voor te bereiden, etc. Onderwerpen worden bepaald aan de hand van zowel structurele als meer incidentele en actuele ontwikkelingen, zulks in samenspraak met de fracties en bewindspersonen. Ongeveer twee maal per jaar vergadert de partijcommissie plenair op een dagdeel, bijvoorbeeld in het weekend tijdens een VVD-bijeenkomst (Partijraad, AV, etc.) in de vorm van een minisymposium, eventueel met parallelsessies. Overige plenaire vergaderingen van de partijcommissie vinden plaats naar aanleiding van actualiteit en gevraagde adviezen, zoals de Miljoenennota, verkiezingsprogramma's, beginselverklaring, Liberaal Manifest, etc., of op verzoek van een politicus, het hoofdbestuur, de stuurgroep, een werkgroep of leden. De stuurgroep komt regelmatig bijeen in aanwezigheid van de betreffende beleidsmedewerker(s) van de fractie en bespreekt zowel de agenda en het functioneren van de partijcommissie als actualiteit. Kamerleden zijn daarbij welkom. Stuurgroepvergaderingen zijn altijd voltallig. Werkgroepvoorzitters zorgen bij verhindering zelf voor vervanging door hun vice-voorzitter of, bij diens verhindering, door een ander werkgroeplid.

Naast de werkgroep- en expertgroepbijeenkomsten en plenaire commissiebijeenkomsten worden op individueel verzoek van het TK-fractiebestuur en individuele Kamerleden experts uit de partijcommissie groepsgewijs en individueel geraadpleegd aangaande actuele politieke vraagstukken. Ook functioneren leden als deelnemer en voorzitter aan discussiebijeenkomsten en onderwijsdebatten in het land, zijn er contacten met de voorzitter van de vaste Kamercommissie Onderwijs en zijn commissieleden instrumenteel bij het organiseren van (kader-) cursussen, VVD-flitscongressen, campagnes, masterclasses en werkbezoeken van landelijke VVD-politici en activiteiten in kamercentrale- en afdelingsverband en in de VVD-Partijraad. Voor het organiseren van bijeenkomsten in de regio wordt contact gelegd met de besturen van de kamercentrales en met de landelijke of lokale JOVD. De individuele contacten van leden, groepen en werkgroepen met politici laten onverlet dat de plenaire vergadering het hart van de partijcommissieactiviteiten vormt en de standpunten van de partijcommissie bepaalt.

Activiteiten

- Tijdens de landelijke alumnidag voor oud-TK en MC-kandidaten op 1 maart vond een onderwijsworkshop plaats over Studiekring (particuliere huiswerkbegeleiding voor VO) onder voorzitterschap van Jindra Divis.
- Tijdens de jaarvergadering van de VVD-Bestuurdersvereniging op 5 april in Utrecht organiseerde de werkgroep Jeugdzaken onder leiding van Adriëne Vriesendorp-Dutilh een themabijeenkomst 'Jeugd in de kijker bij de VVD': Wie geeft de straat weer terug aan de kinderen? met Marlies Rohmer (architect en onderzoeker van jongerencultuur) en Tweede Kamerlid Ineke Dezentjé Hamming-Bluemink.
- Tijdens de Algemene Vergadering van de op 24 mei in Noordwijkerhout organiseerde de partijcommissie een parallelsessie over het rapport van de commissie Onderwijsvernieuwingen (Dijsselbloem) met Halbe Zijlstra en Ineke Dezentjé Hamming-Bluemink.

- Op 2 december organiseerde de partijcommissie in samenwerking met de Teldersstichting en de Haya van Somerenstichting een training Liberalisme en onderwijs.
- De partijcommissie nam in het najaar actief en met resultaat deel aan de amendering van de nieuwe liberale beginselverklaring en het Europese verkiezingsprogramma.
- Op 13 december organiseerde de partijcommissie een Partijraadsvergadering over onderwijs in Leiden. Ineke Dezentjé Hamming-Bluemink en Halbe Zijlstra gingen in debat met de Partijraad over de nieuwe onderwijsvisie van de Tweede Kamerfractie.
- Ook in het afgelopen jaar was de gastvrijheid op de Laan groot en de samenwerking met de medewerkers van het algemeen secretariaat zeer plezierig. Ook werd de gastvrijheid van de Open Universiteit, waar in verband met de omvang van de commissie een deel van de vergaderingen plaatsvond, zeer op prijs gesteld.

Bijeenkomsten

- Stuurgroep en plenaire vergaderingen
22 januari - Zelf aan Zet (Jongerenbeleid); 11 maart - Kwaliteit en Toezicht (VO); 22 april - Gelijke kansen en talentontwikkeling (PO); 3 juni - BVE; 2 september - Binaire stelsel HO met Doekle Terpstra (HO); 7 oktober - de Onderwijsbegroting (alle werkgroepen); 21 oktober - Europees verkiezingsprogramma en Beginselverklaring (allen); 25 november - Liberale Onderwijsvisie van de TK fractie
- Werkgroepvergaderingen
 - Werkgroep PO: 8 januari, 9 april, 29 mei, 17 juni, 23 september, 4 november
 - Werkgroep VO: 8 januari, 5 februari, 3 juli, 18 september en 16 oktober
 - Werkgroep BVE: 23 september, 30 september
 - Werkgroep HO: 12 februari, 4 maart, 24 juni en 30 september (samen met de partijcommissie W&I)
 - Werkgroep Jongerenbeleid: 13 februari, 10 juni, 22 september, 23 oktober, 9 december
- Themabijeenkomst
5 april - Jeugd in de kijker bij de VVD (Jongerenbeleid)
- Training
2 december - training Liberalisme en onderwijs
- Politieke overleggen
2 april - overleg rapport Dijsselbloem - werkgroepen PO en VO; 4 september overleg met Ineke Dezentjé Hamming-Bluemink en wethouder Sander Dekker (PO); 11 september - werkgroep Jongerenbeleid met Ineke Dezentjé Hamming-Bluemink
- Diverse overleggen
13 mei - werkoverleg werkgroep Jongerenbeleid met partijcommissie Maatschappelijke Participatie; 30 september - werkgroep HO met partij-

- commissie Wetenschap en Innovatie; 13 oktober: overleg HB en voorzitters/secretarissen
- VVD-bijeenkomsten met aanwezigheid van leden van de partijcommissie 26 januari: VVD 60-jarig jubileum; 16 september - Prinsjesdagborrel; 4 oktober - Partijraad Miljoenennota; 1 november - congres VVD-Bestuurdersvereniging; 15 november - Algemene Vergadering VVD
 - VVD-bijeenkomsten m.m.v. of actieve bijdragen van commissieleden 1 maart - flitscongres Innovatie, Utrecht; 1 maart - organisatie onderwijsworkshop Studiekring (particuliere huiswerkbegeleiding voor VO); 5 april - presentatie Jongerenbeleid VVD-Bestuurdersvereniging; 23-24 mei - Algemene Vergadering VVD met parallelsessie rapport Onderwijsvernieuwingen; 13 december - organisatie/leiding Partijraad Onderwijs.

Publicaties, voordrachten en nota's 2008

- Dorsemagen et al., advies Professionalisering Docent BVE, januari
- Gilissen et al., advies Docent in het Hoger Beroepsonderwijs, januari
- Vriesendorp-Dutilh et al., agenderend advies Kansen op het gebied van Jeugdzaken. februari
- Zevenhuizen et al., werkgroepadvies n.a.v. het rapport commissie Dijsselbloem, april
- Divis et al., advies Kwaliteit in het VO: wat is dat en wat doen we eraan! april
- Partijcommissie O & J. Bouwstenen voor het Europees Verkiezingsprogramma, mei
- Ceulen et al., Gelijke kansen en talentontwikkeling: achterstandsbenadering via vroege en voorschoolse educatie (VVE), mei
- Hendricks F, Kok J, Bruijn JA. Hoger onderwijs hanteert plan Dijsselbloem. Expertise 2(5):1-2
- Dorsemagen et al., advies Het maximaal benutten van talent in het MBO, juni
- Vriesendorp A. e.a., discussienota Liberaal Jeugdbeleid, september
- Gilissen e.a., agenderend advies Binaire stelsel in het HO, oktober
- Partijcommissie OW&J, advies inzake de Onderwijsbegroting, oktober
- Bruijn JA. Individualisering, liberalisme en onderwijs. KC Info, KC Z-H Noord, 33 (144): 6, december

16.13 Partijcommissie Veiligheid en Justitie

Samenstelling (vanaf januari 2008)

mr M.Ph. van Sint Truiden (*voorzitter*), mevrouw drs P.E. Andoetoe (*secretaris*), drs G.J. Buth (*secretaris*), dr mr J.A.A. Adriaanse, drs. J.M. Alma, B.J. van Bijsteren, G. Boons, mevrouw mr A. Broekers-Knol (*adviserend lid*), mevrouw mr E.M. Bruggeman (*inmiddels teruggetreden*), K. Brul (*inmiddels teruggetreden*), mevrouw G. Craaijkamp (*inmiddels teruggetreden*), mr P.J.M. van Domburg, mevrouw mr dr A-W. Duthler (*adviserend lid*), mevrouw mr L. Griffith (*adviserend lid*), mevrouw mr J.C.

Fasseur-van Santen, mevrouw drs Y. Haandrikman (*inmiddels teruggetreden*), H. Kamp (*adviserend lid; inmiddels teruggetreden*), mr L.C.A.H.J. Lafleur (*† 2008*), mr C.Y. van Megchelen, drs A.D. Meijer, drs N.J. Middelbos (*inmiddels teruggetreden*), mr R.D. Nieuweboer (*inmiddels teruggetreden*), mevrouw mr S.H.M. Ornstein, L.M.N van Pelt, prof. dr W.J. Schudel, mr G.A. van der Steur, *mr F. Teeven (adviserend lid)*, mr O.P.G. Vos, mr L.A.J.M. de Wit, *drs. H. Zijlstra*, F. van Zonneveld (*inmiddels teruggetreden*), mr R. Zonnevylle

Structuur

De partijcommissie heeft een plenaire vergadering en is voorts onderverdeeld in vier clusters, te weten:

- cluster veiligheid en openbare orde;
- cluster strafrecht;
- cluster civiel recht;
- cluster administratief/vreemdelingenrecht.

De partijcommissie heeft een voorzitter en twee secretarissen. De commissievoorzitter zit de plenaire vergadering voor. De vier clusters hebben een eigen voorzitter, die als aanspreekpunt fungeert voor de voorzitter en de secretarissen, de leden van het desbetreffende cluster en de overige (adviserende) leden.

Algemeen

De partijcommissie is gewoon om acht maal per jaar in een plenaire vergadering bijeen te komen. In het vergaderjaar 2008 is de partijcommissie evenwel zes keer bijeengekomen. Dit had hoofdzakelijk te maken met een (te) groot aantal afmeldingen voor twee vergaderingen.

De vergaderingen worden op de dinsdagavonden vanaf (ca) 19.00 uur tot (ca) 21.00 uur gehouden in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, zodat ook de Eerste Kamerleden (die hun vaste vergaderdag op dinsdag hebben) de vergaderingen gemakkelijker kunnen bijwonen.

Het ledental dat aanwezig is, schommelt tussen de 7 en 18 personen. Enerzijds ligt dat aan de agendapunten, anderzijds heeft het te maken met het feit dat een aantal leden die nooit op de vergadering kwamen en zich ook niet op een andere manier voor de partijcommissie inzetten, halverwege het jaar door de voorzitter zijn geweest op het feit dat het lidmaatschap van de partijcommissie ook bepaalde verplichtingen met zich meebrengt. Twee leden hebben zich hierop teruggetrokken. Ook is er halverwege het jaar een aantal mutaties geweest; sommige leden hebben zich teruggetrokken in verband met het aanvaarden van een nieuwe werkkring. In oktober en november is een groot aantal sollicitatiegesprekken gevoerd met kandidaten die zich, meestal na een oproep in Liber, hadden aangemeld voor het lidmaatschap van de partijcommissie. Dit heeft geresulteerd in een uitbreiding van de

commissie. Het overgrote deel van deze leden is voor het eerst in januari 2009 bij de partijcommissie betrokken.

De voorzitter en de secretarissen komen voorafgaand aan de plenaire vergaderingen -en indien nodig of gewenst tevens op andere tijdstippen- bijeen om de agenda, de algehele planning en andere zaken de commissie betreffende (voor) te bespreken.

Omwille van de tijd worden per vergadering normaliter één of twee inhoudelijke agendapunten bediscussieerd. Dat kunnen onderwerpen zijn die door de politieke actualiteit op de agenda zijn gezet, maar ook onderwerpen die door een cluster zijn voorbereid en, in voorkomende gevallen aan de hand van een discussienotitie, aan de plenaire vergadering worden voorgelegd.

Werkzaamheden

De commissie heeft als meest belangrijke taak het -gevraagd doch ook ongevraagd- adviseren van Tweede en Eerste Kamerleden. Naast de discussies in de plenaire vergaderingen vindt advisering en informering vooral plaats via e-mailcontact. Tweede en Eerste Kamerleden kunnen, desgewenst, hun (aan-) vragen via e-mail uitzetten in de partijcommissie of een specifiek cluster. Deze vorm van adviseren gaat op informele wijze, maar betreft wel een belangrijk deel van de werkzaamheden van de commissie en haar clusters.

In de vergaderingen is met name het initiatiefwetsvoorstel gezichtsbedekkende kleding uitgebreid aan de orde geweest. Ook hebben de Eerste en Tweede Kamerleden hun werkzaamheden nader toegelicht. Daarbij is met name het wetsvoorstel persoonlijke vennootschappen uitgebreid aan de orde geweest. Ook is gesproken over de noodzaak om extra geld vrij te maken voor de reclassering, de wenselijkheid om bepaalde delicten niet af te doen met een taakstraf en de inrichting van de arrondissementen (gerechtelijke kaart van Nederland).

Notities, rapporten en artikelen

In 2008 heeft de partijcommissie geen notities, rapporten of publicaties gepresenteerd. Wel heeft een aantal leden in persoonlijke contacten of via de e-mail inhoudelijk gereageerd op vragen van de leden van de Tweede Kamer, en ook een aantal (aanzetten voor) inbrengen aangeleverd.

16.14 Partijcommissie Verkeer en Waterstaat

Samenstelling partijcommissie

J.N.M. van Eekeren (voorzitter), drs L.H.M. Osterholt (secretaris), drs J.H.J. Borghuis, mr G.J. Bos, mevrouw mr drs M.A.A. di Bucchianico-Bakker, W. Damme, drs U.G. Dees, mevrouw D. Eikelenboom, dr J.A.C.M. Elbers, W.V.L.

Ginjaar, mr G.G. van Hasselt, ir D.A. Henstra, drs M. Heijstee, mevrouw drs M.J. Hilders, S. Hulman, ing P. Hulisilan, mevrouw mr A.C.J. Humalda-Blok, P.J.H.M. de Koning, drs R.M. van Kooy, mevrouw drs M. van der Kuijer, ir F.J.M. Lambregts, mevrouw mr E.P. Lastdrager-van der Woude, T.K. van der Meulen, ir V.P. van der Meijden, P.P. Oostveen, drs J.J. Pat El, H.Th.M. Peterse, mevrouw A.J. Prins, W. van Rheenen, R.J. Roos, dr P.T.J.C. van Rooy, F. Smits, jhr ir J.A. Stoop, ir W.L. Toonk, ir A.J.M. Valk, ir R.E. Waterman, drs M.G.W. van der Werve, mr F.J.D. Wiegerink, mr G.H.N.L. van Woerkom, mr D.W. de Zwart

Adviserende leden: mevrouw J.A. Hennis-Plasschaert (EP), drs P. de Krom (TK), mr drs A. Nicolai (TK), ir P.H. Hofstra (EK), mevrouw W.H. Huijbregts-Schiedon (EK)

Algemeen

Onderstaand treft u het jaarverslag aan van de VVD-partijcommissie Verkeer en Waterstaat over 2008. Met dit jaarverslag legt zij verantwoording af voor de door de partijcommissie gedane werkzaamheden in het verslagjaar en geeft zij inzicht in de gehanteerde werkwijze. Daar partijcommissies tot doel hebben het hoofdbestuur, de fracties in de Staten-Generaal en de VVD-leden in het Europees Parlement gevraagd en ongevraagd van advies te dienen, is het jaarverslag een goed middel om de VVD-leden inzage te geven in de activiteiten van de commissie over het afgelopen jaar.

Samenstelling en werkwijze (korte achtergrond)

De leden van de partijcommissie werden officieel benoemd in de hoofdbestuursvergadering van 21 mei 2007. De benoeming volgde op de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 22 november 2006 en coalitie-onderhandelingen, welke hebben geleid tot de vorming van een kabinet met CDA, PvdA en ChristenUnie. De VVD ging in de oppositie.

Vanaf 21 mei 2007 had de VVD-partijcommissie Verkeer en Waterstaat 40 benoemde leden verdeeld over zes specialistengroepen (automobiliteit, goederenvervoer, luchtvaart, collectief personenvervoer, water, en grote projecten), die alle actief zijn op het beleidsterrein van Verkeer en Waterstaat. In een specialistengroep zitten gemiddeld 6 leden.

Werkzaamheden 2008

De te bespreken onderwerpen van de plenaire partijcommissievergadering worden in deze specialistengroepen voorbereid en van standpunten voorzien. Zijn deze standpunten in de groep besproken en geaccordeerd, dan worden deze geagendeerd voor de vergadering van de voltallige partijcommissie en daar besproken en vastgesteld. Na de vaststelling van de standpunten worden deze aan de verschillende fracties en het hoofdbestuur aangeboden voor verdere verspreiding. De commissie Verkeer en Waterstaat heeft als beleid tijdens de zittingsperiode open te staan voor potentiële nieuwe leden, voorzover die een welkome aanvulling zijn op de bestaande expertises. Op

31 december 2008 bestond het ledental van de commissie uit 36 leden, door mutaties.

De partijcommissie beoogt tenminste eenmaal per jaar een groot integraal onderwerp verder uit te diepen. Het project "Nederland Waterland", dat is gestart in 2007, kende in september 2008 het eindresultaat. *'Wat is de toekomst van Nederland Waterland'* was een zeer geslaagd congres op 6 september 2008 in Rotterdam, waarin de VVD alle aspecten van waterbeleid uitgebreid met de eigen achterban en geïnteresseerde aanwezigen besprak.

Apart van de specialistengroepen werd in het verslagjaar een werkgroep 'Privatisering en marktwerking' ingesteld met de opdracht de liberale visie op privatisering en marktwerking van (overheids-) deelnames nader te ijken en van nieuwe inhoud te voorzien. De werkgroep presenteerde haar rapport "Bezint eer ghij begint" voor een eerste lezing in de plenaire vergadering op 1 december 2008. In 2009 zal het rapport naar verwachting gereed komen en vervolgens aan het hoofdbestuur worden aangeboden.

Daarnaast waren partijcommissieleden zeer actief betrokken bij het opstellen van het nieuwe reglement voor de Waterschapsverkiezingen en het verkiezingsprogramma voor deze verkiezingen, welke op een nieuwe leest zijn geschoeid en in 2008 zijn gehouden.

Tenslotte beoogt de partijcommissie dat aan onderwerpen op het gebied van verkeer en waterstaat voldoende aandacht wordt gegeven in de VVD-verkiezingsprogramma's.

Visiedocument Verkeer en Waterstaat

Op verzoek van het hoofdbestuur heeft de 'oude' partijcommissie de basis gelegd voor een lijvig visiedocument, dat de visie van de partijcommissie beschrijft op alle onderwerpen die betrekking hebben op het gebied van verkeer en waterstaat. Dit visiedocument werd door de vorige partijcommissie ingevuld en besproken in bijzijn van vertegenwoordigers van de verschillende fracties en vervolgens aangeboden aan het hoofdbestuur. Uiteindelijk werd het visiedocument besproken en aangenomen op de Algemene Vergadering van de VVD op 11 en 12 mei 2007 te Rotterdam en op 31 mei 2007 in geredigeerde vorm (met de besluitpunten van de Algemene Vergadering) via de VVD-website op gezag van het hoofdbestuur gepubliceerd.

De nieuwe partijcommissie heeft de procesafpraak bij het visiedocument overgenomen. Dat wil zeggen dat het document in beheer blijft bij de partijcommissie en per onderwerp met de actuele stand van zaken wordt geactualiseerd.

Uiteindelijk zal dit document op deze wijze in de nabije toekomst opnieuw voor een Algemene Vergadering kunnen worden geagendeerd. Zo blijven de

VVD-standpunten op het gebied van verkeer en waterstaat geactualiseerd en is het visiedocument een bron van kennis voor onder meer afdelingen (*gemeenteraadsverkiezingen 2009*) en Provinciale Staten (*verkiezingen 2010*) en als basis voor de Verkeer en Waterstaatparagraaf in het nieuwe landelijke verkiezingsprogramma, zodra er weer verkiezingen zijn (*uiterlijk 2011*).

Ook kan het document een zeer goede rol spelen in de door de VVD-hoofdbestuur aangekondigde *permanente campagne*. Bezien zal nog worden op welke wijze het document betrokken kan worden.

Inhoudelijke onderwerpen

De vergaderingen van de partijcommissie vonden steeds plaats in één van de vergaderzalen van het gebouw voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De onderwerpen die het afgelopen jaar door de commissie in vergaderingen werden besproken waren onder meer:

- De Rijksbegroting 2009 (hoofdstuk XII) en het Infrastructuurfonds
- De VVD-tegenbegroting bij de Rijksbegroting 2009, onderdeel Verkeer en Waterstaat
- Privatisering en marktwerking bij (overheids-) deelname
- Verplichte aanbesteding in het (stedelijk) openbaar vervoer
- Onderwerpen met betrekking tot waterbeheer, waterberging en waterveiligheid.
- Waterschapsverkiezingen
- *Fact and figures* Luchtvaart
- Samenwerken in de goederenketen
- Uitwerking van het systeem van 'Anders betalen voor mobiliteit' (en de positie van de VVD-Tweede Kamerfractie in deze discussie)
- Daarnaast hebben afzonderlijke commissieleden ad-hoonderwerpen aangedragen ter bespreking in de vergaderingen van de partijcommissie
- Conceptbeginselverklaring van de VVD
- Conceptverkiezingsprogramma Europese verkiezingen 2009
- VVD-congres 'Wat is de toekomst van Nederland Waterland' (6 sept.)
- Benchmark Luchthavengelden en tarieven

Andere commissieactiviteiten

Door de partijcommissie is op uitnodiging van de partijcommissie Ruimtelijke Ordening deelgenomen aan diverse activiteiten van deze commissie. Wij danken onze collega's zeer voor deze manier van meedenken. Meedenken met de werkzaamheden van de partijcommissie, maar dan via een sherpa-lid, doet ook de partijcommissie Europese Zaken. Op deze bijzondere manier zijn beide commissies verbonden met elkaars werkerrein en vindt er kennisuitwisseling plaats.

Deelname hoofdbestuuractiviteiten

Er werd door de commissieleden waar mogelijk actief deelgenomen aan de door het hoofdbestuur georganiseerde inhoudelijke discussiebijeenkomsten,

discussies in partijraden en algemene vergaderingen wanneer daar thematische onderwerpen in bespreking waren.

De partijcommissie was daarnaast vertegenwoordigd in de kerngroep van Nederland Waterland. Deze kerngroep bereidde de discussie voor over het onderwerp Nederland Waterland, die werd gevoerd tijdens de themadag op 6 september.

Toegevoegde leden van de Partijcommissie

De leden van de Staten-Generaal belast met Verkeer en Waterstaatsvraagstukken en de vertegenwoordiger in het Europees Parlement zijn de door het hoofdbestuur toegevoegde leden aan de partijcommissie voor wie de partijcommissie mede haar werkzaamheden doet.

Met hen heeft de partijcommissie, in specialistengroepen en in plenaire vergaderingen, steeds constructief overleg gehad. Wij bedanken hen daarom graag voor de door hen getoonde inzet:

Tweede Kamerleden betrokken bij de partijcommissie Verkeer en Waterstaat:

- de heer drs P. de Krom
- de heer mr drs A. Nicolai

Eerste Kamerleden betrokken bij de partijcommissie Verkeer en Waterstaat:

- de heer drs E. Asscher
- de heer ir P.H. Hofstra
- mevrouw W.H. Huijbregts-Schiedon

Europarlementariër betrokken bij de partijcommissie Verkeer en Waterstaat:

- mevrouw J.A. Hennis-Plasschaert

16.15 Partijcommissie Volksgezondheid

Samenstelling partijcommissie

Mevrouw drs K.J. Kuperus (voorzitter), dr A.M.A. Houtman (secretaris tot maart), mr M.E.M. Nuyten (secretaris vanaf mei) drs H. Aeijelts Averink, drs F.H. Barneveld Binkhuysen, dr R. Baumgarten, dr P.P.G. van Benthem, drs Boehmer, mevrouw drs M.M.A. von Bonninghausen tot Herinkhave-Visser, mevrouw M.C.M. Boorsma-Ruitenbergh, drs R. Bremekamp, dr M.A. Bruijnzeels, drs H.C.P.A. van Delft, dr P.H.J.M. Dunselman, drs R.S. Gebel, drs R.B. van der Gronden, drs J.J.M. van Gulick, J.G. Hanstede, mevrouw G.G.A.M. van Heusden-Wienen, ir R. Hoekstra, mevrouw drs S.L. Hosman-Benjamins, J. Huibers, P.K.A. Hut, J. van der Kamp, W.L. van Katwijk, prof dr J.J.E. Keunen, drs B. Keuper, dr J.L. Klompenhouwer, J. Klompstra, mevrouw drs H.A. Koster-van der Most, mevrouw drs P.G.T.M. Kremer, mevrouw drs M.A. Kuijpers, drs F.J.M. van Leeuwarden, mevrouw drs H.A. van der Most, mevrouw drs M. Nielsen, drs A.M. Nieveen, mr C.A.J. Oosters, ir. R.B. Opsteeg, A.P. Oranje, mevrouw C.M.L. Pleyte, R. van Ravenzwaaij, mevrouw G.M. Rimmelts-Mulder, M.P.J. Ridder, drs M.T. Rudolphie, L.P. Schieman,

mevrouw drs E.J. Siderius, drs E. Stigter, drs Y.K.O. Teng, drs M.M.A. de Valk, mevrouw M.S.G. Walma-Schreur, M.G.L. Woesthuis, drs A.F. Zanen
Adviserende leden: J. Maaten (EP), mevrouw mr I. Dezentjé Hamming-Bluemink (TK), mevrouw A. van Miltenburg (TK), mevrouw drs E.I. Schippers (TK), mevrouw prof dr H.M. Dupuis (EK), mevrouw mr P. Swenker (EK)

In hoofdlijnen houdt de partijcommissie zich bezig met de korte, de middenlange en de lange termijn. De korte termijn is vooral gericht op het bijtijds informeren van de Eerste en Tweede Kamerleden en Europarlementariërs.

De partijcommissie is in 2008 drie maal bijeengekomen en heeft 54 leden. Voorzitter is Karina Kuperus, secretaris tot april Ad Houtman, daarna Machel Nuyten.

Vanuit de partijcommissie is er een 'denktank' geformeerd. De denktank bereidt de werkzaamheden voor van de plenaire bijeenkomsten en van de werkgroepen en bewaakt tevens de voortgang van de werkgroepen. De denktank is in 2008 acht maal bij elkaar gekomen.

In de plenaire bijeenkomst in mei is met de Tweede Kamerleden besproken het conceptfractiedocument Zorg. De partijcommissie heeft daar input voor geleverd. Tijdens de plenaire bijeenkomst in november heeft Heleen Dupuis een presentatie verzorgd over solidariteit en liberalisme.

In 2008 zijn er vanuit de partijcommissie tien tijdelijke werkgroepen aan de slag gegaan. Deze werkgroepen diepen een bepaald onderwerp uit op het terrein van de gezondheidszorg. Zo zijn er in 2008 werkgroepen aan de slag gegaan met de onderwerpen 'preventie', 'medische ethiek', 'innovatie (ICT)', 'Eerstelijns en taakverschuiving', 'functiedifferentiatie en arbeidsmarkt', 'Stelsel', 'AWBZ en langdurige zorg', 'EU', 'ondernemerschap' en 'kwaliteit van de zorg'. Per plenaire bijeenkomst doen zij verslag van hun werkzaamheden. In jaarverslag 2009 hopen we gedetailleerde informatie te kunnen geven over de voortgang van de werkgroepen.

In 2008 is er een webbased applicatie ten behoeve van commissieleden en Kamerleden operationeel. Deze weblog is bedoeld voor actuele informatie, de CV's van alle commissieleden en tips/signalen vanuit het veld.

Focus van de Partijcommissie Volksgezondheid is als volgt:

	Doelstelling	Activiteiten	Samenstelling
Korte Termijn	<ul style="list-style-type: none"> Het ontwikkelen van een netwerk met VVD'ers met affiniteit met volksgezondheid (aandachtspunt: meer VVD'ers in bestuurlijke rollen in de zorg) Signaleren van issues in de samenleving naar de Kamerleden toe; Kamerleden kunnen snel leden raadplegen voor input t.b.v. debat Kamerleden helpen bij het oppositie voeren 	<ul style="list-style-type: none"> Drie keer per jaar een plenaire bijeenkomst voor discussie over een bepaald thema plus netwerkmoment Alle leden houden eigen CV-format bij Plaatsen van 'signalen' op weblog of rechtstreeks naar Kamerleden In voorkomende gevallen: meedraaien in werkgroepen 	Alle leden van de partijcommissie

Middel- lange termijn	<ul style="list-style-type: none"> • Meedenken over komende agenda parlementaire jaar (waar gaan we op in zetten?): kansen en bedreigingen voor liberale geluid • Sparren met Kamerleden over onderwerpen die komende periode op de agenda staan van EK, TK, EP • Meehelpen met neerzetten van middenlange termijnstrategie (voor bijvoorbeeld initiatief wetgeving) 	<ul style="list-style-type: none"> • Eén maal per 6 weken een bijeenkomst met denktank • Denktank vertaalt behoeften van Kamerleden naar inzet van (tijdelijke) werkgroepen • Overleg van voorzitter en secretaris met Kamerleden om behoefte aan input voor Kamerleden te peilen 	Denktank met selectie van leden
Lange termijn	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelen van een visie op langetermijnthema's • Agenda voor de volksgezondheid voor de volgende Kamerverkiezingen uitdenken (bijvoorbeeld via workshop scenario denken) 	<ul style="list-style-type: none"> • Incidenteel instellen van werkgroepen met duidelijke opdracht van Kamerleden 	Wergroepen die samengesteld worden uit leden zorgnetwerk

16.16 Partijcommissie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

Samenstelling partijcommissie

ir H. Pluckel (voorzitter), mr L.A. Wieringa (secretaris tot mei), drs. M.C. Schraever (secretaris vanaf mei) J.W.T. Allersma, drs M.J. Bezuijen, drs H.P.G. de Boer, mr P. Boerefijn, drs A. Boone, dr ir W.W. Buunk, mevrouw W. Derks-van Ketel, drs P.Ph. Dordrecht, mr F.P. Doting, G.G.P. Dröge, G.J. van Dijk, drs J.W.C. Dijkhuis, ir A.L.M. van Eekelen, ir M.E. Enderman, mr drs P.H. Goedhart, ir E.J. Groosman-v.d.Brandhof, mr F.H. Hansen, drs R.M.J.J. van der Heijden, mevrouw J.F.M. Hollander, ing R.B.R. Jonker, drs E.S.F. Klep, drs N. Lamme, mr J.C. de Looff, drs. R. de Maaijer, mr M.A. Moolhuizen, drs L.W. Nootboom, mevrouw mr M.E.C. Pernot, mr S.C.C.M. Potters, drs J.H.A.A. Prins, drs R.C. Prins, J. de Rijk, M.J. Schreurs, M.A.J. Smitsloo, mevrouw drs A.J. Steensma, mevrouw mr M.A.V. Strijk, drs H.R.H.S. Thung, G.H.J. Waanders, drs J. Waanders, ir C.J.N.H. Wortmann

Adviserende leden: mevrouw dr B.I. van der Burg (TK), mevrouw mr H. Neppéus (TK), drs E. Asscher (EK), ir P.H. Hofstra (EK)

Plenair

De partijcommissie Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ontwikkeling is in 2008 zes keer bijeengekomen, namelijk op 15 januari, 11 maart, 29 april, 10 juni, 30 september en 4 november. Een aantal maal bij PRC in Bodegraven en een aantal maal in het Tweede Kamergebouw in Den Haag.

De plenaire vergaderingen stonden in het eerste half jaar in het teken van het bespreken en aanpassen van het Visiedocument Ruimtelijke Ontwikkeling en Wonen.

Op 2 februari werd met veel succes (150 deelnemers) een Flitscongres in Noordwijk georganiseerd. Een aantal sprekers uit de VRO-wereld, zoals de voorzitter van de VROM-raad Meijdam, Tweede Kamerlid Van der Burg, ging in op de geconstateerde en verwachte problemen op het gebied van de woningbouw, volkshuisvesting en de planologie. Deze inbreng van de sprekers gaf aanleiding tot een boeiende discussie. Dit Visiedocument is

vervolgens vrijwel ongewijzigd aanvaard door de ALV op 24 mei in Noordwijkerhout.

Daarnaast is de opzet, inhoud en voortgang van het congres De toekomst van Nederland Waterland in de plenaire vergaderingen besproken. Dit congres dat op 6 september in Rotterdam plaatsvond, werd voorbereid in een groep onder leiding van wethouder weth. Jeannette Baljeu in samenwerking met de partijcommissies VRO, V&W en Milieu. De 200 deelnemers discussieerden op basis van de resultaten van bijna 15 VVD-bijeenkomsten van afdelingen en Kamercentrales en de inbreng vanuit het bedrijfsleven, de JOVD en het rapport 'Samen werken met water' van de Deltacommissie Veerman. Mark Rutte sloot de bijeenkomst af met zijn visie op de VVD-inzet. Duidelijk werd dat RO, water en klimaat steeds meer in onderlinge samenhang gezien moeten worden.

De jaarexcursie op 28 augustus ging naar Rotterdam, waar onder andere de kanserijk het Oude Noorden, het sleutelproject Rotterdam Centraal en de ROC-gebouwen Waalhaven werden bezocht. Afgesloten werd met een discussie op het stadhuis onder leiding van wethouder Mark Harbers en aansluitend het jaardiner plaatsvond in het Havenkwartier.

Verder werd, mede aan de hand van de inbreng van de Tweede Kamerleden Népperus en Van der Burg, de politiek-bestuurlijke actualiteit op het vlak van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening besproken. Beide Tweede Kamerleden, alsmede het Eerste Kamerlid Huijbregts, waren in vrijwel alle plenaire vergaderingen aanwezig.

Een plenaire vergadering werd besteed aan een toelichting op de inhoud en uitwerking van de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening. Tevens werd een workshop over dit onderwerp georganiseerd tijdens het jaarcongres van de VVD-Bestuurdersvereniging in Lunteren op 1 november.

Verslagen van congressen en workshop werden in goede samenwerking met Wim Schoevers gepubliceerd in Provincie & Gemeente.

Dit najaar vonden er twee bijeenkomsten plaats van het hoofdbestuur met delegaties uit alle partijcommissies over de nieuwe 'permanente campagne-strategie', gericht op een betere positionering van de VVD in alle komende verkiezingen. De partijcommissie VRO heeft besloten om vooralsnog de activiteiten af te wachten.

Werkgroep RO

De werkgroep Ruimtelijke Ontwikkeling is een aantal maal in 2008 bijeengekomen, namelijk op 23 april, 17 september en 26 november. De vergaderlocatie was voor deze vergaderingen was Derks Stedebouw in Houten. De voorbereiding van de plenaire vergaderingen, het Flitscongres en het visiedocument alsmede de actuele RO-ontwikkelingen, zoals de reactie op de VROM-nota Randstad 2040, kwamen aan de orde in deze werkgroepvergaderingen.

Werkgroep Wonen

De werkgroep Wonen is tweemaal bijeengekomen in 2008, namelijk op 8 januari en op 21 oktober, beide malen te Utrecht. De voorbereiding van de plenaire vergaderingen, het Flitscongres, een uitwerkingsnotitie van het Visiedocument alsmede de actuele ontwikkelingen op het gebied van wonen, zoals de herziening van de Huisvestingswet, de woningproductie, verstedelijkingsafspraken, visie Randstad 2040 en de initiatiefwet Kraken en Leegstand stonden centraal in deze werkgroepvergaderingen.

Daarnaast werd woordvoerder Wonen van de Tweede Kamerfractie Brigitte van der Burg in de dagelijkse praktijk ondersteund, met name door het leveren van input te behoeve van in commissievergaderingen en plenaire debatten behandelde stukken en onderwerpen.

16.17 Partijcommissie Werk en Inkomen

Samenstelling partijcommissie

J.P.M. van Loozenoord (voorzitter), drs E. van 't Hooft (secretaris), mr H.L. de Boer, R. Brood, drs. W.A.H. de Bruin, ir P.M.E. Dirix, mevrouw mr S.C.K. van Dijk, mr P.T.A.M. Hanraets, M. Heekelaar, drs M.C. Hoekstra, mevrouw C.R. Larson, mevrouw dr S.G. van der Lecq, drs J. Minderhout, mevrouw drs C.E. Peeck, R. Potsdammer, mevrouw drs M. Propstra, ing G.L. Roubos, dr O.C.H.M. Sleijpen, mevrouw drs T. Venrooy, drs A. Verkaik, K.P.D. Vermeulen, drs K.I.J. Voet, R. IJzelendoorn

Adviserende leden: drs S.A. Blok (TK), mr drs A. Nicolaï (TK), mevrouw prof mr dr E.M. Kneppers-Heijnert (EK), mevrouw mr P. Swenker (EK)

Het jaar 2008 was het eerste volledige jaar van de partijcommissie Werk & Inkomen. In totaal maakten 22 leden deel uit van de partijcommissie. Een regiegroep heeft de vergaderingen van de commissie en de werkgroepen voorbereid.

De regiegroep is als volgt samengesteld:

Jos van Loozenoord (voorzitter), Eugène van 't Hooft (secretaris), Raymond Brood (preventie: voorkomen arbeidsuitval, Arbo, WIA, WGA, WW etc.), Raymond Potsdammer (aan de slag: re-integratie, gesubsidieerde arbeid, matchen vraag en aanbod), Caroline Peeck (inkomensondersteuning en armoedebestijding: WWB, SHV) en Olaf Slijpen (levensloop en oude dag).

Olaf Sleijpen heeft de regiegroep verlaten en maakt wegens drukke bezigheden ook geen deel meer uit van de commissie. Zijn plek in de regiegroep wordt voor 2009 ingevuld door Tamara Venrooy. Caroline Peeck heeft eveneens de regiegroep wegens drukke werkzaamheden en een andere functie verlaten. Wel maakt zij nog deel uit van de commissie. Meer in het algemeen is de partijcommissie Werk & Inkomen opgeschoond ultimo 2008. Dit met als doel een zo actief mogelijke partijcommissie. Het concept van vaste

werkgroepen is gaandeweg 2008 losgelaten om flexibeler in te kunnen spelen op actuele politieke thema's.

In 2008 heeft de partijcommissie drie plenaire themabijeenkomsten georganiseerd, te weten op 24 mei (vergrijzing), 23 juni (pensioenen) en 1 november (werkpleinen). De regiegroep is zeven keer bijeengekomen.

De doelstelling van de partijcommissie is een drieledige: adviseren Eerste en Tweede Kamerleden, op eigen initiatief onderwerpen op de agenda plaatsen en uiteraard de netwerkfunctie. In 2008 is er intensief contact geweest met de Tweede Kamerleden. Verder heeft de commissie ook zelf onderwerpen geagendeerd (onder andere werkpleinen en toekomst sociale zekerheid).

16.18 Partijcommissie Wetenschap en Innovatie

Samenstelling partijcommissie

prof dr ir T. de Vries (voorzitter), drs G.H.L. Bakker (secretaris), ir Th. van den Abeele, dr ir G. Bakker, J. Bochove, dr J.S. Cohen, ir J.M. Faber, dr ir C.D. de Gooijer, dr R.J. van Haaren, drs R.T.A. Janssen, drs A. Kuiper, mevrouw drs J.M. Lamers, prof dr A.P. de Man, dr R.P.H.M. Matthijsse, dr ir B.G. Meerburg, mevrouw dr L.T. McCalley, dr ir B.G. Meerburg, dr ir W.H.L. Moonen, drs J.H.M. Remmé, dr ir E.J.O. Schrama, dr A. Smit, dr C. Terleth, ir J.H. van der Veen

Adviserende leden: mr A.M. Manders (EP), Ch. B. Aptroot (TK), mevrouw mr I. Dezentjé-Hamming (TK), drs H. Zijlstra (TK), mevrouw prof dr H.M. Dupuis (EK), drs L.M.L.H.A. Hermans (EK)

De partijcommissie Wetenschap & Innovatie heeft in 2008 negen maal plenair vergaderd. Het aantal leden is in 2008 met drie verminderd (een lid heeft het VVD-lidmaatschap opgezegd, een lid heeft wegens tijdgebrek moeten opzeggen en een lid om gezondheidsredenen).

De partijcommissie Wetenschap & Innovatie heeft in 2008 de volgende producten tot stand gebracht:

- De inhoudelijke voorbereiding van en inbreng in het flitscongres Innovatie op 1 maart: dit congres was met meer dan 170 deelnemers een groot succes.
- Begin 2008 is de energienotitie via het hoofdbestuur naar de Tweede Kamerfractie gezonden: tijdens de AV in Noordwijkerhout is een sessie, onder leiding van de partijcommissie W&I aan energie gewijd.
- Bovenstaande activiteiten op het gebied van energie hebben eind 2008 geleid tot het oprichten van een VVD-projectgroep energie. Naast de speciaal hiertoe aangezochte voorzitter, participeren leden van de partijcommissies Landbouw, EZ, Milieu, Europese zaken en W&I in deze projectgroep; De secretaris W&I is tevens secretaris van de projectgroep energie.

- Met de partijcommissie Onderwijs is een samenwerkingsverband gevormd om de mogelijkheden van een 'excellente universiteit' te onderzoeken.
- Op van het flitscongres Innovatie (en de daarvoor opgestelde documenten) is een concept innovatienota opgesteld en aan de Tweede Kamerfractie ter beschikking gesteld.
- Door W&I is inbreng geleverd voor het onderdeel innovatie van de begroting 2009 van het Ministerie van EZ, met onder andere ook aandacht voor octrooien.
- Door W&I is inbreng geleverd voor het VVD-programma voor de Europese verkiezingen en voor de nieuwe VVD-beginselverklaring.
- Door W&I is een bijdrage geleverd aan de discussie over ICT bij de overheid, met name naar aanleiding van de rapporten van de Rekenkamer over dat onderwerp.
- Op 15 april werd door een delegatie van W&I een bezoek gebracht aan de Zuidas in Amsterdam (innovatie in de bouw) en op 25 juni werd een bedrijfsbezoek aan Philips gebracht, waarbij met name innovaties in de medische technologie aan de orde kwamen.
- Volgen van en verspreiding van nieuws en publicaties op het gebied van innovaties, waar nodig ook naar andere partijcommissies.
- Deelname aan het project innovatie in de gezondheidszorg (ministerie VWS).
- Voorts werd nog een aantal malen ad-hocoverleg gevoerd, onder andere met Kamerleden.

Bijlage: Ledenadministratie

Herindeling

1. **1 januari 2008** De VVD afdeling Dalfsen is uit de Regio Vechtdal gestapt.
2. **1 januari 2008** De VVD afdeling Hilvarenbeek, A562 geeft te kennen om toe te treden tot de Regio Noord Oost Brabant.
3. **28 maart 2008** De VVD Regio De Bevelanden 124 L is opgehouden te bestaan. De afdelingen L121 Goes, L184 Kapelle, L253 Noord-Bevaland, L299 Reimerswaal en de L431 Borsele vallen nu niet meer onder een Regio.
4. **25 april 2008** De VVD afdelingen Jacobswoude G068 en Alkemade G597 gaan per 25 april 2008 samen tot de VVD afdeling Kaag en Braasem G597.
5. **25 april 2008** De afdelingen Bennebroek K040 en Bloemendaal K054 gaan samen verder tot de nieuwe afdeling VVD Bloemendaal K054.
6. **7 mei 2008** De VVD afdeling Londen E757 is opgericht op 7 mei 2008. Londen hoort bij de Kamercentrale Rotterdam.
7. **1 november 2008** De afdelingen Moordrecht G236, Nieuwerkerk aan den IJssel G248 en Zevenhuizen-Moerkapelle gaan samen verder als de VVD afdeling Zuidplas G415.
8. **16 november 2008** De VVD afdeling Boxtel, A525 geeft te kennen om toe te treden tot de Regio Noord Oost Brabant.
9. **19 november 2008** De VVD afdeling Cuijk, A388 geeft te kennen om toe te treden tot de Regio Noord Oost Brabant.
10. **19 november 2008** De VVD afdeling Landerd, A546 geeft te kennen om toe te treden tot de Regio Noord Oost Brabant.
11. **25 november 2008** De VVD afdeling Raalte (O455) gaf te kennen te willen uittreden uit de Regio IJsselvecht (O151).
12. **4 december 2008** De VVD afdeling Winschoten P398 en Scheemda P318 gaan samen verder als de VVD afdeling Oldambt P398.
13. **5 december 2008** De nieuwe VVD afdeling Venlo is aangemaakt in de centrale ledenadministratie. De afdeling Arcen-Velden (R569) is

administratief en technisch samengevoegd met de VVD afdeling Venlo-Tegelen-Belfeld. De naam is nu VVD afdeling Venlo (R366).

Ledenontwikkeling

Ontwikkeling ledenbestand 1986-2008:

Jaar	Aantal leden per 31-12	Bruto aanmelding	Bruto afname	Netto mutatie	Mutatie in %
1986	84617				
1987	76282	2508	10843	-8335	-10%
1988	68735	2102	9649	-7547	-10%
1989	64554	5026	9207	-4181	-6%
1990	59047	2906	8413	-5507	-9%
1991	55654	1940	5333	-3393	-6%
1992	53754	3905	5805	-1900	-3%
1993	53390	5097	5462	-364	-1%
1994	53465	5195	5120	75	0%
1995	53465	5066	5066	0	0%
1996	52355	4040	5150	-1110	-2%
1997	52197	4683	4841	-158	0%
1998	51585	4208	4820	-612	-1%
1999	48991	3182	5776	-2594	-5%
2000	48092	4105	5005	-899	-2%
2001	47441	4130	4781	-651	-1%
2002	45998	5445	6888	-1443	-3%
2003	44099	3289	5188	-1899	-4%
2004	41861	2798	5036	-2238	-5%
2005	40157	3425	5129	-1704	-4%
2006	40849	5812	5120	692	2%
2007	36832	2890	6907	-4017	-10%
2008	37054	3706	3484	222	1%

Het ledenbestand is in 2008 toegenomen met iets minder dan 1%.

Ontwikkeling ledenbestand per kamercentrale 2001-2008:

Kamercentrale	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Mutatie 2008	Mutatie in %
A Brabant	5056	4860	4716	4474	4331	4442	4010	4002	-8	-0,2%
C Gelderland	5696	5515	5226	4959	4628	4665	4221	4193	-28	-0,7%
E Rotterdam	1146	1166	1177	1147	1122	1106	1054	1113	59	5,6%
F Den Haag	1680	1736	1711	1622	1515	1639	1511	1525	14	0,9%
G Zuid-Holland Noord	4875	4652	4507	4267	4100	4226	3765	3826	61	1,6%
H Dordrecht	3761	3524	3369	3118	2955	2943	2698	2671	-27	-1,0%
I Amsterdam	1557	1617	1644	1642	1529	1689	1589	1618	29	1,8%
J Noord-Holland Noord	2790	2665	2486	2389	2273	2249	2009	2031	22	1,1%
K Haarlem	3477	3311	3183	3092	2949	2969	2691	2759	68	2,5%
L Zeeland	1578	1493	1375	1271	1219	1189	1040	1046	6	0,6%
M Utrecht	3982	3949	3830	3633	3432	3514	3194	3255	61	1,9%
N Friesland	2097	1999	1860	1778	1702	1700	1526	1502	-24	-1,6%
O Overijssel	2610	2514	2330	2158	2100	2081	1861	1904	43	2,3%
P Groningen	1948	1944	1867	1787	1745	1753	1580	1549	-31	-2,0%
Q Drenthe	2150	2125	2073	1972	2018	2026	1760	1710	-50	-2,8%
R Limburg	2096	2017	1843	1654	1655	1712	1488	1528	40	2,7%
S Flevoland	759	721	710	687	671	715	632	623	-9	-1,4%
W Algemeen	183	190	192	211	213	231	203	199	-4	-2,0%